



ӨРЛЕУ

**Үздіксіз
білім жаршысы
Вести непрерывного
образования**



**Республикалық ғылыми-әдістемелік ақпараттық журнал
Республиканский научно-методический информационный журнал**

orleu-krg.kz

шілде-тамыз-
қыркүйек
июль-август-
сентябрь

3(34)

ӨРЛЕУ.

ҮЗДІКСІЗ БІЛІМ ЖАРШЫСЫ

ӨРЛЕУ.

ВЕСТИ НЕПРЕРЫВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ

№3(34)/2021

Шілде-тамыз-қыркүйек

2013 жылдан бастап шығады

Жылына 4 рет шығады

Июль-август-сентябрь

Издается с 2013 года

Выходит 4 раза в год

Меншік иесі – «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты
Собственник – Филиал АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу»
Институт повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области

Бас редактор – Главный редактор

С.Д.МУКАНОВА,

доктор педагогических наук

Бас редактордың орынбасары –

Заместитель главного редактора

М.А. Жетписбаева, канд. филол. наук, доцент

Редакция алқасы – Редакционная коллегия

У.М. Бахтикиреева	доктор филол. наук, профессор (Россия)
Ж.Ж. Наурызбай	доктор пед. наук, профессор
М.Н. Сарыбеков	доктор пед. наук, профессор
С.Т. Каргин	доктор пед. наук, профессор
Б.А. Жетписбаева	доктор пед. наук, профессор
А.К. Кусаинов	доктор пед. наук, профессор
С.К. Исламгулова	доктор пед. наук, доцент
Л.В. Моисеева	доктор пед. наук, профессор (Россия)
М.А. Жетписбаева	канд. филол. наук, отв. секретарь

Адрес редакции: 100019, г. Караганды, ул. Жанибекова, 42

Тел.: +7 7212 41-68-59; **факс:** +7 7212 41-70-10.

Адрес сайта: orleu-kgz.kz **E-mail:** karagandaipk@orleu-edu.kz

Басуға 30.09.2021 ж. қол

қойылды.

Пішімі 60x84 1/8.

Офсеттік қағазы.

Көлемі 5,3 б.т.

Подписано в печать 30.09.2021 г.

Формат 60x84 1/8.

Бумага офсетная.

Объем 5,3 п.л.

Беттеген:

А.А.Разбеков

Қазақстан Республикасы Мәдениет және ақпарат министрлігімен тіркелген
03.05.2013 ж. №13605-Ж мерзімді баспасөз басылымды тіркеуге қойылғаны туралы куәлік
Зарегистрирован Министерством культуры и информации Республики Казахстан.
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания №13605-Ж от
03.05.2013 г.

© Филиал АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Институт
повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области,
2013

МАЗМҰНЫ. СОДЕРЖАНИЕ

ЫҚПАЛДАСТЫҚ ҚЫРЛАРЫ: ҒЫЛЫМ ЖӘНЕ БІЛІМ ГРАНИ ИНТЕГРАЦИИ: НАУКА И ОБРАЗОВАНИЕ

Жадрина М.Ж. Профильное обучение как условие реализации вариативного образования в школе: опыт и проблемы.....	4
Муканова С.Д. Мақпал Жадрина: азаматша, ғалым, педагог.....	13

ЗАМАНАУИ МЕКТЕП ТӘЖІРИБЕСІНДЕГІ ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТЕОРИЯ ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ТЕОРИЯ В ПРАКТИКЕ СОВРЕМЕННОЙ ШКОЛЫ

Жеткенбаева Р.Т. Есте сақтауда мнемотехниканы қолдану.....	20
Кушнир М.П. Особенности преподавания «Букваря» и «Обучения грамоте» в начальной школе.....	25
Тлеубай С.Т. PISA халықаралық зерттеуі оқушылардың функционалды сауаттылығын анықтайды.....	31

ҚАШЫҚТАН ОҚИТУ. ДИСТАНЦИОННОЕ ОБУЧЕНИЕ

Базарбаева Ж.К., Гурина Л.Е., Кушнир М.П. Разработка онлайн-уроков по предмету «Всемирная история».....	40
---	----

АШЫҚ АУДИТОРИЯ: ПЕДАГОГИКАЛЫҚ ТӘЖІРИБЕДЕН ОТКРЫТАЯ АУДИТОРИЯ: ИЗ ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ ПРАКТИКИ

Акимбекова А.Р., Доспанова Г.Д., Жетенова А.Т., Майманчиева С.Б., Ниязова А.М. Работа с одаренными детьми на уроках русского языка и литературы.....	51
Демченко Н.А., Полетаева М.В. Развитие читательских умений у младших школьников	57

БІЛІКТІЛІКТІ АРТТЫРУ ЖҮЙЕСІНДЕ ПЕДАГОГТЫҢ КӘСІБИ ДАМУЫ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ РАЗВИТИЕ ПЕДАГОГА В СИСТЕМЕ ПОВЫШЕНИЯ КВАЛИФИКАЦИИ

Холод В.В. Формирование готовности воспитателя дошкольной образовательной организации к проектной деятельности воспитанников: постановка проблемы и возможные пути ее решения..	64
---	----

АҚПАРАТТЫҚ ШОЛУ. ИНФОРМАЦИОННЫЙ ОБЗОР

Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған облыстық «Жетістік бағыттаушысы» қысқа мерзімді сабақ жоспарлар сайысының ережесі	70
Положение о проведении областного конкурса краткосрочных планов уроков для учителей начальных классов «Навигатор успеха»	76

ЖАҢА КІТАП ӘЛЕМІНДЕ: Джейн Нельсен: Позитивная дисциплина. Как помочь детям развить сознательность, ответственность, навыки сотрудничества	83
--	----

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ/ СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ	84
--	----

ПРОФИЛЬНОЕ ОБУЧЕНИЕ КАК УСЛОВИЕ РЕАЛИЗАЦИИ ВАРИАТИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В ШКОЛЕ: ОПЫТ И ПРОБЛЕМЫ

Возникновение и развитие профильного обучения тесно связано с такими проблемами, как дифференциация, вариативное образование, базисный учебный план. Переплетаясь между собой, они раскрывают те или иные аспекты профильного обучения. Так, научно-теоретическая основа профильного обучения связана с дифференциацией, которая в свою очередь является сложной и многоплановой проблемой.

История советской школы свидетельствует о том, что проблема развития дифференциации и преломление научно-теоретических изысканий в практику, проходила в несколько этапов:

- в 20-е годы прошлого столетия в старших классах создавались профуклоны, учитывающие потребности общества в рабочих профессиях;

- в 30-е годы, после построения единого содержания школьного образования, дифференциация рассматривалась с точки зрения ориентации учащихся к общественному труду, к практической деятельности через осуществление связи теории и практики обучения;

- в 50-60-е – исследовались пути учета интересов учащихся, их склонностей через создание школ и классов с углубленным изучением отдельных предметов;

- во второй половине 60-х – создавались новые формы дифференциации: внедрение в практику школы факультативов, развитие предметных кружков, секций, клубов и т. д.;

- в 70-80-е годы велся интенсивный поиск условий осуществления дифференцированного обучения в рамках единого содержания в советской школе (учет индивидуально-типологических особенностей учащихся; фронтальные и групповые работы; активизация познавательной деятельности классификация форм и видов дифференцированного обучения).

Таким образом, в 80-е годы сложилась достаточно четкая научная позиция в отношении видов и форм дифференцированного обучения. Во-первых, при классификации видов дифференцированного обучения исходили из необходимости учета способностей и интересов учащихся, а также проектируемой профессии. Во-вторых, при классификации форм дифференцированного обучения ориентировались на углубленное изучение ряда предметов, на специализацию школы. В связи с этим, в 80-е годы выделялись три формы дифференциации (рисунок 1).



Рисунок 1. Формы дифференциации

Однако сложившаяся ситуация в реальной практике (снижение интересов учащегося, качества образования и т.д.) послужила толчком для поиска новых подходов к решению проблем дифференцированного обучения.

В результате этого в начале 90-х годов была предложена новая типология форм дифференциации обучения. В рамках данной концепции впервые в истории советской школы появилась возможность более четко очертить идею профильного обучения (Концепция дифференциации обучения в средней общеобразовательной школе. – М: НИИ СиМО АПП СССР, 1990, 105 с.).

Суть новой типологии дифференциации обучения заключается в том, что выделяются две формы: внешняя и внутренняя.

Именно внешняя форма дифференциации обучения является основой создания профильных классов. В связи с этим авторы данной концепции под внешней формой дифференциации обучения понимают создание относительно стабильных групп на основе учета интересов, склонностей, способностей, достигнутых результатов, проектируемой профессии. При этом стабильные группы отличаются по содержанию образования и по предъявляемым учебным требованиям к учащимся. Согласно авторам, реализация внешней формы дифференцированного обучения в реальной практике осуществляется в рамках селективной или элективной системы. Организация профильных классов или классов с углубленным изучением цикла предметов рассматривается как внешняя форма дифференциации в рамках селективной системы дифференцированного обучения. При свободном выборе учащимися учебных предметов, на базе инвариативного ядра образования осуществляется внешняя форма дифференциации в рамках элективной системы дифференцированного обучения. Следует отметить, что в том и другом случае под внутренней дифференциацией понимается различный темп изучения учебного материала и дифференциации учебных заданий, выбор различных видов деятельности. Предложенную автором новую типологию форм дифференциации следует рассматривать как результат поиска выхода из кризиса системы школьного образования. Именно эта новая типология форм дифференциации послужила основанием для решения сложившихся проблем в школьном образовании на всем постсоветском пространстве.

Возникновение и развитие идеи профильного обучения также тесно связано с проблемой совершенствования структуры учебных планов и создания базисного учебного плана. Создание базисного учебного плана (БУП) и как научное понятие, и как нормативная основа организации профильного обучения также имеет свою историю развития.

Учебный план является учебно-нормативным документом, в котором находят отражение структура школы и продолжительность обучения, объем учебной нагрузки, а также состав содержания образования. Такое понимание учебного плана соответствует предметному принципу построения содержания образования. История становления советской школы свидетельствует о постепенном увеличении учебных предметов в учебном плане, что соответственно приводило к постепенному нарастанию учебной нагрузки учащихся. В целом, такая постановка построения учебного плана отвечала требованиям того времени и выполняла функции, возложенные на него. Однако, как и в любом явлении, в вопросе построения учебного плана были недостатки. Так, в советской школе учебный план как учебно-нормативный документ был единым для всех школ многонациональной страны. Такой подход привел к следующим негативам:

— единообразие общеобразовательной системы;

- отсутствие возможности учета культурно-исторических и социально-экономических особенностей отдельных республик;
- регламентация деятельности школ, учителей, объема содержания каждого урока на основе централизованного управления всей системой не оставляла место творчеству.

В связи с этим, вторая половина 80-х годов ознаменована реформированием сложившейся системы школьного образования. Поиск выхода из кризиса, осмысления назревших проблем в данной сфере обусловили проведение исследований по определению и созданию условий для развития интересов и способностей учащихся. Именно в эти годы начала проявляться тенденция к гуманизации образования в школе, демократизации управления системой среднего образования, которая позволила в дальнейшем выработать новый подход к построению учебного плана. Исследование такого направления проводилось в НИИ СиМО АПН СССР группой сотрудников под руководством В.В.Фирсова. В результате проведенного исследования в 1988 году ими был разработан совершенно новый, как по замыслу, так и по структуре, базисный учебный план для общеобразовательной школы. Основные замыслы авторов заключались в том, что базисный учебный план должен:

- сочетать единство общегосударственных целей образования с многообразием путей их достижения;
- осуществить демократическую процедуру формирования республиканских учебных планов.

В связи с этим, авторы отмечают необходимость соблюдения двух требований при конструировании современных учебных планов:

- 1) выделение в структуре учебного плана инвариантной основы общего среднего образования;
- 2) обеспечение гибкой вариативной структуры.

Итак, благодаря научным поискам группы В.В.Фирсова в педагогическую науку и школьную практику внедрены такие понятия, как «базисный учебный план», «инвариантный компонент содержания образования», «вариативный компонент содержания образования».

Основные идеи новой типологии дифференциации и построения базисного учебного плана в последующем получили развитие при подготовке учебных планов в Республике Казахстан.

В условиях становления Казахстана как суверенного государства огромную значимость приобретает проблема создания такой системы среднего общего образования, которая позволила бы интегрировать в мировое образовательное пространство. В связи с этим в нашей стране инициированы научно-теоретические и поисково-прикладные исследования для проведения реформы в образовании с 1992 года. Главными принципами реформирования данной сферы, как и во всех странах постсоветского пространства, являлись гуманизация и демократизация. Именно поэтому дифференциация рассматривалась как определяющий фактор гуманизации и демократизации образования. Если рассмотреть школьное образование первой половины 90-х годов, то можно условно очертить два процесса:

- творческий процесс в школах по внедрению новых идей в реальную практику;
- целенаправленный процесс научных исследований по выработке концептуально-нормативных, научно-теоретических и методологических основ реформирования школьного образования.

Обобщенность процессов, связанных с активной деятельностью школ, свидетельствует о том, что в творческой атмосфере создавались новые типы школ, внесены изменения в такие компоненты методической системы обучения учебным предметам, как методы, формы и средства. Со стороны МОиН РК была выработана политика введения определенных рамок стихийно протекающих преобразований в школах. Вначале это выражалось в предложениях для школ многовариативных учебных планов на каждый учебный год. Затем, в 1994 году утверждением базисного учебного плана и 28 вариантов учебных планов, которые постепенно вытесняются и на данном этапе действуют 9-11 классы. Они позволяли школам осуществить углубленное обучение отдельным учебным предметам с I, II и III ступеней школ; обучение по направлению на старших ступенях школы. При этом сохранялась старая структура школы, ее программа и учебники. Идея создания вариативного образования через многовариантные учебные планы в рамках старой (непрерывной) структуры не дали желаемого результата в повышении качества образования в целом. Несомненно, отдельные педагогические коллективы достигают определенных успехов. Однако наблюдался ряд противоречий. Главными из них являются противоречия между:

- необходимостью непрерывного изучения обязательных предметов и предоставлением возможности школам введения на старшей ступени обучения по направлениям;
- перекраиванием учебной нагрузки дисциплин и сохранением действующих учебных программ, учебников;
- увеличением недельной учебной нагрузки и идеей гуманизации учебного процесса.

Анализ учебных планов гимназии, лицеев и школ, осуществляющих обучение по направлениям, подтверждает эти противоречия. Так, необоснованное увеличение учебной нагрузки, учебного материала по тем или иным предметам приводило к дублированию содержания образования начальной ступени вуза.

Углубленное изучение профилирующих предметов осуществляется за счет других предметов. В отдельных случаях наблюдается отсутствие целого образовательного блока или предмета. Чаще всего это происходит с образовательными блоками «Искусство», «Технология». В результате нарушается принцип функциональной полноты компонентов содержания образования и не обеспечивается обязательный общеобразовательный минимум подготовки учащихся.

Вместе с тем действующие школы однородного типа (лицей и гимназия) не отличаются друг от друга структурой, организацией и содержанием образования. Так, гимназия организовывается с I, II, III ступени школы, а по содержанию образования они представляют различные вариации естественнонаучного, общественно-исторического, эстетического, технического направлений. Ныне действующие лицеи, хотя и создаются в основном с I, II и III ступени школы, по содержанию образования аналогичны гимназиям. В отличие от гимназий, лицеи в некоторых случаях создаются при каких-либо вузах. Таким образом, нет четко очерченного отличия между гимназиями и лицеями, действующими сегодня в республике. Они аналогичны и по направлениям обучения.

Сопоставление 28 вариантов учебных планов показывает несоблюдение в них нормативов, указанных в Базисном учебном плане (1994 г.). Так, в вариантах 1, 5, 6, 14, 25 превышает инвариантная учебная нагрузка в I ступени школы на 2-3 часа, во II ступени – на 7-14 часов, что подтверждает нарушение санитарно-гигиенических норм. Также наблюдается отсутствие стабильных часов на ряд предметов. Так, в

вариантах учебных планов физика представлена разным количеством часов от 8 до 15,5 часа, что составляет семь вариаций. При этом соответствующих этим семи вариантам количества часов физики учебников и программ нет. Предельная учебная нагрузка во всех 28 вариантах растет от 349 часов (в 6-м варианте) до 372 часов (в 16 варианте), без учета ОБЖ, что также свидетельствует о нарушении санитарно-гигиенических норм.

Все эти реалии подтверждали значимость проводимых параллельно целенаправленных исследований, которые были начаты в 1992 году. Ведущей идеей реформы является развитие системы среднего общего образования, через создание условий для вариативной общеобразовательной подготовки учащихся при сохранении единого образовательного пространства (рисунок 2).

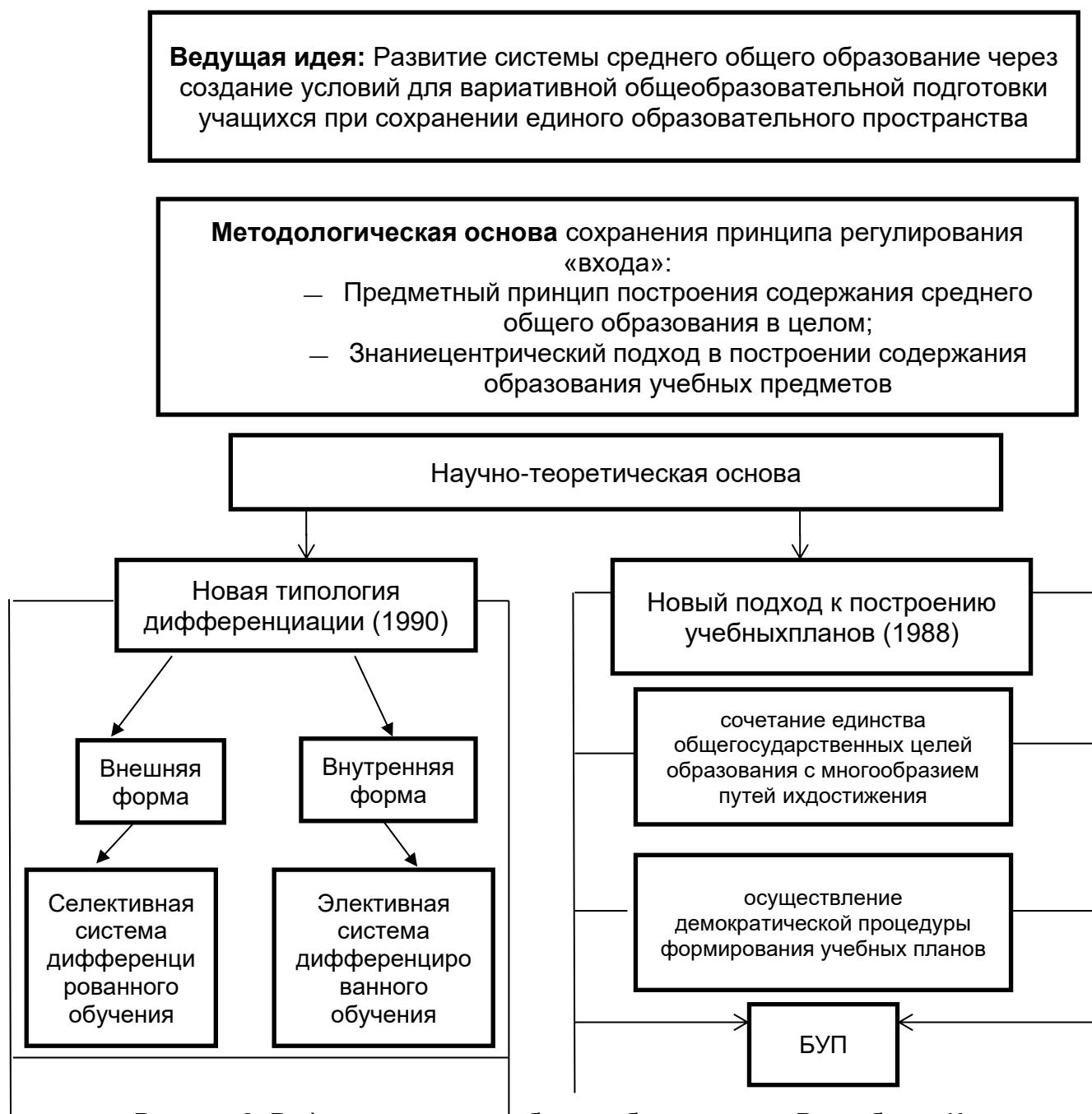


Рисунок 2. Реформа среднего общего образования в Республике Казахстан (1992-2007 г.г.)

Основным способом выполнения этих идей является сочетание внешней и внутренней форм дифференциации. В ходе научных исследований нами выработан подход по реализации идей дифференцированного обучения как условия осуществления вариативного образования в школе. Это уточнения собственной научной позиции в отношении толкования ключевых понятий, определения дидактических условий реализации дифференциации, как в содержательном, так и в процессуальном аспектах. Так, на наш взгляд, дифференцированный подход следует рассматривать как принцип обучения, позволяющий дифференцировать содержательную основу образования соответственно интересам и склонностям учащихся. В связи с этим понятие «дифференциация содержания образования» нами будет рассматриваться как средство и условие осуществления вариативного образования с учетом интересов, способностей и достигнутых результатов обучения учащихся. Следовательно, организация учебного процесса в группах учащихся, объединенных на основе каких-либо особенностей, рассматривается нами как дифференцированное обучение. При этом понятие «дифференциация», на наш взгляд, объединяет в себе вышеуказанные понятия и тем самым становится как бы ведущим фактором преобразования учебного процесса в школе. Такое понимание ключевых понятий позволило нам определить модель дифференциации школьного образования, в котором конкретизированы соотношение и взаимосвязь дифференцированного содержания образования и дифференцированного обучения (рисунок 3).

Выработанный подход к дифференциации позволит удовлетворить разные образовательные потребности учащихся. Так, например, в старшей ступени школы дифференцированное обучение может быть организовано в разных планах. Это организация профильного обучения как в обычных общеобразовательных школах, так и обучение по способностям, проектируемым профессиям, достигнутым результатам в школах нового типа (гимназии, лицей).

Вариативное образование как разнообразный способ получения общего среднего образования обуславливает создание различных типов и видов общеобразовательных учреждений, отличительная особенность которых заключается в вариативном компоненте содержания образования. Подлинное вариативное образование возможно при реализации различных форм дифференциации соответственно ее современной типологии.

Опора на современную типологию дифференциации и использование положительного опыта, накопленного в истории школьного образования, позволила усовершенствовать структуру школы и сконструировать соответствующую ей модель содержания образования. Новая структура школы в свою очередь позволяет реализовать вариативное образование путем создания различных видов и типов образовательных учреждений.

Многообразие общеобразовательных учреждений предполагает создание единого образовательного пространства путем разработок такого координирующего средства, как государственный стандарт образования. Стандарт образования как система, устанавливающая государственную норму общеобразовательной политики, включает ряд параметров. К параметрам, принимаемым в качестве государственной нормы в образовании, относятся состав и структура содержания образования, объем учебной нагрузки, уровни общеобразовательной подготовки, показатели достижения планируемых результатов обучения и т.д. Государственный стандарт образования имеет несколько уровней представления. Базисный учебный план является генеральным уровнем представления стандарта.

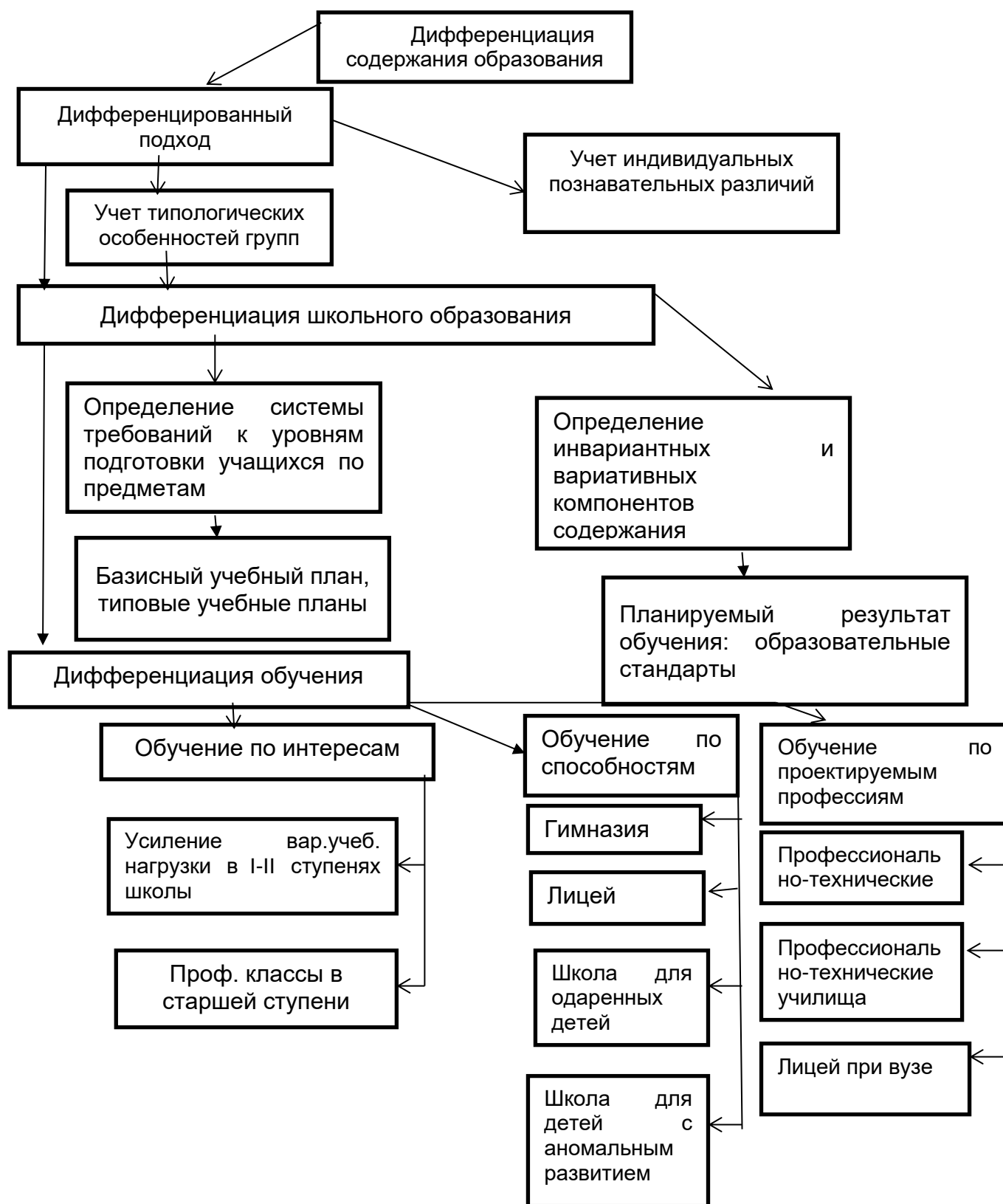


Рисунок 3. Дифференциация как условие осуществления вариативной образовательной подготовки

Базисный план состоит из двух частей – инвариантной и вариативной. В инвариантной учебной нагрузке сконцентрирована та часть содержания

образования, которая изучается всеми учащимися обязательно. В наборе предметов и образовательных областях отражены основные компоненты образования: умственного, нравственного, трудового, коммуникативного, эстетического, физического, в соответствии с которыми в учебном плане инвариантное содержание образования представлено в образовательных областях: филология, математика и информатика, естествознание, обществоведение, искусство, физическая культура, технология.

В вариативной учебной нагрузке представлена та часть содержания, которая выбирается школой в силу ее возможности и необходимости с учетом желания детей и родителей. Внутренняя структура этой части учебной нагрузки может быть различной в зависимости от возраста детей. В начальной школе вариативная часть состоит из учебного времени, отведенного на дополнительные уроки по 1-2 часам в каждом классе и названного «занятие по выбору». Их можно использовать для курсов выравнивания, различных занятий по выбору, в основном направленных на формирование общекультурных умений. Во второй ступени вариативная часть состоит из факультативов в каждом классе. Вариативную часть учебной нагрузки третьей ступени школы составляют профилирующие предметы, прикладные курсы, курсы по выбору.

В базисном учебном плане предусмотрено:

- логическое завершение знания в основной школе, так как после нее учащиеся по своему усмотрению могут продолжать обучение в профильных школах, гимназиях, лицеях и разных среднеспециальных учебных заведениях;
- изучение в соответствии с «Законом о языках» в Республики Казахстан государственного (казахского) и других языков во всех видах школ;
- введение профильно-дифференцированного обучения, которое в зависимости от потребностей личности, общественности может быть организовано в двух направлениях: естественно-научном и гуманитарно-эстетическом;
- обязательное изучение во всех типах и видах школ общеобразовательных курсов, представленных в инвариантной части содержания образования.

Опора на позитивный опыт истории школьного образования, выявления коренной причины накопленных проблем общеобразовательной подготовки, ориентация на тенденции развития мирового образовательного пространства с учетом социально-экономических, культурно-исторических особенностей и реальных возможностей нашей страны позволили выработать подход к построению модели содержания вариативного образования. Установленные в теории закономерности, принципы структурирования содержания образования служат основой в построении его модели и на современном этапе. Так, принципы определения состава и структура содержания образования преломлены к новым условиям становления образовательной системы в нашей республике с соответствующими дополнениями. На основании этого определен гибкий механизм построения вариативного образования. Использование принципа дифференциации позволило определить инвариантный и вариативный компоненты содержания образования. Именно внешняя форма дифференциации создает возможность варьировать содержание образования соответственно интересам, способностям и достигнутым результатам обучения учащихся. Ориентация на селективную систему дифференцированного обучения позволяет реализовать запросы учащихся, учесть особенности школы и региона. При этом инвариантная часть содержания образования является единым образовательным компонентом для всех типов школ.

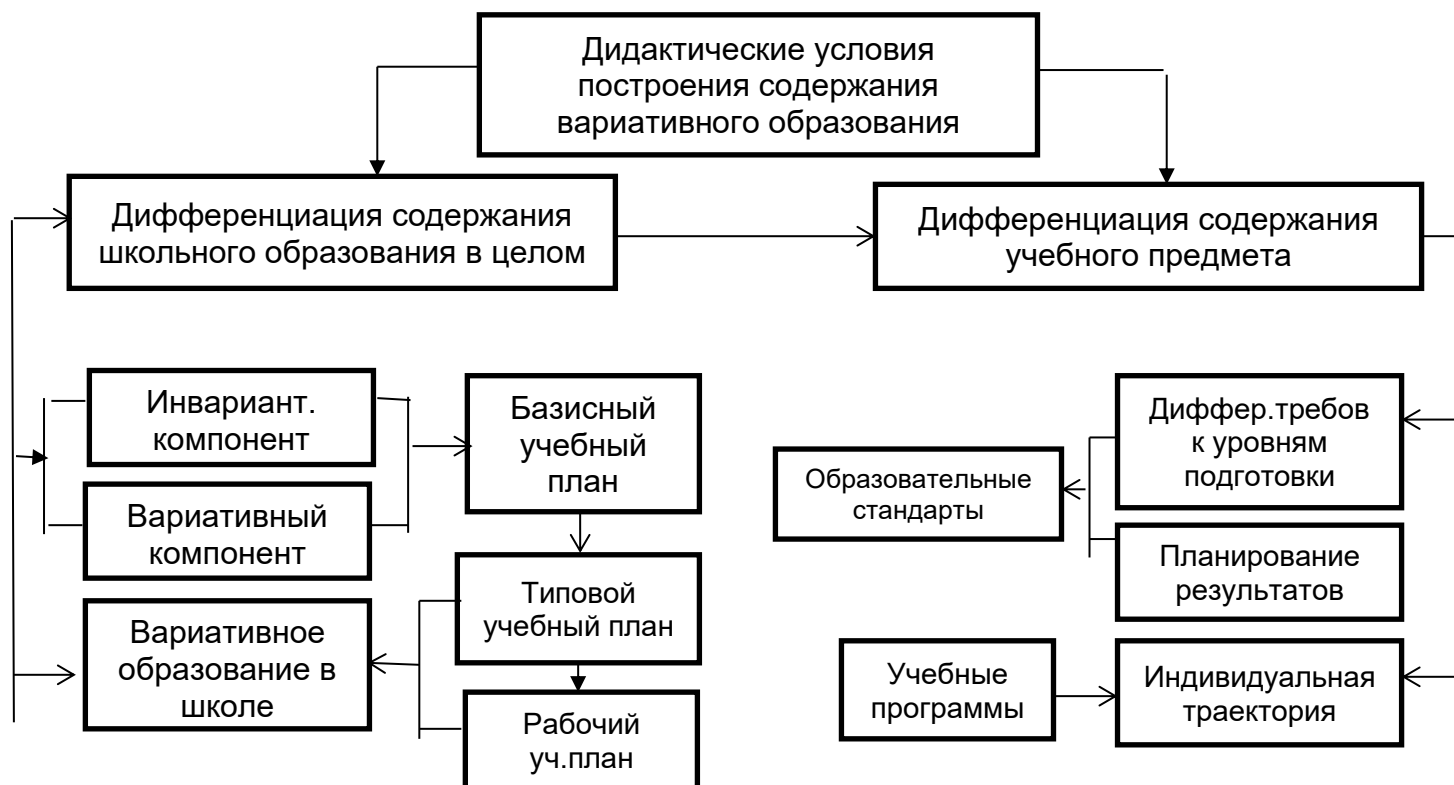


Рисунок 4. Дидактические условия построения содержания вариативного образования в школе

В целом все преобразования, осуществляемые на уровне структуры школы, содержания образования, организации учебного процесса, должны быть направлены на создание условий для разностороннего развития личности учащихся в соответствии с их желаниями и познавательными возможностями.

Итак, в целом для массового внедрения профильного обучения на старшей ступени школы мы имеем:

- опыт организации образования в регионах в плане осуществления обучения по направлениям на старшей ступени школы как результат вкрапливания основных идей профильного обучения в реальную практику;
- концептуальную, нормативную, методическую основу организации профильного обучения.

Наблюдающиеся на данном этапе противоречия будут разрешены введением в действие базисного учебного плана, типовых учебных планов по направлениям, учебных программ и учебников нового поколения через год.

Однако имеется ряд проблем, которые могут негативно влиять на процедуру внедрения профильного обучения и дальнейшее развитие основных его идей на этапе реализации компетентностного образования, несомненно, эти проблемы связаны с организацией учебного процесса, кадрами, финансированием. Необходимо их более четко очертить до начала процесса массового внедрения профильного обучения в практику. Это предполагает совместную работу со школами поисково-прикладного характера.

*Статья опубликована в журнале
Творческая педагогика. – №4, 2003. – С.3-10*

«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ
mukanova_s@mail.ru

МАҚПАЛ ЖАДРИНА: АЗАМАТША, ҒАЛЫМ, ПЕДАГОГ

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаев «Тәуелсіздік бәрінен қымбат» атты 2021 жылғы 5 қаңтардағы мақаласында «қазақ мемлекеттілігінің қайта жаңғыруы мен ата-бабамыздың талай ұрпақтары қастерлеген азаттыққа қол жеткізудің» «шекаралары мен белестері» туралы ой қозғай отырып, «ең үлкен жетістікке Отанға деген шексіз сүйіспеншіліктің арқасында», «өз еліне және халқына күнделікті қызмет ету арқылы қол жеткізіледі» деп атап көрсетеді.

Отанға қызмет еткен замандастарымыздың жарқын есімдерінің бірі де бірегейі, жеке мақсаттары мен мүдделері әрқашан «қоғамдық игілікке үндес» болған тұлғаның есімі – педагогика ғылымдарының докторы, профессор Жадрина Мақпал Жұмабайқызы деп білеміз.

Мақпал Жұмабайқызын есімі алтын әріппен жазылған педагог ретінде еске ала отырып, оның тұлғасын әдептілікпен, даналықпен және мейірімділікпен байланыстырамын. Ол біраз жылдар бойы отандық педагогика ғылымы мен білімінің даму траекториясын айқындап берген жұлдыз.

Егемен Қазақстанның педагогикалық ғылымын көптеген ғалымдар жасағандығы анық, бірақ та жарқын із қалдырған тек лайықтылары ғана, оның тарихына айналары сөзсіз. Менің естеліктерім – отандық педагогиканың көкжиегінде жылдар бойы аты өшпейтін нағыз педагог және ғалым туралы болмақ.

Ендеше, бәрін ретімен баяндайын.

1992 жыл. Солтүстік Қазақстан облысы, Булаев қаласы мектебінің информатика және математика пәнінің мұғалімі бола жүріп, Тәуелсіз Қазақстан тарихындағы алғашқы республикалық «Қазақстан Республикасының Жыл мұғалімі» байқауында жеңіске жеттім. Республикалық «Қазақстан мұғалімі» газетінде тілші Светлана Синицкая ауыл мектебінің мұғалімі Мұқанова Сәулештің күнделікті өмірі мен армандары туралы «Паскаль остановился в Булаево» атты очеркін жариялады. Шын мәнінде, бұл материал менің әрі қарайғы шығармашылық және кәсіби тағдырымды айқындап берумен қатар, елімізге танымал педагогтермен және ғалымдармен ұзақ жылдар бойы танысуыма, сондай-ақ олармен әріптес, дос болып қалуыма да септігін тигізді. Олардың қатарында Мақпал Жұмабайқызы Жадрина да бар.

Абай атындағы Алматы мемлекеттік университетінің профессоры Мәулен Әбдукәрімұлы Құдайқұлов С.Синицкаяның мен жайлы жазған очеркімен танысқаннан кейін, маған арнайы хат жолдап, Алматыға шақыртқан еді. Профессор М.А. Құдайқұлов байқау тұғырында батыл қорғап шыққан – жоғары сынып оқушыларының компьютерлік сауаттылығын дамыту проблемасы бойынша зерттеуімді бастау мүмкіндігі туралы шешім қабылдауымды ұсынды. Осылайша, 1992 жылдың жазында Алтынсарин атындағы Қазақ білім проблемалары институтына зерттеу жұмысының тақырыбын келісу үшін келген кезімде Мақпал Жұмабайқызын алғаш көруім болды. Мақпал Жұмабайқызы ол кезде институттың педагогика теориясы зертханасын басқарды.

Бір жылдан кейін Ы.Алтынсарин атындағы Қазақ білім проблемалары институтының аспирантурасында оқып жүргенімде ғылыми дәрежеге үміткерлердің жұмысын алдын ала талқылауға қатыстым. Мұның мен үшін қаншалықты қызық болғандығын, бір сөзбен айтып жеткізу мүмкін емес! Мақпал Жұмабайқызы кәсіби

диалог деңгейін қоя білген әрі ерекше ғылыми ахуал қалыптастыра білген жан. Біздің, жас аспиранттар мен ізденушілердің, есімдері елге танымал, солардың ішінде Н.Н.Нұрахметов, С.Е.Чакликова, Т.Т.Тұрлугүл, К.М.Рахимбек және т.б. сынды педагогика ғылымының көрнекті тұлғаларындай болсақ деген арманымыз болды.

Мен сол кезде, Мақпал Жұмабайқызы менің ұстазым, педагогика ғылымындағы жолымды айқындайтын тұлға болады-ау деп ойламаған да едім!

Жадрина Мақпал Жұмабайқызы 1951 жылы Алматы облысы Жамбыл ауданында педагогтер отбасында дүниеге келген. Әкесі – Жадрин Жұмабай – Қазақ КСР-нің еңбек сіңірген мұғалімі, Ленин орденінің иегері, анасы – Абдулина Гүлбарам бастауыш сынып мұғалімі болып қызмет еткен.

Қыздар педагогикалық институтының жаратылыстану-география факультетін тәмамдаған Мақпал Жұмабайқызы Алматы облысы Жамбыл ауданындағы орта мектепте 5 жыл химия-биология пәнінің мұғалімі болып қызмет атқарды.

Бір жыл Алматы қаласындағы мұғалімдердің біліктілігін арттыру Орталық институтында әдіскер болып жұмыс істеген Мақпал Жұмабайқызы КСРО Педагогикалық ғылымдар академиясының Оқытудың мазмұны және әдістері ғылыми-зерттеу институтының Қазақ филиалына ғылыми қызметкер лауазымына ауыстырылды.

1982 жылы Мәскеудегі Педагогикалық ғылымдар академиясының оқыту құралдары мен әдістері ғылыми-зерттеу институтының аспирантурасына түседі. 1985 жылы аспирантураны аяқтап, «Химияны оқытуда оқушылардың пәндік дағдыларын дамыту» тақырыбында кандидаттық диссертациясын сәтті қорғайды.

1985 жылдан 1992 жылға дейін Мақпал Жұмабайқызы КСРО Педагогикалық ғылымдар академиясының Алматыдағы оқыту құралдары мен әдістері ғылыми-зерттеу институтының Қазақ филиалында ғылыми қызмет атқарды.

1992-2006 жылдар аралығы Мақпал Жұмабайқызының Ы.Алтынсарин атындағы Қазақ білім академиясында педагогика теориясы зертханасының меңгерушісі, дидактика зертханасының меңгерушісі, орта білім беру институты директорының орынбасары, Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының вице-президенті лауазымдарында атқарған қызметімен байланысты. Бұл уақыт оның отандық мектеп моделін, білім беру стандартын қалыптастыру бойынша зерттеулерінің басталуын анықтады.

XX ғасырдың соңында алыс шет елдердің, посткеңестік кеңістіктің бірқатар елдерінде мазмұнды, формаларды, оқыту әдістерінің вариативтілігін дамыту жағдайында мектептегі білім стандарттарын құру және іске асыру бойынша жүйелі ғылыми зерттеулер басталды. Қазақстанда бұл жұмысты Мақпал Жұмабайқызы Жадрина басқарды.

Ғалым-педагог бірқатар еңбектерінде қазақстандық 11 жылдық мектеп білімінің мазмұнын жаңартуды іске асырудың практикалық жолдарын теориялық тұрғыдан негіздеді, сондай-ақ білім беруді стандарттаудың үш құрамдас бөлігін тұжырымдады: тұжырымдамалық, нормативтік, әдістемелік. Сонымен, «өрістің» тұжырымдамалық құрамдас бөлігі мектептегі білім мазмұнын ұйымдастырудың перспективалары және жалпы білім беру жүйесін дамыту туралы ережелерді анықтады. Мұнда бірқатар құжаттар қамтылды, соның ішінде:

- Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектебін дамыту тұжырымдамасы;
- Жалпы орта білім мазмұнының тұжырымдамасы;
- Қазақстан Республикасының жалпы орта білім берудің мемлекеттік стандарты туралы ереже.

Аталған құжаттар Қазақстан Республикасы Білім министрлігінің 1996 жылғы 13 наурыздағы №69 бұйрығымен бекітілді.

Нормативтік компонент базистік оқу жоспарларымен және оқу пәндері бойынша стандарттармен анықталды. Әдістемелік компонент, М.Ж. Жадринаның ойынша, оқу бағдарламаларымен, оқулықтармен, оқу-әдістемелік кешендермен ұсынылған.

Осылайша, Мақпал Жұмабайқызы «Қазақстан Республикасы жалпы білім беретін мектебінің мемлекеттік базистік оқу жоспары» жұмысында баяндалған республика мектептеріндегі білім беру мазмұнының моделін құрастырудың жаңа тәсілдерін әзірледі. Қосымшада бастауыш, негізгі және бейіндік мектептерге арналған қазақстандық білім беру үшін алғашқы базистік оқу жоспарлары берілген. Отандық педагогика мен білім беру тәжірибесінде жаңа құбылыс – «базалық оқу жоспары» қалыптасты!

Жалпы, зерттеушілердің жұмыстары білім беру жүйесін жаңартудың тұжырымдамалық базасын құру, білім беру жүйесін ұйымдастырудың нормативтік құқықтық актілері мен нұсқаулық құжаттарын жетілдіру, жаңа буын оқулықтары мен оқу-әдістемелік кешендерін әзірлеу және енгізу мәселелерін қарастырды.

1997-1998 жылдар аралығында Мақпал Жұмабайқызы қазақ және орыс тілдерінде оқытатын мектептер үшін оқу пәндері бойынша жалпы орта білім берудің Қазақстан тарихындағы алғашқы мемлекеттік стандарттарын дайындау жұмысын басқарды. Оқу пәндері бойынша стандарттарда жалпы мақсаттар, базалық мазмұн, оқу жүктемесінің көлемі регламенттелді. М.Ж.Жадрина қазақстандық ғалымдардың «білім беру жүйесінің элементтерін енгізу және шығару» категориясын ғылыми айналымға енгізді.

Ғалымның мектептегі білім берудің мазмұндық және процедуралық негіздерін ұйымдастыруға деген көзқарасындағы түбегейлі жаңалық білім берудің мазмұндық негізін құрылымдау объектісін өзгерту болды. «Объект – оқушыларға ұсынылатын оқу материалының құрамы мен көлемі емес, оқу нәтижелері болып табылады» (М.Жадрина).

Жалпы білім беретін мектептің оқу пәндері бойынша стандарттар 1998 жылы Қазақстан Республикасы Білім, мәдениет және денсаулық сақтау министрлігінің 21.08.1998 жылғы №456 бұйрығымен бекітілген.

Бүгінгі таңда 1996-1998 жылдар кезеңінде әзірленген тұжырымдамалық және нормативтік құжаттар, жалпы орта білім беру пәндері бойынша білім берудің мемлекеттік стандарттары білім беру жүйесінің жүйе құраушы негізіне айналды деп сеніммен айтуға болады, ол Қазақстанда жаңа буынның әдістемелік құрамдас бөлігін: оқу бағдарламалары мен оқу-әдістемелік кешендерді әзірлеу бойынша жоспарлы жұмысты бастауға мүмкіндік берді.

1999 жылы Ы.Алтынсарин Қазақ білім академиясының ғалымдары «Қазақстандағы мектептегі білім беруді дамытудың теориялық негіздері» атты ғылыми-педагогикалық мақалалар жинағын шығарды, оның құрамында Мақпал Жұмабайқызының үш маңызды жарияланымы болды.

Сонымен, М.Ж. Жадринаның п.ғ.д., профессор Н.Н. Нұрахметовпен бірлескен авторлықта жазған «Орта білім беру жүйесін дамытудың тұжырымдамалық тәсілдері» атты мақаласында жалпы білім беру дағдарысының мәні ашылып, білім беру құрамын анықтаудың ғылыми негіздері мен оқу пәндерінің жиынтығы тұжырымдалған. Алғаш рет оқу жоспары отандық білім беру мазмұнын модельдеу тұрғысынан қаралды.

Мақпал Жұмабайқызының «Оқу пәндерінің құрамы мен жиынтығын анықтаудың ғылыми негіздері» атты мақаласында білім беру мазмұнын ретке келтірудің екі тәсілі тұжырымдалған: 1) пәндік принцип; 2) объектілік принцип. Сонымен, ғалым оқу

пәндеріне қатаң құрылым болмаған кезде білім мазмұнын құрудың объектілік принципін «нақтылық белгілері негізінде объектілер бойынша оқу процесін жүйелеу» идеясы ретінде жүзеге асырудың болашағын атап өтті.

2000 жылы М.Ж.Жадрина педагогика ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін «Вариативті білім мазмұнын құрудың дидактикалық негіздері» тақырыбында диссертация қорғап, «Мектептегі вариативті білім мазмұнын құрудың ғылыми негіздері» атты іргелі монографиясын жариялады. Бұл еңбектерде білім беру мазмұнының тұжырымдамасын оның дамуының әр кезеңіндегі қоғамның құндылықтары мен міндеттеріне сәйкестігі тұрғысынан жаңарту мүмкіндігі мен қажеттілігі туралы идея жүйелі түрде ашылды. Мақпал Жұмабайқызы атап өткендей, «мектептегі білім беру мазмұнын құрудағы әдіснамалық бағдарлардың бірі тұлғаның өзін-өзі анықтау және өзін-өзі дамыту тұрғысынан қалыптасуы үшін жағдайларды қамтамасыз ету талабы болып табылады». Ғалым, бір жағынан, біртұтас білім беру кеңістігінің шарттарын сақтай отырып, дидактикалық тапсырманы орындау жолдарын іздеді, ал екінші жағынан, оқушыларға оқытудың жеке траекториясын таңдауға жағдай туғызды.

Мақпал Жұмабайқызы мектептегі білім беру мазмұнын іріктеу принциптерін зерттеуде «технократизмнің, рационализмнің, теорияландырудың қалыпты көрсетілуінің» қажеттілігі, сонымен қатар оқушының өз бетінше пікір айту, іс-әрекеттерді таңдау қабілетін қалыптастыру қажеттілігі туралы айтады, бұл өз кезегінде тұлғаның адамгершілік негізін, сондай-ақ қоғамның адамгершілік прогресінің алғышарттарын да жасайды».

Мақпал Жұмабайқызы аталған ғылыми еңбек вариативті білім мазмұнын құрудың дидактикалық негіздерін қалыптастыруға зор үлес қосты. Бұл еңбек Мақпал Жұмабайқызының отандық педагогикалық ғылымда әдіскер, мектептегі білім мазмұнын ұйымдастырудың дидакті ретіндегі жетекші рөлін түпкілікті анықтады.

2002 жыл отандық білім беруді стандарттаудың маңызды кезеңі болды. Ы.Алтынсарин атындағы Қазақ білім академиясының 2001 жылғы 9 қыркүйекте Қазақстан Республикасының Премьер-Министрі Қ.Тоқаевта өткен кеңесінің №20-21/ІІ-802 шешімін орындау бойынша Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің өткен кеңестің 2001 жылғы 1 желтоқсандағы №1 хаттамасына сәйкес «қоғам мен ел экономикасының қазіргі жағдайы мен жақын болашақтағы болжамды дамуын ескере отырып, Қазақстан Республикасының жалпы білім беретін мектебінің ұлттық базистік оқу жоспарының жобасын әзірлеу» тапсырылды.

Мақпал Жұмабайқызы Ы.Алтынсарин атындағы Қазақ білім академиясының вице-президенті бола жүріп, 275 адамнан тұратын жаңа мемлекеттік білім стандарттарын әзірлеушілер ұжымын басқарды. 2002 жылы орта жалпы білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары төмендегілерді қамтыды:

1. Қазақстан Республикасының жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарты «Негізгі ережелер» (Жадрина М.Ж., Нурахметов Н.Н., Муканова С.Д., Башар Р.Б., Кусаинов А.К.).

2. Мектептің бастауыш, негізгі, жоғары сатыларындағы 34 оқу пәні бойынша Қазақстан Республикасының жалпы орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттары, сондай-ақ қазақ, орыс және ұйғыр тілдерінде оқытатын мектептер үшін стандарттар дайындау қажеттілігін ескере отырып, 63 білім беру стандарты әзірленді.

Жоғарыда көрсетілген стандарттар Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінің 2002 жылғы 24 қыркүйектегі №693 бұйрығымен бекітілген.

М.Ж.Жадринаның 12 жылдық білім беруге көшу жағдайында мектептегі білім беру мазмұнын жаңарту әдіснамасын зерттеуге қосқан үлесі зор. 2001 жылдың

наурыз айында Қазақстанда 12 жылдық білім беру моделіне көшу туралы мәлімделгенін еске сала кетейін. Дәлірек айтқанда, бұл тек мектептегі оқу мерзімін ұзарту ғана емес, мектептегі білім беруді ұйымдастырудың жаңа әдіснамасы, 6 жастан 18 жасқа дейінгі балаларды оқытудың мақсатты көзқарастары мен мазмұндық негіздерін түсіну туралы болды! Мақпал Жұмабайқызы халықаралық тәжірибені талдау негізінде отандық мектептегі білім беруді ұйымдастыруда түбегейлі жаңа көзқарастың қажеттілігі туралы қорытынды жасады.

2001 жылы республикада Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігі мен «Сорос – Қазақстан» қорының «Өзгермелі әлем жағдайында жалпы орта білім берудің ұлттық стандартын дамыту» атты бірлескен жобасы басталды. Құрамында М.Ж.Жадрина, Н.Н.Нурахметов, С.Д.Муканова, К.Ж.Кожаметова, Г.З.Байжасарова, Б.К.Кудышева, С.А.Каликова бар талдау тобымен Қазақстан Республикасының жалпы орта білім берудің ұлттық куррикулумының негіздемелік негіздерін шығарылды.

Профессор М.Ж.Жадринаның басшылығымен өткен көптеген семинар-тренингтер барысында кәсіби педагогикалық қоғамдастық нәтижеге бағдарланған білім беру моделінің ұлттық деңгейінің мақсаттары ретінде базалық құзыреттердің тізбесі әзірленді. Бір қуантарлығы, идеялардың басым көпшілігі сонау 2003 жылы ұсынылған құзыреттердің ҚР Білім және ғылым министрінің 2015 жылғы 15 сәуірдегі №327 бұйрығымен бекітілген 12 жылдық мектептің жаңартылған білім беру стандартының нәтижелерінде көрініс тапқандығы еді.

2003 жыл. ҚР Білім және ғылым министрінің 2003 жылғы 11 қыркүйектегі №606 бұйрығымен құрамында М.Ж.Жадрина, С.А.Каликова, Н.Н.Нурахметов, С.Д.Муканова, К.Т.Шерьязданова, Р.А.Сулейменова бар жұмыс тобы құрылды. Зерттеушілер 11 жылдық мектептің қолданыстағы стандартының оң және теріс жақтарын анықтады, орта білім берудің ұлттық стандарттарын құрудың халықаралық тәжірибесін жинақтады, стандарттарды әзірлеу принциптерін тұжырымдады. Жұмыс нәтижелері бойынша «Жалпы орта білім берудің жалпы білім беру стандарттары: жағдайы, ізденісі, перспективалары. Талқылауға арналған жұмыс құжаты» Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрлігінде қаралды.

Нәтижеге бағдарланған білім беру моделіне көшудің стратегиялық бағыттарымен зерттеушілер мынадай ұстанымдарды айқындады:

1. Нәтижеге бағдарланған білім беру моделі негізінде ұлттық стандартты әзірлеу.
2. Мұғалімдерді даярлау.
3. Мұғалімдердің кәсіби дамуы.
4. Оқулықтар мен ОӘК басып шығару.
5. Мектептердің жаңа жұмыс режиміне бейімделуінің ұйымдастырушылық-техникалық және әдістемелік жағдайлары.
6. Бірыңғай ұлттық емтихан және аралық бақылау.
7. Сапаны қамтамасыз етудің ұйымдастырушылық-нормативтік шарттары.
8. Білім берудің жаңа моделін құруды және енгізуді ғылыми-зерттеуді қолдау
9. Қоғамды тарту.
10. Инновациялық қызмет процесін басқару.

2004 жылы Ы.Алтынсарин атындағы Қазақ білім академиясының жұмыс тобы. М.Ж.Жадринаның басшылығымен «12 жылдық оқумен орта білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандарттарына қойылатын талаптар» жобасы әзірленді. Көп жылдар бойы бұл құжат мемлекеттік жалпыға міндетті білім беру стандарттарының кейінгі буындарының құрамы мен құрылымын ұйымдастырудың негізін анықтады.

Оқырмандардың назарын М.Ж.Жадринаның 2006 жылғы «Білім сапасы мектептегі білім беруді дамытудың жаңа кезеңінің бағдары және мектептегі білім беру мақсаттарын күтілетін нәтижелер ретінде айқындаудың жаңа тәсілдері ретінде» жұмысына аударғым келеді.

Ол «Нәтижеге бағдарлану жағдайында мектеп және мектепке дейінгі білім беруді дамытудың теориялық-әдіснамалық аспектілері» ұжымдық монографиясында жарияланды.

Мақпал Жұмабайқызы «білім сапасы», «білім нәтижесі» категорияларының тұжырымдамалық өрісін кеңейтуді негіздеді. Соңғы жағдайда оқу жетістіктерінің нәтижелерін бағалау тек білім, білік және дағдыларды қадағалаумен шектелмей, кең ауқымдағы құзыреттер мен дағдылардың даму динамикасымен шектелуі керек.

Ғалымдар білім беру стандарттарын жаңғыртудың екі принципін тұжырымдады:

- сабақтастық, қазіргі қолданыстағы білім беру моделін жаңа модельге эволюциялық ауыстыру;

- жүйелілік, тұтастық, яғни білім берудің жаңа моделіне көшу білім беру жүйесінің барлық негізгі буындарында орын алуы тиіс.

Профессор М.Ж.Жадринаның ғылыми идеялары басқа ғалымдардың ғылыми зерттеулерінде көрініс тапқаны қуантады. Атап айтқанда, 2009 жылы мен педагогика ғылымдарының докторы ғылыми дәрежесін алу үшін «Жалпы орта білім беруді стандарттау жағдайындағы инновациялық процестерді басқару» диссертациясын қорғадым (13.00.01 – Жалпы педагогика, педагогика және білім тарихы, этнопедагогика). Мақпал Жұмабайқызы зерттеудің ғылыми кеңесшісі болды.

Бұған дейін «Қазақстан Республикасында жалпы орта білім беруді стандарттау: контекст, шарттар және проблемалар» монографиясын дайындадым (2006).

Монографияға М.Ж.Жадрина, Н.Н.Нұрахметов, Г.З.Байжасарова оң пікір білдірді. Мен үшін Мақпал Жұмабайқызының жүргізген зерттеуге берген бағасы өте маңызды болды. Сонымен, ол өз шәкірттерінің, әріптестерінің ешқайсысы мен сияқты теориялық ережелерді жүйелі жалпылауға және білім беруді стандарттаудың практикалық негіздерін жасауға, 11 жылдық мектептің оқу жоспарларын әзірлеуге және енгізуге соншалықты жақындамағанын атап өтті.

Мақпал Жұмабаевнамен бірге «Жалпы білім беретін оқу орындарының оқу жұмыс жоспарларын әзірлеуіне ұсынымдар» басылымын дайындадық. Жұмыста мектеп басшыларының белгілі бір пәндерді тереңдетіп оқытуда оқу жұмыс жоспарларын әзірлеу бойынша қызметі құрылымдалған. Басылымның ғылыми-педагогикалық ортада бестселлерге айналғаны және Қазақстанның жалпы білім беретін мектептерінің практикалық қызметкерлеріне баға жетпес көмек көрсеткені қуантады.

2006-2009 жылдар аралығында М.Ж.Жадрина «Бөбек» ұлттық ғылыми-практикалық білім беру орталығының Адамның үйлесімді дамуы институтын басқарды. Ол қоғамымызда рухани-адамгершілік құндылықтарды жаңғыртуға өскелең ұрпақты қалыптастырудың, тұлғаның әлеуетін ашудың, оның мүмкіндіктерін түсінуге көмектесудің іргелі мәні ретінде үлкен мән берді. Ғалым «Өзін-өзі тану» пәнінің тұжырымдамасын әзірлеуге атсалысып, оқулықтар мен әдістемелік құралдар авторларының бірі болды.

Мақпал Жұмабайқызы 2010 жылы Ы.Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының 11 жылдық мектеп стандарттарын жаңарту жұмыстарын басқарды. Бұл Қазақстан Республикасының «Білім туралы» Заңымен айқындалған стандарттау объектілеріндегі өзгерістерге, сондай-ақ Қазақстан Республикасының нормативтік құқықтық актілеріне енгізілген өзге де өзгерістерге байланысты болды. МЖМБС ҚР Білім және ғылым министрінің 09.07.2010 жылғы № 367 бұйрығымен бекітілді.

Мақпал Жұмабайқызы 2010 жылдың желтоқсан айынан бастап өмірінің соңына дейін «Назарбаев Зияткерлік мектептері» ДББҰ құрылымдарында: алдымен – білім беру саясаты және бағдарламалар департаментінің аға менеджері, содан кейін – білім беру бағдарламалары орталығы директорының ғылыми-әдістемелік жұмыстар жөніндегі орынбасары болып қызмет атқарды. М.Ж.Жадрина басшылық ететін қызметкерлердің жұмыс тобы Кембридж университеті ғалымдарының қатысуымен қазақстандық білім беру жүйесі үшін жаңа идеялар, білім беру принциптері, құндылықтары мен мақсаттарын анықтау, күтілетін нәтижелер жүйесін анықтау және оқытудың тиімді процесін ұйымдастыру, үштілділікті енгізу тәсілдері енгізілген негіздемелік құжаттар әзірледі.

Уақыт ағыны тым ұшқыр, ол өз дегеніне көндіреді! Жоғалту арқылы өмір сүру – бізге уақыттың зымырап өтетінін түсінуге мүмкіндік береді! Өкінішке орай, Мақпал Жұмабайқызының өмірі ерте үзілді, бірақ оның артында тіршілігінде тындырған игілікті ісі, еліне сіңірген адал еңбегі, өшпес ізі қалды. Мақпал Жұмабайқызының отандық педагогикалық ғылымды дамытуға қосқан зор үлесіне құрмет көрсете отырып, оның ғылыми зерттеулері нәтижелерінің басым бөлігі Қазақстандағы мектептегі білім беруді жаңартудың стратегиясы мен тактикасында көрініс тапқанын есте сақтау маңызды.

Егеменді Қазақстанның педагогика ғылымын қаншама ғалымдар жасағанымен, лайықтылары ғана өзінің жарқын ізін қалдырып, оның тарихына айналғаны анық.

Профессор Мақпал Жұмабайқызы Жадрина осы топқа жатқызылатын санаулылардың бірі десек болады. Ол өзінің ғылыми мектебін құру туралы ешқашан айтқан емес. Сонымен бірге, онымен бірге ғылыми жобаларда, стандарттар, бағдарламалар, оқулықтар жасауда бақытты мүмкіндікке ие болған әрбір адам оның бойынан ғылыми шеберліктің қыр-сырын жетік меңгерген және оларды беруге дайын Ұстазды көрді. Парасатты, талапшыл, ең бастысы, бойынан мейірім мен даналық лебі қатар ескен Білім беру мазмұнын, 12 жылдық мектеп моделін дамыту мәселелері бойынша жекелеген «зерттеушілердің» «ғылыми емес» әрекеттеріне кезекті түсіндіруді дайындаудың өзі қаншама уақытты алатынына шағымданды. Мүмкін, ол ресми тұлғалардың конъюнктуралық талаптарына сай келмеген шығар, бірақ ол оны жасауда өзіне жайлы адамдармен бірге болу салтанатына ие болды.

Мақпал Жұмабайқызының ғылыми жолына көз жүгірте отырып, елімізде отандық мектептегі білім беру жүйесін дамытудың теориялық негіздерін қалыптастыруға, 12 жылдық мектеп моделін негіздеуге елеулі үлес қосқан осындай ауқымдағы ғалым жоқ деп сеніммен айтуға болады.

Қағаз бетіне кезекті идеяны қарындаштың нобайымен жазып қоятын ғалым – Мақпал Жұмабайқызының бейнесі әлі есімде! Қазақстанның жаңартылған мектебі үшін мемлекеттік стандарттарды, бағдарламаларды, оқу материалдарын әзірлеу кезінде оның ғылыми ережелерінің, білім беру мазмұнын дамыту жолдарының логикасы мен мазмұны туралы тұжырымдарының байлығы жоғалмайтынына, керісінше оның жүйелі түрде көрініс табатынына сенгім-ақ келеді!

Мақпал Жұмабайқызының мектепті жаңарту жөніндегі идеялары оның серіктестері мен шәкірттерінің еңбектерінде одан әрі көрініс табатынына сенімдімін.

2021 жылы Жадрина Мақпал Жұмабайқызының туғанына 70 жыл толады. Осы айтулы күнге орай «Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ «Мектептегі білім беру нәтижелері: ББД-дан функционалдық сауаттылыққа дейін» атты халықаралық ғылыми-практикалық конференциясын ұйымдастырды. Конференция материалдарымен <https://drive.google.com/file/d/1JCamJSfo7o-bE6iUVjNhSkCJbcJVxezz/view> сілтеме бойынша танысуға болады.

«Өрлеу» БАҰО» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ
rzhetskenbayeva@orleu-edu.kz

ЕСТЕ САҚТАУДА МНЕМОТЕХНИКАНЫ ҚОЛДАНУ

Аннотация. Мақалада ақпаратты есте сақтауға мүмкіндік беретін мнемотехника әдісінің ерекшеліктері қарастырылған. Оның көптеген салаларда ақпаратты есте сақтау мәселесін шешуге мүмкіндік беретіні, және деректерді кодтаудың нақты алгоритмі арқылы жүргізілетіні көрсетілген. Мнемотехникада қолданылатын жад қасиеттері туралы айтылған. Мнемотехника туралы кітаптардың қысқаша аннотациясы мен авторлары туралы мәлімет берілген.

Түйінді сөздер: мнемоника, мнемотехника, мнемоникалық әрекет, ассоциативті байланыстар

Мнемоника – бұл жеке меншік жадты басқаруға және кәр түрлі ақпараттары бар кез-келген көлемдегі блоктарды сенімді есте сақтауға мүмкіндік беретін әдіс. Көптеген адамдар мнемоника әдістері тек ересектерге тән, ал бала үшін бұл өте қиын болады деп санайды. Алайда, шынымен мнемониканы мектепке дейінгі орта жастан бастап белсенді қолдануға болады. Мнемоника көптеген салаларда ақпаратты есте сақтау мәселесін шешуге мүмкіндік береді, өйткені бұл деректерді кодтаудың нақты алгоритмі. Қарапайым тілмен айтқанда – ассоциативті ойлау алгоритмі. Ол келесі кезеңдерден тұрады:

- ақпаратты суреттерге айналдыру;
- суреттерді бір байланысқан құрылымға жинақтау;
- алынған тізбекті есте сақтау;
- оны жадқа бекіту.

Бір қарағанда, бұл ғылым заманауи, уақытқа негізделген әзірлемелерге жатады. Дегенмен мұндай алгоритмдер мыңдаған жылдар бойы қолданылып келгенмен, бүгінгі таңда жоғары өзектілікке ие. Сонымен қатар, бұрын адамдар мнемониканың негізгі қағидаларын өздері түсінуге келетін болса, енді кез-келген адамға интернетте көптеген курстар, оқулықтар мен мақалалар ұсынылады. Әркім қысқа мерзімде есте сақтауды үйрене алады.

Қазіргі әлем күнделікті көптеген ақпаратты игеруді шамалайды. Деректердің кейбір бөлігін одан әрі дамыту үшін оны есте сақтау керек. Әсіресе бұл қандай да бір білім саласын игеруші адамдарға қатысты, атап айтқанда, оқушылар, студенттер.

Сондай-ақ шет тілдерін үйрену кезінде жақсы есте сақтау және үлкен көлемдегі ақпаратты есте сақтау қажет, оны практикалық мақсатта ғана емес, сонымен бірге ақыл-ойдың жалпы дамуы үшін де игеру ұсынылады. Мұндай адамдарға мнемотехника көмекке келеді, бұл ақпаратты есте сақтау процесін қызықты әрі жылдам етеді. Айта кету керек, бұл дағды деректерді тез арада көбейту немесе қажет болған жағдайда қолдану мүмкіндігімен есте сақтауға көмектеседі.

Ендеше мнемотехника дегеніміз не?

Мнемотехника – бұл қысқа уақыт ішінде әртүрлі ақпараттың үлкен көлемін есте сақтауға мүмкіндік беретін әдістер жиынтығы. Көптеген адамдар бұл құбылысқа қызығушылық танытады, әсіресе мнемоника тәжірибесінің авторлары кездейсоқ шығарылған жүздеген карталардың тізбегін еш қиындықсыз және қиындықсыз сәтті есте сақтауға уәде береді. Мнемотехниканы кез келген адам игере алады. Ол үшін керемет есте сақтау қабілеті немесе ерекше оқу қабілеті болуы міндетті емес [1].

Мнемотехникада қолданылатын жад қасиеттері:

- берілген ақпарат қызық немесе ақпаратты қызықты беру есте жақсы және оңай сақталады;
- зерделенетін ақпаратты терең түсінуге, материалдың жадта жақсы бекітілуіне ықпал етеді;
- егер адам өзі қандай-да бір деректерді есте сақтайтынына уәде берсе, оқу процесі айтарлықтай жеңілдетіліп, жеделдетіледі;
- практикада қолданылатын деректер жадта жақсы сақталады;
- егер жаңа деректер бұрыннан белгілі фактілермен, ассоциациялармен байланыстырылса, ақпарат есте жақсы сақталады;
- егер ұқсас салалар немесе ұғымдар зерделенсе, онда жаңа ақпарат бұрынғымен байланысты болып келеді;
- бірқатар ұғымдар немесе кез-келген басқа ақпарат қысқа мерзімді жадтың көлемінен аспауы керек, әйтпесе кейбір мәліметтер жойылады;
- ең алғашқы (бастапқы әсерге байланысты) және ең соңғы ақпарат (соңғы әсерге байланысты) жадта жақсы сақталады;
- бірнеше рет қайталанатын ақпарат жадта берік сақталады;
- жадта барынша берік, соңы жоқ әрекеттер немесе тіркестер толық емес болып қалады;
- бір мезетте қарқынды есте сақтаудан көрі, блоктарды үзіліспен оқыған кезде материалдың үлкен көлемі жақсы есте сақталады.

Мнемотехниканың түсінілуі және игерілуі қиын болып көрінуі мүмкін. Бұл жағдайда ең бастысы – талпынудан қорықпау, практикалық ортада әдістерді қолдану.

Ерікті есте сақтау бірлігі ретінде мнемоникалық әрекеттің операциялық құрамын В.Я.Ляудис зерттеген:

- 1 кезең – материалдағы бағдармен және оның элементтерін өз тәжірибесінің санаттарына байланыстырумен байланысты;
- 2 кезең – кез-келген белгілерге сәйкес элементтердің ұқсастығы негізінде топтарды таңдау;
- 3 кезең – элементтердің топшілік қатынастарын орнату және осы негізде топтарды жинақтау;
- 4 кезең – топтар арасындағы қатынастарды орнату, бұл кезең материалды жүйелеуді аяқтайды [2].

Барлық операцияларды орындау нәтижесінде объектіні болмаған кезде қалпына келтіруге мүмкіндік беретін есте сақталатын материалдың мнемокестесі жасалады.

Алғашқы классикалық эксперименттік зерттеулердің негізін қалаған жад теориясы толығымен қауымдастық ілімдеріне негізделген және есте сақтаудағы ассоциативті, мағыналық және құрылымдық байланыстардың рөлі Г.Эббингхаус пен оның ізбасарлары (Г.Э.Мюллер, А.Пильцекер, Ф.Шуман және т. б.) тиесілі.

Ассоциативті байланыстар қарапайым жад формаларында маңызды рөл атқарады.

Мағыналық байланыстарда – жад саналы сипатқа ие.

Шектестік бойынша ассоциацияларда – жад механикалық болып табылады.

Мнемотехниканы қолданудың ең үлкен саласы – мектеп. Оқуды, жазуды, есептеуді үйренуден басқа, заманауи оқушы тарих, география, ботаниканың, биология және тағы басқа адам білімінің салалары бойынша үлкен ақпарат алады. Барлығын дәстүрлі түрде есте сақтау, тіпті талдау мен ойлауды білетін ересек адам

үшін қиын соғады. Баланы ересек өмірге алдын-ала дайындау керек. Неғұрлым ертерек болса, соғұрлым жақсы. Мнемоника басқа дәстүрлі оқыту әдістерімен қатар өте пайдалы болуы мүмкін.

Психологиялық-педагогикалық дереккөздерді талдау көрсеткендей, жас оқушыларда (әсіресе бірінші сыныптарда) есте сақтау еріксіз, яғни баланың өмірлік тәжірибесіне жақын заттар, оқиғалар, құбылыстар жақсы есте сақталады, олар белсенді өзара әрекеттеседі. Жасы ұлғайған сайын оқушының жады ерікті болады, яғни бала ересектердің көмегімен практикалық іс-әрекетке қажетті ақпаратты есте сақтау және көбейту процестерін басқаруға үйренеді. Сабақ барысында балалардың ақыл-ой мәдениетінің дағдылары дами бастайды:

- рацио-, айдо -, мнемотехника тәсілдерін қолдану;
- жүйелілік, кез келген ақпаратты байланыстыру – байланыс орната білу, «ілгектер» құра білу;
- негізгісін таңдау, талдай білу, тірек нүктелерін таңдау;
- материалды құру логикасын білу, заңдылықтарды іздеу.

Мұғалім мнемотехниканың негізгі қағидалары мен ережелерін қолдана отырып, оқу процесін ұйымдастыруына болады [1].

1. Жақсы ұсынылған нәрсені есте сақтау оңай және жақсы. Бұл қағида дамудың әр кезеңінде баланың әлемді көрудің және оны өзіне түсіндірудің белгілі бір тән тәсілімен ерекшеленетініне назар аударады. Кез-келген жаста белгілі бір пәнді оқытудың міндеті – баланың әлемді көру тәсілі тұрғысынан осы пәннің құрылымын ұсыну.

2. Әрекет ететінмен, манипуляция жасайтынмен есте сақтау оңай және жақсы өтеді. Психиканы шындықтың көрінісі ретінде түсінуден, ол субъектінің өмір сүру жағдайлары мен қызметімен анықталады.

Бастапқыда субъектінің сыртқы практикалық қызметінде қалыптасқан психологиялық процестер, олардың дамуының белгілі бір кезеңінде өздері психикалық қызметтің тәуелсіз формаларына айналады.

Іс-әрекеттің тәуелділігі жадқа да байланысты бола алады. Бұл жедел жадтың проблемасы. Оның қызметі – ағымдағы іс-әрекеттің қажеттіліктеріне тікелей қызмет көрсету, бұл жұмыс жады. Ұзақ уақытқа қатысты ол қысқа мерзімді болады. Бұл оны тікелей жадқа жақындатады.

Есте сақтау өнімділігін анықтайтын іс-әрекеттің маңызды белгілерінің бірі – бағыттылық.

Бағыттылықтың 2 түрі бар:

1. Тап осы уақытта қабылданған нәрсені есте сақтауға, бұрын қабылданған нәрсені өндіру немесе білуге бағыттылық (мнемоникалық бағыттылық). Есте сақтаудың ерікті сипаты – бұл ерекше, мнемоникалық тапсырмаға бағынатын көбінесе өте күрделі ақыл-ой белсенділігі, яғни осы мақсатқа жету үшін орындалатын әр түрлі әрекеттерді есте сақтау және енгізу міндеті; күш-жігерін жұмсап, арнайы тәсілдерді қолдана отырып білім алушылар бірнеше рет қайталауға мәжбүр	2. Жадтың жұмысына тікелей қатысы жоқ кез-келген басқа мақсаттарға қол жеткізуге мнемоникалық бағыттылықтың болмауы. Бірақ бұл жерде есте сақтаудың мнемоникалық әсері болуы мүмкін – ол белгілі бір әрекетті орындау кезінде не істеу керектігін есте сақтайды.
---	--

3. Кодталған (түрлендірілген) түрдегі ақпараттың есте сақталуы жақсы. Дағдыларды одан әрі жалпыланған қайта кодтау шарты ретінде кодтаудың қарапайым деңгейіне бекітудің алдын-ала кезеңі қажет.

Кодтау жүйесін бір-бірімен байланысты дерексіз санаттар жиынтығы ретінде анықтауға болады. Осылайша адам әлем туралы ақпаратты топтастырады және байланыстырады.

4. Ұғынған нәрсе есте жақсы сақталады. Оқушыларға тек «себеп-салдар тұрғысынан сенімді» деген мәлімдемелерді хабарлау адамның білімінің кең ауқымы негізінде білім алуға мүмкіндік береді. Жалпы білім жаңа оқиғалардың сенімді болжамын қамтамасыз ете отырып, алынған ақпараттан тыс шығуға мүмкіндік беретін жалпыланған білімге айналуға тырысуы керек.

5. Байланыстыру, сабақтастыру, өзіне қарата білу есте жақсы сақтауға мүмкіндік береді. Мүмкін, бір ғасырлық қарқынды зерттеулерден кейін адамның есте сақтау қабілеті туралы айтуға болатын ең маңызды нәрсе – қандай да бір нақты факт құрылымымен байланысты болмаса, ол тез ұмытылады. Материалдың жеке бөліктері оларды белгілі бір құрылымға қосу арқылы жадта сақталады.

6. Негізгі ойларды бөліп көрсету және оларды жоспар түрінде топтастыру. Мәтінді көп немесе аз тәуелсіз бөлімдерге немесе ойлар топтарына бөлу. Әр топқа бір тақырыптағы бір жалпы мағыналы өзегі, бар нәрсе кіреді [3].

Мағыналы тірек пункттерін көрсету: әр мағыналық бөлікті біз есте сақталатын материалдың негізгі идеясын көрсететін, сөзбен немесе тұжырымдамамен алмастырамыз.

Содан кейін, бірінші және екінші жағдайда да, біз ақыл-ойды жоспар құра отырып, жаттап аламыз. Жоспардың әр тармағы – мәтіннің белгілі бір бөлігінің жалпыланған тақырыбы. Бір бөліктен келесі бөлікке өту – бұл мәтіннің негізгі ойларының логикалық реттілігі. Мәтінді ойнату кезінде материал жоспардың тақырыптарына шоғырланады, оларға тартылады, бұл оны еске түсіруді жеңілдетеді.

Мұғалімдер мнемотехниканың бұл әдістерін оқушылардың, ең алдымен үлгере алмайтындардың іс-әрекетін ұйымдастыра отырып, әртүрлі оқу салаларында қолдана алады.

Көптеген зерттеулер оқушылардың мнемоникалық іс-әрекетінің кемшіліктерінің негізгі себептерінің бірі – мағыналы есте сақтаудың тиімді әдістерінің жоқтығын көрсетеді. Оларда ойлау процестерін логикалық, мағыналы және сондықтан сәтті есте сақтау құралы ретінде, яғни есте сақтау әдісі ретінде пайдалану мүмкіндігі өте төмен.

А.А.Смирновтың пайымы бойынша: «Мұндай техниканың қалыптасуына кіші балалық шақта ерекше назар аудару керек сияқты. Бұл әдістерді білу және оларды сәтті игеру, оларды оқушының оқу жұмысында және жалпы зияткерлік іс-әрекетінде (тіпті мектеп жасына дейінгі балаларда) кеңінен қолдану осы соңғы және баланың психикалық дамуының жалпы деңгейіне байланысты» [4].

Мнемотехника жаттығулары мен әдістері

Ақпаратты есте сақтауға қолданылатын кез-келген әдіс келесі кезеңдерді қамтиды:

1. Есте сақтау керек байланысты емес дерексіз ұғымдар мен мәліметтердің болуы. Адам мнемотехника көмегімен есте сақталатын белгілі бір ақпаратты бөледі. Бұл жеке сөздер, сандар тізімі немесе бүкіл деректер блоктары болуы мүмкін.

2. Кодтау немесе байланыс жасау. Мұнда ақпаратты ретке келтіру, деректерді жадта сақтайтын мағыналы, бейнелі, логикалық тізбек жасау үшін мнемотехника әдістерінің бірін қолдану қажет.

3. Ақпаратты ыңғайлы форматта есте сақтау. Жасалған тізбектердің көмегімен қажетті мәліметтер есте сақталады. Ақпаратты қайталауды ұмытпаңыз, сонда ол мықтап баста бекітіліп, қажет болған жағдайда еске түседі.

4. Қайта кодтау немесе мағынасын ашу. Қажет болған жағдайда жадта сақталған ақпаратты пайдалану үшін оның мағынасын ашу жүргізіледі. Ол үшін жад қажетті деректерге жауап беретін мағыналы байланыстарды қалпына келтіреді.

5. Ақпарат алу, телефон нөмірлері, шетелдік сөздер, қатаң дәйектілік және т.б. туралы.

Мнемотехникамен жұмыс істеу принциптерін егжей-тегжейлі түсіндіретін көптеген кітаптар, сайттар, тіпті курстарда бар.

Мнемотехника бойынша ең танымал кітаптар

Борис Конрад, «Как запомнить все! Секреты чемпиона мира по мнемотехнике». Кітапта жад жұмысының барлық аспектілері мен нюанстары туралы түсінікті тілде егжей-тегжейлі айтады. Автор әркім өзінің ақыл-ой машинасынан үздік ми жасай алады деп мәлімдейді, өйткені ол әркімнің басында болуы мүмкін. Тек оны дұрыс пайдалана білу.

Кевин Хорсли, «Безграничная память. Запоминай быстро, помни долго». Бұл кітап кез-келген көлемде, кез-келген ақпаратты есте сақтауға мүмкіндік беретін барлық қажетті құралдар, әдістер мен тәсілдердің жиынтығы. Егер сіз жадтың шексіз болуы мүмкін деп сенбесеңіз, онда кітап авторы сізді бұған көндіруге ықпал етеді.

Джошуа Фоер, «Эйнштейн гуляет по луне. Наука и искусство запоминания». Кітап «жад» сияқты ұғымға терең талдау жасайды. Оқырманға осы шеберліктің барлық белгілі аспектілері бойынша серуендеуге, тарихқа үңілуге, оның шекараларын білуге ұсынылады.

Константин Дудин, «Память, как у слона. Как быстро прокачать свою память, даже если вы регулярно забываете выключить утюг или закрыть дверь». Кітапта кез-келген ақпарат түріне арналған мнемотехника әдістері егжей-тегжейлі сипатталған. Оны оқығаннан кейін, автор уәде еткендей, сіз кез-келген деректерді шектеусіз, көп күш жұмсамай-ақ есте сақтай аласыз [5].

Сонымен қатар балалық пен мектеп шағында мнемотехниканы үйренуге арналған арнайы кітаптар мен оқулықтар бар. Әдетте, кітапта оның жасы көрсетілген, сондықтан педагогтер, ата-аналар мұқият болу керек.

Мнемотехника ұсынатын есте сақтау сапасын компьютердегі папкалар арқылы жылжытумен салыстыруға болады. Бірақ, өкінішке орай, әр мнемотехникалық папкада бірден бірнеше ондаған телефон нөмірлері сияқты көп ақпарат жазылмауы мүмкін. Есте сақталған ақпарат тікелей және кері тәртіпте, сондай-ақ жадтағы барлық ақпаратты есепке алмай, іріктеліп шығарылуы мүмкін.

Ақпаратты жадта сақтау ұзақтығы толығымен бақыланады. Сіз ақпаратты бір сағатқа ғана есте сақтай аласыз немесе өмір бойы сақтай аласыз. Есте сақталған ақпаратты олардың орнына жаңа ақпаратты есте сақтау арқылы миыңыздан саналы түрде жууға болады.

Қазіргі мнемотехника – бұл жадта көптеген нақты ақпаратты жинақтау мүмкіндігі. Бұл есте сақтау кезінде уақытты үнемдеу – есте сақтау процесі толығымен бақыланады. Бұл есте сақталған ақпаратты жадта сақтау – есте сақтаған нәрсені қайта үйренудің қажеті жоқ. Бұл көңіл мен ойлаудың күшті жаттығуы [6].

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Андреева И.В. Мнемотехника как педагогическая технология в валеологическом сопровождении учащихся начальной школы: дис. ... канд. пед. наук. – СПб., 2004. – 152 с.
2. Артамонова Е.Г. Развитие мнемических способностей младших школьников на основе операции структурирования: дис. канд. психол. наук. – М., 2005. – 175 с.
3. Брагина Е.И. Использование мнемотехнических приемов в словарно-орфографической работе в начальной школе// Начальная школа: плюс до и после. – 2008. – №9. – С. 1–3.

4. Смирнов А.А. Проблемы психологии памяти// Хрестоматия по общей психологии. Психология памяти/ Под ред. Ю.Б.Гиппенрейтер и В. Я.Романова. – М.: ЧеРо, 2000. – 141 с.
5. Мнемоника: приемы, курсы, книги, упражнения. Что это вообще такое? [ЭР] https://bukva.info/blog/mnemonika_osnovnye_priemy_mnemotekhniki/
6. Матюгин И.Ю., Рыбникова И.К. Методы развития памяти, образного мышления, воображения. – Волгоград: Издательство «Учитель», 1999. – 52 с.

УДК 371.214.46

М.П.КУШНИР

Филиал АО «НЦПК «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области
kushnir.m@orleu-edu.kz

ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ «БУКВАРЯ» И «ОБУЧЕНИЯ ГРАМОТЕ» В НАЧАЛЬНОЙ ШКОЛЕ

Аннотация. В 2021 году в учебном плане 1 класса появился новый учебный предмет «Букварь». Научно-методической основой учебной программы и учебника «Букварь» является методика Ахмета Байтурсынова, в основе которой лежит принцип «от простого к сложному, от звука и буквы к слову и предложению». Произошедшие изменения привели к пересмотру Типовой учебной программы по предмету «Обучение грамоте». В статье представлены особенности Типовой учебной программы по предмету «Букварь», анализ изменений в Типовой учебной программе по предмету «Обучение грамоте» (2020 г.) по сравнению с Типовой учебной программой по предмету «Обучение грамоте» (2018 г.) и отражены принципы построения УМК «Букварь» и подходы к проведению уроков по указанным предметам.

Ключевые слова: «Букварь», «Обучение грамоте», Типовая учебная программа, грамота, чтение, письмо, изменения, начальная школа, младшие школьники.

С 1 сентября 2021 года в школы Казахстана вернулись «Әліппе» и «Букварь» в качестве новых учебных предметов и учебников для первоклассников. Изменения произошли под давлением общественности, которая была недовольна качеством учебников и сложностью программ «Сауат ашу» и «Обучение грамоте» и требовала возвращения к традициям.

В связи с этим, в 2020 году Национальной академией образования имени Ы.Алтынсарина были разработаны новые типовые учебные программы «Әліппе» и «Букварь» и организована команда экспертов по созданию соответствующих УМК. Затем проведена апробация учебников в экспериментальных школах страны, которая подтвердила их эффективность.

Теперь процесс обучения грамоте, чтению и письму в 1 классе обеспечивается 2 предметами – «Әліппе» и «Букварь» (96 часов: добукварный период – 12 часов, букварный – 84 часа) и «Сауат ашу» и «Обучение грамоте» (102 часа – послебукварный период).

В нашей статье мы сделаем акцент на изменениях в учебных программах по предметам «Букварь» и «Обучение грамоте» и проведем анализ методики преподавания.

Типовая учебная программа по предмету «Букварь» утверждена приказом Министра образования и науки РК от 26.03.2021 года № 123 [1]. Структура и

содержание программы определены на основе общедидактических принципов и методических принципов А.Байтурсынова:

- упражнения со звуками;
- учет функции каждого звука в слове;
- переход от легкого к трудному, от простого к сложному;
- самостоятельное получение знаний через опыт.

Методика А.Байтурсынова предлагает сначала погружение в языковую среду через близкие опыту учащихся тексты, устное народное творчество и т.п., а затем передачу практических знаний в области орфографии.

Цель учебного предмета «Букварь» – обучение грамоте, чтению и письму, усвоение основных языковых понятий и типов речи и формирование личности на основе национальных духовных ценностей.

Буквы изучаются в заданной программой последовательности.

1 четверть:

• элементарное представление о языковых понятиях (речевые навыки) (добукварный период) – 12 часов;

- а, у, и, о, ы – 10 часов;
- м, т, н, л, с, р, ш – 14 часов;
- к, п, б, г – 8 часов.

На изучение буквы отводится 2 часа, оставшиеся часы отводятся на повторение по усмотрению учителя.

2 четверть:

- д, з, ж – 6 часов;
- е, ё, в, й, ь, э, я, ю – 20 часов;
- х, ц, ч, щ, ф, ь (разделительный) – 12 часов.

На изучение буквы отводится 2 часа, на изучение букв е, е, ю, я – 3 часа, оставшиеся часы отводятся на повторение по усмотрению учителя.

В программе сохранен коммуникативный подход, предполагающий развитие 4 видов речевой деятельности – слушание, говорение, чтение и письмо. Содержание деятельности по каждому из видов речевой деятельности подробно описано. Например, раздел «Письмо» включает:

1) подготовку к письму (правильная посадка, освещение, положение тетради и умение держать карандаш/ручку при письме); формирование умения ориентироваться на пространстве листа в тетради (рабочая строка, межстрочное пространство, верхняя и нижняя линии рабочей строки, вертикальные наклонные линии); рисование, штриховку, обводку, написание буквенных элементов;

2) составление предложений по картинке, составление предложений из заданных слов, определение количества слов в предложении, составление графических моделей предложений;

3) письмо элементов букв, заглавных и строчных букв и их соединений, слогов, слов, предложений с соблюдением каллиграфических норм;

4) понимание и применение знаний, что каждое предложение начинается с заглавной буквы, внутри предложения слова пишутся отдельно, в конце предложения ставится знак препинания;

5) письменные ответы на простые вопросы, составление текста на основе сюжетной картинки;

6) формирование навыков безошибочного, каллиграфического письма.

Таким образом, мы можем убедиться, что программой не предполагается формирование орфографических знаний, но значительное внимание уделяется

развитию каллиграфических навыков. При сохранении прежнего объема учебной нагрузки – 6 часов в неделю – развитие указанных навыков будет успешным.

Основные изменения, произошедшие в учебной программе «Букварь», касаются целей обучения. Из программы исключена система целей, представлены только ожидаемые результаты. Например, ожидаемые результаты в добукварном периоде включают следующие достижения:

- 1) понимает первичные языковые понятия о речи, предложении, слове, слоге, звуке;
- 2) умеет слушать и понимать вопрос, отвечает на вопросы;
- 3) распознает графическую схему предложения, слова, слога, звука;
- 4) выполняет звуковой анализ слова;
- 5) составляет рассказ, на основе вспомогательных средств (опорная схема, сюжетный рисунок), сохраняя последовательность изложения;
- 6) умеет правильно использовать в общении словесный этикет (приветствие, благодарность, извинение, просьба, прощение);
- 7) раскрашивает картинки и элементы букв, представленные на странице тетради, рисует, проводит линии.

Также в программе «Букварь» отсутствуют лексические (сквозные) темы, что затрудняет организацию межпредметной интеграции.

Произошедшие нововведения повлекли переработку Типовой учебной программы по предмету «Обучение грамоте», новый вариант которой был утвержден приказом Министра образования и науки РК от 27.11.2020 № 496 [2]. Представим изменения, которые отражены в программе (таблица).

Таблица – Анализ изменений в Типовой учебной программы по предмету «Обучение грамоте» (2020 г.) по сравнению с Типовой учебной программой по предмету «Обучение грамоте» (2018 г.)

Критерий	Типовая учебная программа по предмету «Обучение грамоте» (2020 г.)	Типовая учебная программа по предмету «Обучение грамоте» (2018 г.) [3]
Цель	Цель – создание условий для формирования функционально грамотной личности в процессе освоения навыков аудирования (слушания), говорения, чтения и письма во взаимосвязи с формированием элементарных грамматических представлений	
Задачи	12 задач 1) вырабатывать навыки чтения слов, читать с пониманием текста, читать выразительно и быстро; 2) обогащать словарный запас	11 задач 1) научить слушать, говорить, читать и писать (<i>заменена на 2 задачи</i>)
Количество периодов	1 период - послебукварный	3 периода - добукварный, букварный, послебукварный
Задачи периодов	6 задач послебукварного периода (<i>добавлены 3 задачи</i>) 2) формирование умений работать с текстом; 5) воспитание уважительного отношения к национальным ценностям через произведения устной литературы и художественных произведений; 6) приобщение к искусству речи	3 задачи послебукварного периода

	посредством аудирования (слушания), говорения	
Раздел	Чтение	
Ожидаемые результаты	8) обозначение звука буквой; установление соответствия/несоответствия звукового и буквенного состава слова; произношение слов с соблюдением орфоэпических норм русского языка; 15) двойная роль букв я, ю, е, е; 16) знакомство с русским алфавитом 19) (удалена) 21) понимание содержания текста при самостоятельном чтении, чтение деформированного текста повествовательного характера, составить текст по данному началу или концу; ответы на вопросы по содержанию прочитанного; 22) (удалена)	8) установление соответствия/несоответствия звукового и буквенного состава слова, произношение слов с соблюдением орфоэпических норм русского языка; 15) знакомство с русским алфавитом как определенной последовательностью букв (заменена на 2 задачи); 19) сравнение произведений разных жанров на основе их особенностей, формирование умения определять, о чем говорится в произведении, в чем хотел убедить нас автор, давать характеристику основным действующим лицам произведения; 21) общее представление о тексте, понимание содержания текста при его самостоятельном чтении, чтение деформированного текста повествовательного характера, его составление; 22) ответы на вопросы по содержанию прочитанного
Требования к нормам скорости чтения	норма скорости чтения 30-40 слов в минуту (предлоги, союзы, частицы, междометия считаются как слова), в первом полугодии техника чтения не проверяется	норма скорости чтения во втором полугодии: 30-35 слов в минуту, в первом полугодии техника чтения не проверяется
Раздел	Аудирование	
Требования к объему аудирования	объем материала аудирования: 30 сек.-1 мин.	<i>отсутствуют</i>
Раздел	Письмо	
Ожидаемые результаты	<i>результаты 1-3 перенесены в программу «Букварь»</i>	1) подготовка к письму...; 2) письмо элементов букв, заглавных и строчных букв и их соединений, слогов, слов, предложений с соблюдением каллиграфических норм; 3) формирование навыков каллиграфического письма ...
Требования к объему письменных работ	объем письменных работ: словарный диктант – 4-5 слов, диктант – 12-20 слов, объем текста обучающего изложения – 15-25 слов, списывание текста – не более	<i>отсутствуют</i>

	15-20 слов, объем творческого текста – 3-5 предложений (с помощью учителя)	
Система целей	1.2.2.1 определять тему текста, замысел автора	1.2.2.1 определять, о ком/о чем говорится в тексте, и основной мысли прочитанного, понимать, что хотел сказать автор текста
	1.2.7.1 находить информацию в источниках, используя алфавитный порядок расположения текстов (словари, справочники, детские энциклопедии)	1.2.7.1 находить информацию в одном источнике, информации из различных, используя алфавитный порядок расположения текстов источников (словари, справочники, детские энциклопедии)
	1.2.8.1 сравнивать тексты разных жанров (сказка, рассказ, стихотворение) с помощью учителя	1.2.8.1 сравнивать тексты разных жанров (сказка, рассказ, стихотворение) и стилей (художественные и нехудожественные) с помощью учителя
	1.2.9.1 распознавать образ буквы и сопоставлять его со звуком, иметь представление о расхождении звуков и букв в слове (слова с йотированными гласными, слова с ь)	1.2.9.1 распознавать образ буквы и сопоставлять его со звуком
Нумерация целей в разделе «Письмо»	1.3.1.1 1.3.2.1 1.3.3.1 1.3.4.1 1.3.5.1 1.3.6.1 1.3.7.1 1.3.7.2 1.3.7.3 1.3.7.4 1.3.8.1 1.3.9.1	1.3.3.1 1.3.4.1 1.3.5.1 1.3.6.1 1.3.7.1 1.3.8.1 1.3.9.1 1.3.9.2 1.3.9.3 1.3.9.4 1.3.10.1 1.3.11.1
Долгосрочный план	Охват целей 3-4 четверти	Охват целей 1-4 четверти

Для реализации программы учебного предмета «Букварь» разработан учебно-методический комплекс, включающий учебник, пропись в 2-х частях и методическое руководство для учителя. УМК соответствует требованиям ГОСО РК и возрастным и психологическими особенностями первоклассников.

Учебник «Букварь» разработан на основе принципов:

- разворотный принцип подачи материала: один разворот учебника (2 страницы) – один урок;
- ориентация хода и содержания каждого урока на достижение конкретного результата – цели, указанной в начале урока;
- создание условий для развития у учащихся четырех видов речевой деятельности (слушания, говорения, чтения и письма);
- реализация казахстанского компонента: «Школьники учатся читать, писать и понимать тексты, связанные как с современной жизнью, так и с обычаями и традициями казахского народа. Учебник призван не только обучить детей грамоте,

но и научить их мыслить и действовать в духе патриотизма, любви к Родине, уважения к национальным традициям» [4; с.3];

- аудиализация и визуализация заданий через использование QR-кода;
 - направленность содержания учебника на развитие навыков широкого спектра.
- В дополнение к учебнику разработаны прописи №1 и №2.

В прописи включены задания, связанные с письмом элементов букв, букв, слов и предложений, с работой над звуковой схемой слова, рисованием, штриховкой, обведением по контуру, по цифрам, разукрашиванием, дорисовыванием. Также созданы возможности для развития у учащихся умений самоконтроля и самооценки. Для учета их индивидуальных особенностей в прописях предусмотрен выбор сложности уровня задания.

Методическое руководство [4] разработано специально для педагогов, работающих в 1 классах по предмету «Букварь», и освещает особенности преподавания курса «Букварь», методические задачи по реализации и применению методов, основные педагогические подходы, используемые при обучении предмету и особенности приемов работы с УМК.

В руководстве представлены календарно-тематическое планирование, краткосрочное планирование, рекомендации для организации совершенствования межличностных отношений в группе и классе, стратегии формативного оценивания и виды заданий в помощь учителю при планировании, организации и проведении формативного оценивания, диктанты и дидактические упражнения.

Дополнительно к УМК в соответствии с требованиями по развитию медиаграмотности школьников разработано электронный учебник «Букварь», который:

- а) соответствует учебнику;
- б) имеет понятный интерфейс;
- с) имеет мультимедийные и интерактивные элементы;
- д) имеет расширенный набор навигации;
- е) включает разнообразие форм представления учебной информации;
- ф) содержит возможности для самостоятельной работы и самопроверки;
- г) воспроизводится на различных гаджетах.

Преподавание предметов «Букварь» и «Обучение грамоте» строится на одних и тех же педагогических подходах, которые находят отражение в методике преподавания:

- коммуникативный подход;
- деятельностный подход;
- исследовательский подход;
- развивающее обучение;
- мотивирование, поддержка обучения учащихся посредством «оценивания для обучения»;
- взаимообучение, взаимооценивание учащихся;
- организация индивидуальной, групповой деятельности учащихся и работы всего класса;
- дифференцированное обучение [4; с.6].

Поэтому на уроке реализуется интегрированное содержание обучения: «учебные задачи чтения, письма, развития связной речи решаются в рамках единого урока на едином лексико-грамматическом материале (буква, слог, слово, предложение, текст)» [4; с.11]. Для полноценной реализации цели обучения организуется взаимодействие учителя и учащихся и учащихся между собой в непосредственном их общении и совместной деятельности в парной и групповой

работе. Для овладения приемами самостоятельного поиска знаний организуется индивидуальная работа, которая сопровождается различными видами дифференциации и формативно оценивается для получения объективной информации о продвижении учащихся.

Таким образом, Типовая учебная программа по предмету «Букварь» является примером интеграции традиций и инноваций, когда опыт педагогической мысли успешно соединяется с требованиями современного образования. Мы надеемся, что произошедшие преобразования в учебном плане 1 класса и разделение процесса обучения грамоте, чтению и письму на два предмета даст положительно стабильные результаты.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. О внесении изменений в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций». Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 26 марта 2021 года № 123 [ЭР] <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2100022409>

2. О внесении изменений и дополнений в некоторые приказы Министра образования и науки Республики Казахстан. Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 27 ноября 2020 года № 496 [ЭР] <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V2000021688>

3. О внесении изменений и дополнения в приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций». Приказ Министра образования и науки Республики Казахстан от 10 мая 2018 года № 199 [ЭР] <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800016989>

4. Аймагамбетова М.М. и др. Букварь: Методическое руководство для учителей 1 кл. общеобразоват. шк./ М.М.Аймагамбетова, Е.В.Богатырева, Р.А.Бучина, Н.В.Регель, О.И.Труханова. – Алматы: АЛМАТЫКІТАП БАСПАСЫ, 2021. – 461 с.

УДК 373:637.072

С.Т.ТЛЕУБАЙ

**«Өрлеу» БАҰО» АҚФ Қарағанды облысы бойынша педагогикалық
қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты**
tleubaev@mail.ru

PISA ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЗЕРТТЕУІ ОҚУШЫЛАРДЫҢ ФУНКЦИОНАЛДЫ САУАТТЫЛЫҒЫН АНЫҚТАЙДЫ

Аннотация. Бұл мақала оқушылардың функционалды сауаттылығын анықтауда PISA халықаралық зерттеуінің басты бағыт-бағдары мен ерекшеліктеріне назар аударады. Оқушыларға кеңейтілген деңгейлік тапсырмаларды сауатты құрастыру жолдары қарастырылып, сол арқылы оқушылардың функционалды сауаттылығын анықтау мүмкіндіктері айқындалған.

Түйінді сөздер: PISA халықаралық зерттеуі, функционалды сауаттылық, білім кеңістігі, халықаралық стандарт талаптары, Халықаралық Экономикалық Ұлтымақтастық және Даму Ұйымы, білімге бағдарланған оқу үдерісі

Қазіргі өзгермелі әлемде функционалдық сауаттылық адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметке белсенді қатысуға, және сонымен қоса өмір бойы оқуына ықпал ететін базалық факторлардың біріне айналды.

Қай мемлекеттің де негізгі тірегі – білімді де білікті, іскер де белсенді адамдар. Қоғам талабына сай ол қоғамды көркейтетін, дамытатын жастар тәрбиелеу ең

маңызды мәселе екені белгілі. Қазақстан Республикасының «Білім туралы» заңында мемлекеттік саясат негізінде ең алғаш рет «Әр баланың жеке қабілетіне қарай интеллектуалдық дамуы, жеке адамның дарындылығын дамыту» сияқты өзекті мәселелер енгізіліп отыр [1].

Функционалдық сауаттылық дегеніміз - адамдардың әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, яғни бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына ілесіп отыруы, адамның мамандығына, жасына қарамай үнемі білімін жетілдіріп отыруы. Ондағы басты мақсат жалпы білім беретін мектептерде Қазақстан Республикасының зияткерлік, дене және рухани тұрғысынан дамыған азаматын қалыптастыру, оның әлемде әлеуметтік бейімделуі болып табылады. Қоғамның дамуына байланысты сауаттылық ұғымының мәні тарихи тұрғыдан өзгергенін, тұлғаға қойылатын талаптарда оқу, жазу, санай білу қабілеттерінен гөрі белгілі бір қоғамда өмір сүруге қажетті білім мен біліктердің жиынтығын игеру, яғни функционалдық сауаттылыққа жету, қалыптастыру, меңгерту. Қазіргі әлемдегі, еліміздегі өріс алып отырған түрлі бағыттағы дамулардың әсерінен қоғамның адамға қоятын талаптарының өзгеруі нәтижесінде функционалдық сауаттылық ұғымы кең таралуда [2].

Әлемдік білім кеңістігіндегі халықаралық стандарт талаптарына сай оқыту үдерісінің орталық тұлғасы білім алушы субъект, ал ол субъектінің алған білімінің түпкі нәтижесі құзыреттіліктер болып белгіленуі білім беру жүйесінде «функционалдық сауаттылықты» қалыптастыру мақсаты негізге алынып отыр.

Қазақстан PISA-2018 алғаш рет математикалық, жаратылыстану және оқу сауаттылығымен қатар жаңа төртінші бағалау - «Жаһандақ құзыреттілік» енгізілді.

Жаһандық құзыреттілік Халықаралық Экономикалық Ынтымақтастық және Даму Ұйымы (ЭЫДҰ) анықтамасы бойынша – адамдардың бір-бірін құрметтеуі, адами құндылықтарын бағалай білуі, өзара тиімді еркін және ашық қарым-қатынас орната білуі мен мобилді болу қабілеті. Адамның жаһандық құзыреттілігін анықтау қажеттілігі - үздіксіз өте шапшаң дамып жатқан әлемде оның жан-жақты өзара байланысын және қоғамдағы өзгерістерге араласа білу қабілеттерін анықтаудан туындайды. Мектепті аяқтаған білім алушы жаһанданған әлемде табысты өмір сүруі үшін қажетті білімі, негізгі дағдылар мен машықтарды иеленген болуы қажет. Бұл оның өз өмірін дұрыс жоспарлауына, дүниенің кез-келген бөлігінде білім алуына, таңдаған мамандығы бойынша әлемнің қай елінде болса да жұмыс істей алуына, кәсіби дамуына және мәдени ерекшеліктерді тануына, өз мүмкіндіктерін кеңінен пайдалана білуіне жол ашады [3].

Бүгінгі таңда қазақстандық білім беру жүйесінің алдында білім сапасының бәсекелестігін арттыру, шынайы өмірлік кезеңдерге бейімдендіру мәселелері тұр, өйткені адам қоғамда түрлі өмірлік мәселелерге байланысты дұрыс шешімдер қабылдау үшін жоғары кәсіптілік пен интеллектуалдық әрекеттерді қажет ететін жағдайларда заман талабына сай өмір сүріп, қызмет етуде. Осыған байланысты еліміздің 15 жастағы оқушылары білім жетістіктерінің деңгейін анықтау үшін PISA халықаралық зерттеуіне қатысады.

PISA зерттеуі – ЭЫДҰ жүзеге асыратын бағдарлама. Зерттеу үш жылдық циклмен 2000 жылдан бастап өткізіліп келеді және бұған әлемнің 70-тен астам елі қатысуда. Қазақстан PISA зерттеуіне 2009 жылдан бері қатысып келеді. PISA зерттеуінің мақсаты – әлемдік деңгейде салыстырылатын әр мемлекеттің оқыту нәтижелері жөніндегі сенімді мәліметтерін алып саралау болса, негізгі міндеті – білім беру саласындағы әлемдік басымдықтарды сипаттайтын зерттеу құралдарының негізінде объективті өлшеулер арқылы алынған айқын нәтижелерді талдау және оқушылардың функционалдық сауаттылығын тексеру, ал оқушылардың

функционалдық сауаттылығы дегеніміз – әлеуметтік, мәдени, саяси және экономикалық қызметтерге белсене араласуы, яғни бүгінгі жаһандану дәуіріндегі заман ағымына ілесе отырып, үнемі білімін жетілдіруі.

PISA зерттеулерінде тұрақты көш ілгері жүрген елдердің нәтижелері көрсеткендей (Австралия, Финляндия, Япония, Новая Зеландия, Италия, Оңтүстік Корея және т.б.), келесі факторлар оқушылардың функционалдық сауаттылығын дамытуға әсер етеді:

- білім мазмұны (ұлттық стандарттар, оқу бағдарламалары);
- оқытудың түрлері мен әдістері;
- оқушылардың оқу жетістіктерін диагностикалау мен бағалау жүйесі;
- мектептен тыс, қосымша білім бағдарламалары;
- мектепті басқару үлгісі (қоғамдық-мемлекеттік түр, оқу жоспарын реттеуде мектеп автономиясының жоғарғы деңгейі);
- барлық мүдделі жақтармен ынтымақтастық қағидасына негізделген достық білім ортасының бар болуы;
- балаларды оқыту мен тәрбиелеу үдерісіндегі ата-аналардың белсенді рөлі.

PISA-2018 халықаралық зерттеуінің қорытындысын 2019 жылдың соңында Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) жариялады. Әлемнің 77 елі қатысқан PISA-2018 халықаралық зерттеуінің халықаралық рейтингісі бойынша Қазақстан 69 орында тұр.

2018 жылғы зерттеу оқу сауаттылығына бағытталған және толықтай компьютерлік негізде, интерактивті білімді пайдалана отырып жүзеге асырылған. Зерттеу кезінде білім алушылардың білім жетістіктерімен қатар, бағдарламаға қатысатын елдердің ерекшеліктерін анықтауға мүмкіндік беретін факторлар қарастырылады. Бұл жиынтық сұрақтар оқу-тәрбие үрдісін ұйымдастырудан бастап, отбасында баланың дамуына қажетті жағдай жасауға кешенді баға беріледі.

Қазақстандық оқушылардың PISA халықаралық зерттеуіне қатысу нәтижелерін зерделей келе нақты сәтсіздіктері айқындалды. Олар:

1. PISA-ға қатысудың шамамен 10 жылы ішінде 15 жастағы қазақстандық білім алушылардың едәуір үлесі зерттеудің барлық үш бағыты бойынша сауаттылықтың шекті деңгейінен өте алмады және қазақстандық білім алушылардың жартысынан көбі базалық ең төменгі деңгейіне жете алмады.

2. Оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыру бойынша білім беру деңгейлеріндегі оқу пәндері мазмұнының интеграциясы мен сабақтастығын іске асырудың негізгі жолдарын айқындаудағы ортадан төмен нәтижелер көрсетуі.

Зерттеу нәтижелері отандық білім берудің төмендегі негізгі проблемаларын көрсетіп берген:

- оқушылардың түрлі мәтіндер мазмұнын түсінуі мен өзіндік ойлау қабілеттерінің жеткіліксіздігі;
- оқушылардың математикалық құзыреттілігін сипаттайтын тәжірибелік дағдылардың жеткіліксіздігі;
- күнделікті өмірдегі жағдайларды түсіндіруге арналған жаратылыстану-ғылыми түсініктерді қолдану дағдыларының, алған ақпараттарды сын тұрғысынан бағалаудың, болжамдар жасау мен өз көзқарасын негіздеу деңгейінің жеткіліксіздігі.

Білім беру ұйымдарының оқу процесіндегі жоғарыдағы кемшіліктердің себептері:

1. Оқу-тәрбие процесінде оқушылардың жеке қызығушылықтарының жеткілікті ескерілмеуі, жеке тұлғаға бағытталған жұмыстардың кемшіліктері.

2. Мұғалімдердің әлеуметтік практиканы қалыптастыратын зерттеу іс-әрекетін, жеке білім беру бағдарламаларын жүзеге асыратын технологияларды жақсы меңгере алмауы.

Осындай халықаралық салыстырмалы зерттеулер негізінде білім беру сапасын бағалау жүйесін іске асыру бізде де кезек күттірмейтін мәселенің бірі. Сондықтан әлеуметтік даму деңгейді анықтайтын түрлі зерттеулерге қатысу өзінді бағалаудың негізгі көзі болып табылады. PISA-ға қатысуды әртүрлі бағалауға болады. Әрине, бұл жүйеде өз ерекшеліктері, кемшіліктері мен қателіктері бар, бірақ 2018 жылғы көрсетілген нәтижелерді елемеуге болмайды, өйткені осы зерттеулер тек қана оқушылардың жетістіктерін бағалауға емес, жалпы білім беру жүйесінің әлсіз жақтарын белгілеуге бағытталған. PISA зерттеуіне қатысу халықаралық білім берудің озат тенденциялары ғана емес, қазіргі заманғы адамның басты дағдыларына айналған жаңа құзыреттіліктерді игерудің нәтижелерін береді. Мұндағы басшылыққа алынатын қасиеттер:

- белсенділік;
- шығармашылық тұрғыда ойлау;
- шешім қабылдай алу;
- өз кәсібін дұрыс таңдай алу;
- өмір бойы білім алуға дайын тұруы болып табылады.

PISA зерттеуінде бағаланатын ғылыми жаратылыстану білім, білік және дағдылары ғылыми жаратылыстану циклы пәндерін: физиканы (астрономия элементтерімен), биологияны, химияны, географияны оқу барысында қалыптасады. Ғылыми жаратылыстану сауаттылығы келесі компоненттерден тұрады: ғылыми жаратылыстану пәндері аясында қалыптасатын «жалпы пәндік» біліктер, ғылыми жаратылыстану ұғымдары мен ғылыми жаратылыстану білімдері қолданылатын жағдайлар. Сонымен қатар, зерттеу мақсатына белгіленген біліктер мен ұғымдарды кешенді тексеру кіреді. Бұнда оқушылардың біліктіліктерін тексеруге басты назар аударылады: ұсынылған сұрақтардан жаратылыстану ғылымдары жауап беретін сұрақтарды белгілеу; берілген ақпараттың негізінде ғылыми негізделген қорытындылар жасау.

PISA халықаралық зерттеуінде оқушылардың жаратылыстану ғылымдарындағы танымдық және эмоционалдық қабілеттері зерттеледі. Танымдық аспектілер оқушылардың білімдері мен сол білімдерді тиімді пайдалана білу қабілеттерінен тұрады. Ғылыми жаратылыстану сауаттылығын бағалауға арналған тапсырмаларды дайындауда жаратылыстанудың әртүрлі бөлімдерінен күнделікті өмірде талап етілетін білімдер іріктеліп алынып, түрлі біліктерді қолдану болжамданды. Тестте дайын жауапты таңдау тапсырмасы, сонымен қатар, оқушы өзі қысқа және толық жауап беретін де тапсырмалар енгізілген. Тапсырмалар өмірдегі бір немесе бірнеше жағдайға қатысты әртүрлі қиындықтағы бірнеше сұрақтардан тұрады. Әр тапсырмада мәтін, кесте, диаграмма, график, карта, жарнамалық буклет, әртүрлі нұсқаулар енгізілген. Сонымен қатар, тақырыптық тест тапсырмаларының әртүрлі қиындықтағы 3-тен 6-ға дейін сұрақтары болады. Осыған байланысты функционалдық сауаттылықты бағалау технологиясы 15 жастағы білім алушылардың біліктілік жетістігін бағалаудың 6 деңгейін қамтиды. Ең жоғары шек 5-ші және 6-шы деңгей – өздігінен ойлау, талдау және өз болжамын ұсыну іскерлігі, 4-3-ші деңгей - жаңа ақпарат алу үшін бар білімі мен іскерлігін қолдану қабілеті, 2 деңгей - қолдану іскерлігі, 1 деңгей - төмен деңгей, қарапайым білім мен тапсырманы орындаудың аздаған мүмкіндігі. Үш бағыттың барлығы бойынша зерттеуде білімді қолдану дағдысы мен іскерлігіне нақты талаптар анықталған. Әр деңгейге халықаралық шкаланың белгілі балл саны сәйкес келеді. Сонымен қатар, PISA жобасы оқушының

біліктілік жетістігін критериалды бағалаудың бірегей үлгісін белгіледі. Әлемдік пандемияға байланысты PISA 2021 халықаралық зерттеу келесі, яғни 2022 жылға шегірілді. Келесі PISA халықаралық зерттеуде негізгі назар математикалық сауаттылығы мен шығармашылық ойлау қабілетіне аударылады. Халықаралық емтихан құралының бірегейлігі оның білім алушылардың жас буынның жетістігін қамтамасыз етіп, ересек өмірде өзін толық көрсетуіне жағдай жасайтын біліктіліктерін анықтауына негіз болады.

Халықаралық сарапшылар жылдам қарқынмен дамып отырған технологиялық қоғамда жаратылыстану ғылымдары мен технологияларының мектеп түлектері үшін теңдессіз маңызы бар екенін айтады. Осыған байланысты жаратылыстану-ғылыми сауаттылықты анықтауға арналған тапсырмалар модулі міндетті болып табылады.

Мектепте жақсы оқығанына қарамастан түлектердің өмірде қиыншылықтарға тап болатыныны баршаға мәлім. Сондықтан да орта білім жүйесін жаңартудың әдіснамалық шешімдерінің бірі құзырлы тәсіл болып келеді, яғни функционалдық сауаттылық – оқушының қызметтің әмбебап тәсілдерін меңгеру деңгейін көрсететін тұлғаның нақты білім нәтижесі. Құзырлылықтың функционалдық сауаттылық ретінде қалыптасу деңгейлері бар. Оқушылардың құзырлылық деңгейі немесе білім жүйесінің педагогикалық кадрлары не оқу мекемесі басшысының кәсіби құзырлылық деңгейі (бәріне бірдей) құзырлылықтар топтарының қалыптасу деңгейіне байланысты.

Сауаттылық ұғымының нақты мазмұны дара тұлғаның дамуына қойылатын қоғамдық талаптарға байланысты құбылмалы сипатқа ие болады. Ол қарапайым оқу, жазу, санау біліктіліктерінен бастап адамның әлеуметтік үдерістерге саналы түрде қатысуына мүмкіндік беретін, қоғамдық қажеттігі айқын кешенді білімдер мен біліктерден құралатын функционалдық сауаттылықты меңгеруді де қамтиды.

Мектеп оқушыларынан функционалдық сауаттылығын дамыту үшін білім беру жүйесінде төмендегідей механизмдер басшылыққа алынады.

Мұғалім білім алушының бойына алған білімін практикалық жағдайда тиімді және әлеуметтік бейімделу үдерісінде пайдалана алатындай негізгі құзыреттіліктерді сіңіруі керек. Олар: басқарушылық (проблеманы шешу қабілеті), ақпараттық (өз бетінше ақпараттар көздері арқылы үнемі білімін кәтеріп отыруы, сол арқылы танымдық қабілетін ұштау), коммуникативтік (үш тілде: қазақ, орыс, ағылшын (шет), ауызша, жазбаша қарым – қатынас жасау).

Сауаттылық ұғымы оны білім берудің әрекеттік аспектісімен бірге алғанда ғана кеңейе түседі [4].



Функционалдық сауаттылық оқушылардың сыртқы ортамен қарым-қатынас жасау қабілеті, оқушылардың өзгермелі өмірге бейімделуінің шарты, оқушылардың жеке бас қабілеттерін дамытудың тетігі, оқушылардың әлеуметтік дағдыларын дамытудың негізі, әлеуметтік-мәдени дамуының өлшемі, білім, білік, дағдыларының құзіреттілікке ұласу жолы. Ол оқушылардың ақпараттық, проблемалардың шешімін табу құзіреттіліктерінің бірлігінен құралады.

Өз пәнін білетін мұғалімдер пәнді оқушылардың өз түсінігімен пікірі қалыптасатындай етіп бере алады. Олар пәннің логикасымен оқушыларға тиімді қарқынмен мағынаны ұғындыру әдістемесін түсінеді. Осылайша, оқушылар өз дағдыларын қолдануды үйренеді, сондай-ақ пәннің құрылымы мен мазмұны тереңдейді. Олар пәннің негізін қалайтын қағидаттар мен басты идеяны түсінеді.

Мектепте оқушылардың функционалдық сауаттылығын қалыптастыруда жаратылыстану ғылымдарының ішінде биология пәнінің алатын орны ерекше. Биология оқу пәнінің нысаны – тіршілік деңгейлері: клеткалық, ұлпалық, организмдік, популяциялық, түрлік, биогеоценодикалық, биосфералық, организмдердің көптүрлілігі, олардың өзара байланысы, организмдердің жүйелік топтары, адам биоәлеуметтік тұлға және іргелі биологиялық теориялар (клеткалық, эволюциялық, хромосомалық) және аралық тұжырымдамалар (экологиялық, антропосоциогенез, тіршіліктің пайда болуы) туралы білім мазмұны болып табылады. Қазақстан халқының әл-ауқаты, денсаулығы, болашағы, мемлекеттің экономикалық дамуы жер қойнауындағы табиғат байлықтарына, оны қорғауға тікелей байланысты. Табиғат заңдылықтарын, дүниенің ғылыми бейнесін түсініп, адам өз әрекетінде тиімді пайдалануында, табиғатпен өзара қарым-қатынасын дұрыс қалыптастыру, адамның табиғаттағы орны мен ролін анықтау, табиғат байлықтарын қорғау туралы білімді сіңіруде биология пәнінің маңызы орасан зор. Сондай-ақ, адамның ең құнды дүниесі – оның денсаулығы болғандықтан да, жоғарыда аталған мәселелермен бірге денсаулықты сақтау мен қорғау мәселелері де биология пәні бағдарламаларына жан-жақты ендірілуі арқылы оқушылардың функционалдық сауаттылығын арттыру, оны іске асырудың және білім беруді бүгінгі таңдағы қоғамның әлеуметтік сұранымымен үйлестірудің аса маңызды тетігі болып табылатын функционалды сауатты дара тұлғаны қалыптастырумен тығыз сабақтасып жатыр.

Оқушының функционалдық сауаттылығын қалыптастыру біртұтас әдістемелік жүйенің жасалуын талап етеді. Ол білім берудің мақсатынан бастап оқытудың түпкі нәтижесіне дейінгі аралықтағы компоненттердің бірлігі арқылы жүзеге асырылса тиімді болмақ.

Биология сабақтарында сын тұрғысынан ойлауды қалыптастырудың өзектілігі мынада: биология басқа мектеп пәндерімен қатар тұлғаның жан-жақты үйлесімді дамуы мен қалыптасу мәселелерін шешеді. Биологияны оқыту кезінде алынған білім, дағдылар, қол жеткізілген ақыл-ой дамуы мектеп түлектеріне тез өзгертін өмір жағдайларына бейімделуге көмектесуі керек. Мұның бәрі қазіргі кезеңде сын тұрғысынан ойлауды дамыту мәселесін шешу қажеттілігін анықтайды.

Ғылыми жаратылыстану сауаттылығын төрт аймаққа бөлуге болады:

1. Қоршаған орта мен ғылым туралы білімдерден тұратын ғылыми білімдердің негізінде техниканы қоса қоршаған әлемді түсінуі (білім).

2. Ғылым мен технологияға сүйенетін өмірлік жағдайларды танып білуі (контекст).

3. Ғылыми сұрақтарды ажырата білуі, ғылыми жаратылыстану құбылыстарын түсіндіруі, айқын нақтылықтар мен дәлелдемелердің негізінде қорытындылар жасауы үшін ғылыми білімдерді қолданудан тұратын құзыреттіліктерді көрсетуі (құзіреттіліктер).

4. Ғылыми жаратылыстану біліміне деген қызығушылығы.

Негізінен PISA тапсырмасының өзгешелігі шарт пен сұрақ бір қарағанда өзімен-өзі және бір-бірімен байланыспайтындай көрінеді. Оларды байланыстыру – оқушының міндеті. Мұндай байланысты орнату үшін жеке тәжірибе, қосымша ақпарат және контекспен жұмыс керек. PISA тапсырмасында шынайы өмірден алынған жағдаят (кейс) суреттеледі. Тапсырма да, сұрақ та пәнге қатаң байланбаған. Керісінше өмірлік жағдаятты пән тұрғысынан қарастыру – тапсырманың қиындығы. Әрбір тапсырма – шешімді қажет ететін жағдаят. Сұрақ пен тапсырманың шарты жеке тәжірибемен, өзге бөлімдердегі қосымша ақпаратпен байланысты. Демек, PISA тапсырмалары кіріктірілген. Халықаралық PISA зерттеулерінде барлық сұрақтар мен тапсырмаларды жалпы үш топқа бөліп қарастыруға болады.

Олар: «Қалай білуге болады?» атты таным әдісін қолдануға арналған тапсырмалар.

«Түсіндіріп көр» – құбылыстар мен фактілерді түсіндіруге арналған тапсырмалар.

«Қорытынды жаса» – берілген деректер негізінде қорытынды құрастыруға арналған тапсырмаларды орындау. Оны төменде берілген халықаралық зерттеулердің мектеп оқушыларының ғылыми жаратылыстану сауаттылықтарын тексеруге арналған, құрылымы жағынан бір-біріне ұқсамайтын тапсырмалардың үлгісінен көруге болады.

Оны төменде берілген халықаралық зерттеулердің мектеп оқушыларының ғылыми жаратылыстану сауаттылықтарын тексеруге арналған, құрылымы жағынан бір-біріне ұқсамайтын тапсырмалардың үлгісінен көруге болады

1-мысал. Кейбір сұрақтарда әріппен белгіленген төрт түрлі жауаптың үлгісі берілген. Бұл сұрақтарға жауап беру барысында, сіздің ойыңызша дұрыс болатын жауаптың тұсындағы әріпті дөңгелекпен белгілеңіз. Мысалы: 1972 жылы Олимпиада ойындары қай қалада өтті? А. Мехико В. Мюнхен С. Лос-Анджелес D. Сидней. Егер, сіз, жауап беруге қиналсаңыз, онда өзіңіз дұрыс деп ойлаған жауапты белгілеңіз. Ал егер берген жауабыңызды өзгерткіңіз келсе, берген жауабыңызды «Х» белгісімен сызыңыз да, дұрыс деген жауабыңызды белгілеңіз.

2-мысал. Кейбір тапсырмалардың қысқаша жауабын арнайы қалдырылған дәптердің жолдарына жазу қажет. Қысқаша жауап жеке сөздер, суреттер немесе сан түрінде болуы мүмкін. Мысалы: 1990-2012 жылдардың аралығында Олимпиада ойындарының астанасы болған Азияның үш қаласын жазыңыз Дұрыс жауап келесі үлгіде жазылуы мүмкін: Токио, Сеул, Пекин.

3-мысал. Болашақ Олимпиада ойындары қайда өтуі мүмкін екендігі туралы түсініктемені таңдаңыз. А. Африка. Олимпиада ойындары мұнда 1964 жылдан бастап болған емес. В. Аустралия. Бұл кезеңде Олимпиада ойындары мұнда бір рет қана болған. С. Солтүстік Америкада деп ойлаймын. Бұнда Олимпиада ойындары жиі өткізілген, бірақ АҚШ дүние жүзіндегі бай елдердің бірі болғандықтан, осындай қымбат ойындарды тағы да өткізе алады. Д. Азия мен Еуропадан басқа кез-келген құрылықта, өйткені бұл құрлықтарды соңғы ойындар өткізілген болатын.

Зерттеу тапсырмалары мынадай жағдаяттарға сәйкес болады: жаратылыстану бағыттарын тұлғалық, әлеуметтік және ғаламдық контексте қолдану:

- Денсаулық.
- Табиғи ресурстар.
- Қоршаған орта.
- Қауіпсіздік пен қауіп-қатер ошақтары.
- Жаратылыстану мен технология байланысы.

PISA зерттеуінде ғылыми жаратылыстану сауаттылығы ретінде ғылыми жаратылыстану білімдерін қолдана білу, қоршаған әлемді және оған адамның іс-әрекетіне қатысты өзгерістерді түсінуге және тиісті шешімдер қабылдауға қажетті мәселелерді анықтап, негіздемеліқорытындылар жасай білу қабілеттері түсіндіріледі.

Ғылыми жаратылыстану сауаттылығын төрт аймаққа бөлуге болады:

- ғылым мен технологияға сүйенетін өмірлік жағдайларды танып білу (контекст);
- қоршаған орта мен ғылым туралы білімдерден тұратын ғылыми білімдердің негізінде техниканы және қоршаған әлемді түсінуі (білім);
- ғылыми сұрақтарды айырып тану, ғылыми жаратылыстану құбылыстарын түсіндіру, айқын нақтылықтар мен дәлелдемелердің негізінде қорытындылар жасау үшін ғылыми білімді қолданудан тұратын құзыреттіліктерді көрсету (құзіреттіліктер);
- ғылыми жаратылыстану біліміне деген қызығушылық.

Халықаралық PISA зерттеулерінде барлық сұрақтар мен тапсырмалар жалпы үш топқа бөлінеді, олар: «Қалай білуге болады?» атты таным әдісін қолдануға арналған тапсырмалар. «Түсіндіріп көр» – құбылыстар мен фактілерді түсіндіруге арналған тапсырмалар. «Қорытынды жаса» – берілген деректер негізінде қорытынды құрастыруға арналған тапсырмаларды орындау. Оны төменде берілген халықаралық зерттеулердің мектеп оқушыларының ғылыми жаратылыстану сауаттылықтарын тексеруге арналған, құрылымы жағынан бір-біріне ұқсамайтын тапсырмалардың үлгісінен көруге болады.

Зерттеу тапсырмалары.

1-мысал. Күнбағыс, мақта, жүгері және зәйтүн майларын тұрмыста сұйық май деп атайды. Сұйық майды күнделікті өмірде ас әзірлеуде жиі қолданады. Сұйық майлар тазартылған және тазартылмаған болып бөлінеді.

1-сұрақ. Тағам әзірлеуде қандай май қолданған дұрыс деп ойлайсыздар?

Өз ойыңызды дәлелдеңіз.

2-сұрақ. Сіздер сұйық май ыдысының түбінде сарықошқыл тұнба түзілетінін байқаған боларсыздар. Кейбіреулер кәбінесе бұл тұнбаны майдан айырып алып, тәгіп тастап жатады. Сіздің ойыңызша, бұл дұрыс па? Өз ойыңызды тұжырымдаңыз.

3-сұрақ. Сұйық май ыдысының түбіне жиналған тұнбаның биологиялық маңызы қандай? Жауабы. Майлардың құрамына басқа заттармен қоса фосфатидтер – фосфор қышқылының күрделі эфирлері мен глицериннің туындылары кіреді. Өсімдік майы біраз тұрып қалғанда олар борпылдақ тұнба түзеді. Фосфатидтердің биологиялық маңызы зор: олар ақуыздар және басқа да қосылыстармен бірге тірі заттардың (ағзалардың) жасушаларын құруға қатысады, майлардың және ағзадағы басқа да маңызды заттардың тасымалдауына қатысады. Сол себепті тазартылмаған өсімдік майын қолданғанда, ондағы тұнбаны алып тастамаса да болады.

2-мысал. Маргарин – жануарлар және өсімдіктер майын өңдеу нәтижесінде алынатын модификацияланған өнім. Маргарин сары майды алмастырғыш ретінде кондитерлік және нан пісіру өнеркәсібінде қолданылады. Көптеген елдерде маргариннің сыртқы қағаз орауышында «май» деп жазуға заң түрінде тыйым салынған. Неліктен?

3-мысал. Бірдей екі стақанға қайнаған және қайнамаған суды құйып, оларды бірнеше сағатқа қояды.

1-сұрақ. Осы уақытта не байқадыңыз?

А. Екі стақанда да ешқандай өзгеріс болған жоқ.

В. Қайнамаған суы бар стақанның ішкі қабырғаларында ұсақ көпіршіктер пайда болады.

С. Қайнаған су құйылған стақанның ішкі қабыр қабырғаларында ұсақ көпіршіктер пайда болады.

Жауабы: В.

2-сұрақ. Судың қайнауы барысында қандай өзгерістер болады?

А. Су қайнағанда газдармен қанығады.

В. Су қайнағанда газдар жойылады.

С. Су қайнағанда ешқандай өзгерістер болмайды.

Жауабы: В.

3-сұрақ. Қай стақанда қайнаған және қай стақанда қайнамаған су бар екенін қалай білуге болады? Жауаптарыңызды түсіндіріңіздер. Жауаптың нұсқасы. Кәдімгі су құбырының немесе құдықтың суы бар стақанның ішкі қабырғаларында ұсақ кәпіршіктер пайда болады. Өйткені, әдетте бөлме температурасы су құбырының немесе құдықтың температурасына қарағанда жоғарырақ болады, ауаның және басқа еріген газдардың артық мөлшері үлкейе келе бос күйінде бөлініп шығады. Бұл құбылыс басқа стақанда байқалмайды, өйткені қайнағанда судағы газдар жойылып кетеді [5].

Келесі PISA халықаралық зерттеуде негізгі назар математикалық сауаттылығы мен шығармашылық ойлау қабілетіне аударылады.

Халықаралық емтихан құралының бірегейлігі оның білім алушылардың жас буынның жетістігін қамтамасыз етіп, ересек өмірде өзін толық көрсетуіне жағдай жасайтын біліктіліктерін анықтауына негіз болады.

Педагогтың шеберлігі, яғни шығармашылық пен жауапкершілікті ұштастырып сабақ өтуі, бұл заман талабынан туындап отырған мәселе. Жоғары деңгейде сабақ беретін оқытушының алдынан шыққан оқушы – өмір айдынындағы өз жолын адаспай табады, азамат болып қалыптасады. «Қыран - түлегіне қайтпас қанат сыйлайды, ұстаз - шәкіртіне талмайтын талап сыйлайды», - деген даналық сөзіндей, ұстаз қай кезде де мектептің жүрегі, қоғамның тірегі. Қоғам тұлғаны қаншылықты жетілдірсе, жетілген тұлға қоғамды соншалықты дәрежеде дамытады. Сондықтан тұлғаны қалыптастыруда болашақ тізгінін ұстайтын ұрпақтың функционалды сауатты болуын біз назарда ұстауымыз керек.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ

1. Қазақстан Республикасында білім беруді дамытудың 2016-2019 жылдарға арналған мемлекеттік бағдарламасы. – Астана, 2016.

2. Оқушылардың функционалды сауаттылығын дамытудағы ұлттық жоспардың жүзеге асырылуы туралы [ЭР] <https://clck.ru/Ywhp8>

3. PISA-2018/компьютерлік формат халықаралық зерттеуі құралдары: жинақ – Астана: «Ақпараттық-талдау орталығы» АҚ., 2016 – 126 б.

4. Оқушыларының функционалды сауаттылығын қалыптастырудың ерекшеліктері [ЭР] <https://clck.ru/YwhnS>

5. PISA-2015 халықаралық зерттеуге дайындықты әдістемелік және ғылыми-әдістемелік Қамтамасыз ету. Әдістемелік жинақ.– Астана: Ы. Алтынсарин атындағы ҰБА, 2015 – 118 б.

Ж.К. БАЗАРБАЕВА
КГУ «Женская гимназия г.Темиртау»
Л.Е.ГУРИНА
КГУ «Гимназия №9» г.Караганда
М.П.КУШНИР

Филиал АО «НЦПК «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области
kushnir.m@orleu-edu.kz

РАЗРАБОТКА ОНЛАЙН-УРОКОВ ПО ПРЕДМЕТУ «ВСЕМИРНАЯ ИСТОРИЯ»

Аннотация. Статья подготовлена на основе самостоятельной работы, выполненной слушателями курсов повышения квалификации «Развитие профессиональных компетенций учителей предмета «Всемирная история». Содержит планы онлайн-уроков «Всемирной истории» «С чего начинается древнегреческая цивилизация?» (5 класс), «Какие политические идеи сформировали революции 1848 года в Европе?» (7 класс), разработанных слушателями.

Ключевые слова: онлайн-урок, особенности онлайн-урока, план онлайн-урока, «Всемирная история».

Опыт 2020-2021 учебного года показал, что педагоги, работающие в условиях дистанционного обучения, овладели умениями и навыками его организации в асинхронном формате. Но для успешного обучения этого оказалось недостаточно. Обучающиеся, не владеющие в достаточной степени умениями самостоятельной работы, нуждались в обучении «здесь и сейчас», т.е. актуальным было проведение онлайн-уроков.

Онлайн-урок – это вариант интернет-конференции, когда обучение проводится в режиме реального времени через интернет с помощью демонстрации экрана учителя [2]. По своей сути он близок к традиционному уроку. Основным отличием является проведение онлайн-урока в режиме живой интерактивной трансляции с использованием электронных и мультимедийных учебных материалов, когда все участники процесса одновременно собираются у своих компьютеров и устанавливают контакт через загружаемую на компьютер программу или веб-приложение.

Близость онлайн и традиционного урока определяет следующие особенности онлайн-урока [1;2;4;6]:

1. Сохраняются функции традиционного урока: ученики могут видеть и слышать учителя, задавать свои вопросы, участвовать в опросах, тестах и т.д.
2. Сохраняется структура традиционного урока: изучение нового материала, упражнения на закрепление ЗУН и проверку понимания, оценка знаний, выполнение заданной домашней работы после урока.
3. Используются цифровые интерактивные мультимедийные образовательные ресурсы: презентации, видео, изображения, тексты и аудиозаписи, которые являются дидактической единицей, электронные учебники.

Особенности онлайн-урока, в свою очередь, определяют требования к его проведению:

– для организации взаимодействия педагога и обучающихся используются веб-камеры и микрофоны, а также чат, форум и т.п., в которых также необходимо дублировать планы и инструкции по предстоящему процессу обучения;

– в процессе проведения урока все действия педагога комментируются, используются голосовые инструкции и видеозаписи, педагог четко обозначает правила совместной работы, схему изучения материала и организации деятельности учащихся;

– педагогом излагается обязательный для изучения материал – тот минимум информации, который должен усвоить учащийся для успешного выполнения тестовых и домашних заданий;

– изложение сопровождается иллюстрациями (фотографиями, картинками, схемами, графиками, картами и т.д.) и видео для иллюстрирования предметного материала, что позволяет активизировать взаимодействие обучающегося с контентом, а также повышает уровень наглядности изучаемого материала;

– к иллюстрациям и видео задаются вопросы, формулируются задания;

– делается акцент на самостоятельное изучение учебного материала, вовлечение каждого обучающегося в активное обучение, в связи с чем применяются различные методы обучения (частично-поисковый, эвристический, исследовательский, проектная работа, исследование, обсуждение в чатах и т.п.) и организуется групповая работа;

– для учета индивидуальных особенностей учащихся используются дифференцированные учебные задания, ссылки на дополнительные ресурсы;

– осуществляется запись урока, чтобы у обучающихся была возможность посмотреть материал в любое время в оффлайн формате.

Подготовка онлайн-урока требует анализа его минусов [1;5]:

- отсутствие живого общения;
- отсутствия влияния учителя на ученика, за счет чего теряется контроль и часто эффективность занятий;
- психический дискомфорт и ухудшение усвоения материала из-за отсутствия физического взаимодействия;
- необходимость современного технического оснащения и качественной интернет-связи, чтобы занятие не прерывалось и приносило максимальную пользу и эффективность;
- наличие у педагогов компьютерной грамотности;
- высокая трудозатратность на этапе формирования учебного материала.

При подготовке онлайн-урока следует учитывать, что длительность непрерывной работы за компьютером должна быть не более 30 минут. Поэтому продолжительность такого урока составляет 30 минут.

План онлайн-урока может быть представлен следующим образом (таблица) [3].

Таблица – План онлайн-урока

Элементы структуры урока	Время	Формат взаимодействия	Деятельность преподавателя	Деятельность обучающегося
Организационный момент	2	Социальные сети, групповой чат	Переключки, проверка готовности учеников к уроку	Ответы на вопросы педагога
Объяснение материала	10	Онлайн лекция, видеоурок, фрагмент интерактивного курса	Объяснение материала	Ознакомление с материалом

Закрепление полученных знаний	10	Задание на самостоятельную работу	Ответы на возникающие вопросы	Самостоятельная работа
Подведение итогов урока	7	Групповой чат	Обобщение знаний, фронтальный опрос, включающий вопросы на рефлексию	Ответы на вопросы педагога
Домашнее задание	1	Социальные сети, групповой чат, образовательная платформа	Выдача ученику домашнего задания с указанием сроков выполнения и с наличием проверки обратной связи (рефлексия, творческое задание и пр.)	Фиксирует домашнее, сроки его выполнения и задает уточняющие вопросы педагогу
Обратная связь		Электронный/бумажный формат	Сбор готовых материалов, оценивание и комментирование	Отправляет задание

Приведем примеры онлайн-уроков по предмету «Всемирная история».

Тема урока: С чего начинается древнегреческая цивилизация?

Цели обучения:	5.2.2.3 – описывать искусство древнего мира.
Цель урока:	Все учащиеся к концу урока смогут описывать природные условия Греции, деятельность ее жителей, искусство Древнего мира. Большинство учащихся к концу урока смогут объяснить процесс возникновения древнегреческой цивилизации с помощью легенд и мифов Древней Греции. Некоторые учащиеся к концу урока смогут определить влияние и роль древнегреческой культуры на мировую культуру.

Ход урока

Деятельность учителя	Деятельность учеников
Организационный момент Вводная беседа и просмотр видеоролика: - Добрый день, ребята, я хочу предложить вашему вниманию интересный фильм. Скажите, о каком государстве сегодня пойдет речь на нашем уроке? https://youtu.be/4ATFjK-Jnol	Учащиеся обозначают и записывают тему урока в тетрадь
Прием «Корзина» - Вы правы, сегодня мы с вами приступаем к изучению истории нового государства – Древняя Греция. Цивилизация, созданная древними греками сделала огромный вклад в историю всего человечества. Многие вещи, которые нас	Учащиеся называют все известные факты, относящиеся к истории и культуре Греции

окружают, которыми мы пользуемся в повседневной жизни появились именно благодаря им – грекам. Наши имена, науки, названия предметов – все это дар, принесенный нам греками.
- Давайте попробуем выяснить, что вы знаете о Греции? Какие памятники архитектуры, мифологические сюжеты, героев произведения или их авторов вы можете назвать?



Объяснение материала

Работа с картой

- Представим себе, что мы финикийские мореплаватели, которые отправились в далекое плавание.

Двигаясь на северо-запад, мы пересекаем Средиземное море и попадаем в Эгейское море. Вокруг него жил народ, который называл себя эллинами, а страну – Элладой. Мы же называем их греками, а страну – Грецией.

Задание: Используя карту, определите местоположение Древней Греции.

Задание: Используя карту, выполните задание 1-5 на контурной карте.

1. Штриховкой обозначьте территории, на которых жили греческие племена.
2. Надпишите названия 3-х частей, на которые делилась Греция.
3. Надпишите названия морей, которые омывают Грецию.
4. Надпишите название самого большого острова.
5. Цифрами на карте обозначены древнейшие города Греции. Напишите их названия.

Учащиеся следят за рассказом учителя по атласам. Делают вывод: Древняя Греция занимала юг Балканского полуострова, соседние острова, а также побережье Малой Азии. Работают с контурной картой.

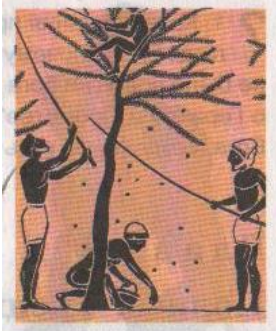
Сравнительная таблица

- Прежде чем мы рассмотрим природу Древней Греции, давайте вспомним особенности природы стран Древнего Востока.
- А теперь давайте попробуем выяснить, какие природные условия окружали жителей Греции и сравним их с природой стран Востока. Заполните таблицу:

Природные условия	Древний Восток	Древняя Греция
Реки	Полноводные реки	Мелкие пересыхающие

Учащиеся вспоминают природные условия Египта, Двуречья, Индии и Китая.

Учащиеся заполняют сравнительную таблицу «Природные

		реки	условия».
Почва	Плодородная мягкая почва	Плохая, горная почва	
Море	Нет	Омывает всю Грецию	
Горы	Нет	Много, непроходимые	
Климат	Теплый	Теплые	
Занятие	Основная масса населения занималась земледелием	Мореплавание, торговля, ремесло	
Задание: используя раздаточный материал и опираясь на знания, полученные ранее, попробуйте определить основные занятия древних греков. Какие природные условия наиболее сильно повлияли на занятия греков?    			Учащиеся работают с раздаточным материалом и делают вывод: Древние греки занимались ремеслом, мореплаванием, торговлей, выращиванием оливок и винограда.
- Религиозные верования у греков сформировались в XI–IX веках до н.э. Они считали, что дожди и засухи, морские ураганы и смена времен года, неурожай и трудности людей – все происходит по воле богов. Греки считали, что боги бывают добрые, щедрые, открытые, всепрощающие, а также злые, жестокие, коварные. Поэтому боги наказывают всех, кто нарушает установленный ими порядок. Древние греки поклонялись свыше 40 богам и некоторых из них изображали в виде зверей, птиц. Греки верили, что главные боги живут большой семьей на вершине горы Олимп в роскошных дворцах. Греки приносили жертвы богам, строили в их честь храмы и сочиняли о них мифы. - Вспомните, по каким историческим источникам ученые историки получают знания о прошлом? - Что такое мифы и к какому виду исторических источников они относятся? Мифы – это сказания, передающие представления древних народов о происхождении мира, о явлениях природы, о богах и легендарных героях. Греческие мифы рассказывают об удивительных явлениях, о замечательных подвигах героев, о приключениях, которые произошли с ними. Сказители передавали эти мифы из поколения в поколение.			Учащиеся читают миф (учебник Всемирной истории) и делают вывод:

Задание: Прочитайте миф о Минотавре и подумайте, какие факты являются достоверными, а какие вымысел? На острове Крит существовала так называемая минойская цивилизация. Название этой цивилизации происходит от имени легендарного царя Миноса, который, согласно преданию, был первым и самым могучим правителем Крита. Правители Крита жили в огромных благоустроенных дворцах, самый знаменитый из которых раскопан археологами в городе Кноссе. Создатели минойской цивилизации нам не известны, а их родство с каким-либо другим народом древности пока установить не удалось. До сих пор не изучен язык и не расшифрована письменность минойских жителей Крита. Однако известно, что длительное время ахейцы в Греции находились под сильным влиянием минойской культуры. Греки привозили с Крита разнообразную посуду и утварь из золота, серебра, бронзы, стекла и слоновой кости. При дворе ахейских правителей работали критские художники и ремесленники. Созданная ахейцами письменность внешне похожа на письменность минойского Крита. Закрепление полученных знаний Проблемно-поисковое задание: Как вы думаете, почему на о. Крит не нашли не одной крепости, а на Балканском полуострове каждый город был окружен крепостной стеной? Рефлексия - Побывав в Греции, я предлагаю посетить и еще два острова – «Понимания» и «Незнания» «Остров Понимания» – если все изученное понятно. «Остров Незнания» – если остались вопросы.	Фактами может быть то, что на о. Крит существовало государство, которым правил царь Минос, у него был дворец в котором был лабиринт, греки платили дань царю Миносу. Учащиеся делают вывод: остров Крит был единым государством и нападение могло произойти только с моря. В Греции государств было много, и они враждовали между собой.						
- А теперь я предлагаю вам провести небольшое тестирование, чтобы проверить, как вы усвоили знания, полученные на уроке. 1. Греция располагалась на юге Балканского полуострова и западном побережье Малой Азии? А) да Б) нет 2. В мифах о Тесее и Минотавре отразились события борьбы Афин и Критского царства: А) да Б) нет 3. Установите соответствие: <table border="0"> <tr> <td>А) Минотавр</td> <td>1) море</td> </tr> <tr> <td>Б) Эгий</td> <td>2) лабиринт</td> </tr> <tr> <td>В) Ариадна</td> <td>3) нить</td> </tr> </table> 4. Сын царя Афин, отправившийся на Крит, чтобы победить Минотавра звали: А) Парис Б) Эгей В) Тесей 5. Письменность, возникшая на острове Крит, до сих пор не расшифрована. А) да Б) нет - Наш урок окончен, хочу всех поблагодарить за ту активность и интерес, которые вы проявили сегодня во время урока!	А) Минотавр	1) море	Б) Эгий	2) лабиринт	В) Ариадна	3) нить	Учащиеся выполняют тест.
А) Минотавр	1) море						
Б) Эгий	2) лабиринт						
В) Ариадна	3) нить						

Домашнее задание: § 21 учебника Всемирной истории, подготовить сообщение об одном из мифов Древней Греции.
Творческое задание: сочинить собственный миф или легенду о происхождении жителей Греции.

Тема урока: Какие политические идеи сформировали революции 1848 года в Европе?

Цель обучения:

- 7.3.2.1 характеризовать причины буржуазных революций в Западной Европе;
- 7.1.2.1 определять влияние буржуазии на изменение экономической и политической системы;
- 7.2.3.2 определять влияние идей Эпохи Просвещения на общественное развитие;
- 7.2.3.3 объяснять взгляды К. Маркса и влияние марксизма на общественную жизнь;
- 7.3.2.5 использовать понятия «либерализм», «консерватизм», «социализм», «марксизм», «национализм» для объяснения исторических событий

Цель урока:

Учащиеся на уроке научатся:

- характеризовать причины буржуазных революций 1848-1849 гг. в Европе;
- определять влияние марксизма на общественное развитие;
- анализировать термины «консерватизм», «либерализм», «социализм».

Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика
Начало урока 0-6 минут	Организационный момент (1 минута) Позитивный настрой на урок «Приветствие без слов». Дети должны показать бесконтактное приветствие друг другу. Проверка домашнего задания (3 минуты) Актуализация знаний для изучения новой темы (2 минуты) Какие слова зашифрованы? ЯЦИРВЛЕОЮ, ИЯАНЦРФ, ТЛАИЯ, ГРМНЯИЕ (слайд №1) - Какова связь между этими словами? - Что такое революция? - Неужели революции в XIX происходили вновь? - Как вы думаете, с чем это связано? Целеполагание Учитель называет тему урока, обращает внимание на цели урока и ключевые слова	Учащиеся приветствуют друг друга: машут рукой, кивают головой, делают пионерский салют, японский поклон, приветствие рэперов и т.п. Учащиеся делятся эффективными мерами по борьбе с наркоманией и приходят к выводу об опасности данного явления для современного общества (предыдущий урок по опиумным войнам) Учащиеся отгадывают зашифрованные слова: революция, Германия, Франция, Италия Участвуют в обсуждении вопросов учителя, высказывают предположения о причинах революций в Европе
Середина урока 7-29 минут	Объяснение материала В 1848-1849 гг. революции произошла во всех ведущих государствах Западной	Учащиеся работают устно, часть из них пишет ответы в чате ZOOM

Европы. Но все они закончились поражением. Нам следует проанализировать причины и особенности революций. Задание 1. Изучите таблицу и ответьте на вопросы (5 минут) Приложение 1 1. Назовите основные причины революций 1848-1849 гг. 2. Какие особенности имели революции в разных странах Европы? 3. Как вы думаете, почему революции закончились поражением? Работа по заданию 2 (6 минут) Используя таблицу (приложение 1), определите влияние революций 1848-1849 г. на европейское общество <table><tr><th colspan="2">Революции 1848-1849 гг.</th></tr><tr><td>Положительное влияние</td><td>Отрицательное влияние:</td></tr></table> Дескрипторы Обучающийся - определяет положительное влияние революции; - определяет отрицательное влияние революции. Работа по заданию 3 (8 минут) Несмотря на то что революции закончились поражением, они оказали огромное влияние на западноевропейское общество, одним из последствий революций 1848-1849 гг. явилось появление новых идеологий: консерватизма, либерализма, социализма. Изучив таблицу (приложение 2), проанализируйте термины. Класс делится на 3 варианта (8 минут – 5 минут на работу и 3 минуты на озвучивание ответов) I вариант Проанализируйте термин по алгоритму <table><tr><td colspan="3">Термин: консерватизм</td></tr><tr><td colspan="3">Краткое определение:</td></tr><tr><td>Антоним:</td><td>2 ассоциации:</td><td>Синоним:</td></tr><tr><td colspan="3">1 предложение с термином:</td></tr><tr><td>Достоинства идеологии:</td><td colspan="2">Недостатки идеологии:</td></tr></table> II вариант Проанализируйте термин по алгоритму <table><tr><td colspan="3">Термин: либерализм</td></tr><tr><td colspan="3">Краткое определение:</td></tr><tr><td>Антоним:</td><td>2 ассоциации:</td><td>Синоним:</td></tr><tr><td colspan="3">1 предложение с термином:</td></tr><tr><td>Достоинства идеологии:</td><td colspan="2">Недостатки идеологии:</td></tr></table> III вариант Проанализируйте термин по алгоритму	Революции 1848-1849 гг.		Положительное влияние	Отрицательное влияние:	Термин: консерватизм			Краткое определение:			Антоним:	2 ассоциации:	Синоним:	1 предложение с термином:			Достоинства идеологии:	Недостатки идеологии:		Термин: либерализм			Краткое определение:			Антоним:	2 ассоциации:	Синоним:	1 предложение с термином:			Достоинства идеологии:	Недостатки идеологии:		Учащиеся отмечают причины и особенности революций в 1848-1849 г (по таблице) устно, часть пишут в чате зума или ватсап <table><tr><th colspan="2">Революции 1848-1849 гг.</th></tr><tr><td>Положительное влияние</td><td>Отрицательное влияние:</td></tr><tr><td>1. Развитие капиталистических отношений</td><td>1. Поражение революции не привело к созданию национальных государств в Италии и Германии, народы Австрийской империи не получили свободу</td></tr><tr><td>2. Начало борьбы пролетариата за свои права и улучшение жизни</td><td>2. Усиление раскола в обществе между буржуазией и рабочими</td></tr></table> Учащиеся высылают результаты работы в ватсап в личный чат учителя Учащиеся работают по вариантам, анализируют термины	Революции 1848-1849 гг.		Положительное влияние	Отрицательное влияние:	1. Развитие капиталистических отношений	1. Поражение революции не привело к созданию национальных государств в Италии и Германии, народы Австрийской империи не получили свободу	2. Начало борьбы пролетариата за свои права и улучшение жизни	2. Усиление раскола в обществе между буржуазией и рабочими
Революции 1848-1849 гг.																																											
Положительное влияние	Отрицательное влияние:																																										
Термин: консерватизм																																											
Краткое определение:																																											
Антоним:	2 ассоциации:	Синоним:																																									
1 предложение с термином:																																											
Достоинства идеологии:	Недостатки идеологии:																																										
Термин: либерализм																																											
Краткое определение:																																											
Антоним:	2 ассоциации:	Синоним:																																									
1 предложение с термином:																																											
Достоинства идеологии:	Недостатки идеологии:																																										
Революции 1848-1849 гг.																																											
Положительное влияние	Отрицательное влияние:																																										
1. Развитие капиталистических отношений	1. Поражение революции не привело к созданию национальных государств в Италии и Германии, народы Австрийской империи не получили свободу																																										
2. Начало борьбы пролетариата за свои права и улучшение жизни	2. Усиление раскола в обществе между буржуазией и рабочими																																										

	Термин: социализм Краткое определение: Антоним: 2 ассоциации: Синоним: 1 предложение с термином: Достоинства идеологии: Недостатки идеологии: Дескрипторы к заданию Обучающийся - называет краткое определение термина; - указывает антоним к термину; - указывает синоним к термину; - составляет 1 предложение с термином; - называет достоинства идеологии; - называет недостатки идеологии. Работа по видеоресурсу (4 минуты) (слайд 6) https://www.youtube.com/watch?v=W8mi27dP-RY (просмотр со 2 мин. до 5 мин.) В чем причина популярности марксизма среди рабочих XIX века?	Учащиеся по 1 ученику озвучивают ответы, остальные присылают работы в ватсапп в личный чат учителя. Учащиеся после просмотра видеоролика, отвечают на вопрос устно.
	Конец урока 1 минута От теории к практике. Домашняя работа. Домашнее задание можно дать в ватсаппе. Ознакомьтесь с рассказом о вымышленном персонаже романа В.Гюго и выполните задание: <i>«Целые дни бродит по шумным улицам Парижа двенадцатилетний мальчишка. Одежда его с чужого плеча: женская кофта, слишком длинные штаны, а вместо шарфа подобранный где-то рваный платок. У Гавроша нет ни семьи, ни друзей. Пообедать удаётся не часто — разве стянет что-нибудь и обменяет на хлеб. Но Гаврош не унывает, он всегда распевает весёлую песенку. И ухитряется даже помогать другим: отдал свой платок нищей девочке, а на единственную монетку купил еду заблудившимся малышам. Гаврош и на ночлег устроил их в «своём доме» — в брюхе огромного деревянного слона, что стоит на площади. Но грозные события врываются в жизнь Гавроша. Во Франции вспыхивает революция. Против восставших рабочих, ремесленников, студентов буржуазное правительство бросает войска. На улицах строят баррикады: валят деревья и фонари, громоздят булыжники, доски, мебель. Гаврош — сын парижских улиц — помогает</i>	

	повстанцам. И когда у них кончаются патроны, мальчик выбирается из-за баррикады на мостовую и собирает патроны из сумок убитых солдат. Не зная страха, Гаврош поёт свою задорную песенку под градом пуль. Но последний куплет он не успевает допеть... Обрывается жизнь маленького героя...» (по роману В.Гюго «Отверженные») 1. Могла ли быть такая ситуация в реальности? 2. Почему Гаврош принимает участие в революции? 3. Можно ли его назвать героем? 4. Какое влияние оказывают революции на жизнь детей? Рефлексия В виде смайликов в чат зума или ватсап Учитель в чате ватсапа после проверки заданий даёт формативную оценку работы учащихся на уроке.	Учащиеся оценивают своё эмоциональное состояние в конце урока в виде смайликов
--	---	---

Приложение 1

Критерии для сравнения	Франция	Италия	Австрия	Германия
Причины	Тяжелое экономическое положение народа, отсутствие политических прав у промышленной буржуазии и рабочих	феодальные пережитки, раздробленность страны	феодальные пережитки, стремление к нац. независимости народов	феодальные пережитки, раздробленность страны
Цели	Провозглашение республики, улучшение положения народа	Развитие капитализма, объединение страны	Развитие капитализма, освобождение народов	Развитие капитализма, объединение страны
Завоевания революции	Принятие Закона о всеобщем избирательном праве для мужчин, проведение первых выборов Президента Франции, провозглашение республики, сокращение рабочего дня до 10-11 часов	Принятие Конституции, провозглашение республики в Риме	Принятие Конституции, провозглашение демократических свобод, создание венгерского правительства, упразднение феодальных налогов	Создание общегерманского парламента, принятие Конституции, провозглашение демократических свобод
Итоги	Поражение революции, раскол между рабочими и буржуазией, отмена всеобщего избирательного права	Поражение революции, сохранение раздробленности	Поражение революции, отмена Конституции, создание Австро-Венгерской империи, нерешенность национального вопроса	Поражение революции, роспуск парламента, сохранение раздробленности

Приложение 2

Идейно-политические течения XIX века

Течения	Консерватизм	Либерализм	Социализм
Последователи	Дворяне, духовенство	Буржуазия, предприниматели	Рабочие, крестьяне
Основные цели	Сохранение существующих порядков	Защита личности и права частной собственности	Создание социалистического государства

Основные требования	Незыблемость нравственных идеалов и ценностей, естественного порядка вещей	Свобода слова, вероисповедания, частного предпринимательства, невмешательство государства в экономику	Установление общественной собственности на средства производства (землю, заводы, фабрики и т.д.)
Средства достижения целей	Умеренные реформы	Социальные реформы	Революция

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Давыденко Л.Ю. Онлайн урок – современная форма учебной деятельности [ЭР] <https://clck.ru/SnHG5>
2. Методические рекомендации для проведения онлайн-урока [ЭР] <https://znanio.ru/media/metodicheskie-rekomendatsii-k-provedeniyu-onlajn-uroka-2545213>
3. Методические рекомендации по организации и проведению дистанционных уроков для педагогов СО [ЭР] https://www.youtube.com/watch?v=E_JPPTLuTIA
4. Методические рекомендации по организации учебного процесса в организациях среднего образования в период ограничительных мер, связанных с недопущением распространения коронавирусной инфекции [ЭР] <https://www.gov.kz/memleket/entities/edu/press/article/details/20958?lang=ru>
5. Онлайн уроки, плюсы и минусы [ЭР] <http://www.reshit.ru/onlajn-uroki-plyusy-i-minusy>
6. Разработка методики проведения он-лайн уроков: учебно-методическое пособие. – Алматы: НЦИ, 2010. – 20 с.

А.Р.АКИМБЕКОВА
КГУ «ШЦДО им.П. Корниенко п.Топар
Г.Д.ДОСПАНОВА

КГУ «СОШ №1 г.Жезказган»

А.Т.ЖЕТЕНОВА
КГУ «ОШ №17 ОО г.Темиртау»

С.Б.МАЙМАНЧИЕВА
КГУ «Гимназия №97» г.Караганда

А.М.НИЯЗОВА
КГУ «Школа-гимназия им.Ж.Акылбаева» Шетский район

РАБОТА С ОДАРЕННЫМИ ДЕТЬМИ НА УРОКАХ РУССКОГО ЯЗЫКА И ЛИТЕРАТУРЫ

Аннотация. Статья создана на основе проекта, подготовленного слушателями курсов повышения квалификации «Развитие профессиональных компетенций учителя русского языка и литературы». Содержит примеры заданий, разработанных слушателями для учащихся 9 класса для уроков русского языка и литературы в казахской школе.

Ключевые слова: одаренность, языковая одаренность, русский язык и литература, олимпиада

На современном этапе развития Казахстана, когда формирующая парадигма развития 21 века ставит во главу угла качество человеческого капитала, актуальным является поиск и развитие одаренных детей. Так как в эпоху глобализации преимущество получают страны с высоким уровнем человеческого капитала, а именно те, которые могут предложить мировому рынку специалистов самого высокого уровня. Поэтому работа в данном направлении должна стать приоритетной в каждой школе.

Основная задача школы – создать условия для развития каждого ребенка, в том числе и для развития одаренных детей. Прежде всего, одаренных детей надо уметь выявить. Они имеют ряд особенностей: любознательны, настойчивы в поиске ответов, часто задают глубокие вопросы, склонны к размышлениям, отличаются хорошей памятью.

Выделяют общую и специальную одаренность. Общая одаренность подразумевает высокий уровень развития способностей, которые человек применяет во многих видах деятельности. Специальная одаренность помогает достигнуть высоких результатов в определенном виде деятельности.

Остановимся подробнее на языковой одаренности, характеризуется высокоразвитым чувством языка, большой свободой речи, особым речевым интеллектом, выдающейся речевой фантазией. Ее составными компонентами являются языковые способности, языковая интуиция и способности к иностранным языкам. Рассмотрим более подробно каждый из компонентов в таблице [1].

Таблица – Компоненты языковой одаренности

первый компонент	второй компонент	третий компонент
языковые способности: – быстрое формулирование высказывания;	– языковая интуиция; – способность выводить собственные	способности к иностранным языкам: – способность к фонетическому декодированию;

– легкость при акцентировании высказываний; – общая беглость речи	правила	– грамматическая чувствительность; – механическая ассоциативная память; – индуктивная способность
--	---------	---

Одаренных детей часто с интересом участвуют в олимпиадах и прочих подобных мероприятиях разного уровня. Одним из направлений работы с одаренными детьми является подготовка к участию в олимпиадах.

Представим задания, которые предлагает учащимся 9 классов областной центр «Ертіс дарыны».

Задание 1 оценивается в 30 баллов.

Прочитайте текст. Ситуация

Алене как президенту школы дали подарочные пригласительные билеты на концерт известной музыкальной группы, чтобы она раздала их. Билеты должны достаться отличникам, активистам, победителям олимпиад – ни одного лишнего билета не было.

Асем, подруга Алены, не относилась ни к одной из перечисленных категорий. Она попросила у Алены один билет для себя, так как, по ее мнению, дружба дает моральное право быть пристрастным в некоторых вопросах. Алена считает, что должна быть беспристрастной, а если она отдаст билет подруге, то кто-то, заслуживший его, останется без билета.

Обдумайте ситуацию и опишите свою позицию. Приведите обоснованные аргументы в ее защиту, используйте ПОПС-формулу: позиция – обоснование – пример – следствие (вывод).

Задание 2 оценивается в 40 баллов.

Слово «дилемма» имеет 2 значения:

1. специальное

Полемический довод с двумя выставленными противоположными положениями, исключающими возможность третьего.

2. книжное

Положение, при котором выбор одной из двух противоположностей одинаково затруднителен.

Если сказать простыми словами, то дилемма – это ситуация, в которой приходится делать трудный выбор между двумя или более неблагоприятными, или взаимоисключающими альтернативами.

Приведите примеры дилемм из вашей жизни, жизни окружающих людей, из литературы или фильмов. Опишите ее и проанализируйте их по схеме.

- суть дилеммы	
- анализ информации	
- другие варианты решения пробелмы	
- факты, аргументы в пользу каждого решения	
- Это правильно? Полезно? Законно? Этично?	
- исключение неприемлимых вариантов	

- как я буду себя чувствовать, когда моя семья, друзья узнают о моем решении	
- положительные и отрицательные стороны решения	
- принятие решения	

Задание 3 оценивается в 30 баллов.

Вставить знаки препинания, выполните задание.

Ищите свой правильный ответ но не останавливайтесь на нём. Найдите еще минимум два. Пр...обретая способность находить множество вариантов решения проблемы вы об...спечите себя возможностью выбора. Неограниче...ый выбор ключ к свободе.

Кроме всего прочего правильных ответов просто не существует существует лишь неограниче...ое количество разных ответов.

(по Р. Киосаки)

1. Сформулируйте основную мысль текста. Какова тема и основная мысль текста, началом которого является данные отрывок? Продолжите его в форме эссе.

2. Что вы знаете о Роберте Киосаки?

3. В чьих произведениях вы читали о выборе человека, как его правильно делать?

4. Как вы планируете реализовать свои способности? Какую профессию выбираете и почему?

Итого: 100 баллов

Для подготовки к олимпиаде мы разработали подобные задания, которые помогут успешно подготовить учащихся 9 класса к олимпиаде.

Раздел: Молодёжь и средства массовой информации

Цель обучения: 9.4.2.1 излагать информацию прослушанного, прочитанного и / или аудиовизуального текста, творчески интерпретируя содержание.

Задание 1

Прочитай текст [2]. Напиши изложение по тексту, дополнив его своими аргументами.

Социальные сети обладают силой, которая может создать образ личности пользователя, совершенно не схожий с образом в реальной жизни. В социальных сетях он положительный, активный, имеет много друзей и тех, кто к нему прислушивается, признает и проявляет интерес. Впоследствии, подросток с головой погружается в виртуальный мир, так сказать, в собственную зону комфорта, откуда он не желает выбираться, и за пределами которой у него формируется личностный конфликт.

Задание 2

Конфликт – столкновение, серьёзное разногласие, спор.

Приведите примеры разногласия человека с самим собой из жизни, жизни окружающих людей, из литературы или фильмов. Опишите ее и проанализируйте по схеме:

- суть проблемы	
- анализ информации	

- пути решения	
- мое отношение к данной ситуации	

Задание 3

Прод...вать гамбургеры не ниже вашего д...стоинства. Ваши дедушки и бабушки использ...вали другое слово для раздачи котлет они называли это в...зможн...стью. Умный человек не б...ится никакой работы он делает её п...лучает опыт и стремит(ь)ся к чему то большему.

(Б.Гейтс)

1. Сформулируйте основную мысль. Продолжите цитату в форме эссе.
2. Что вы знаете о Б. Гейтсе?
3. Назовите людей, ставших известными благодаря упорному труду.

Также мы проанализировали задания международного исследования PISA, которое в настоящее время проводится проходят в онлайн-формате. Необходимо готовить учащихся к работе в подобных условиях.

Например, задание «Философское кафе» [4].

Справа расположено меню со ссылками на информацию о трех философах, Зеноне, Конфуции и Бентаме. В центральной части экрана изображены молодые люди, находящиеся в кафе. На картине имеются облачка с философскими вопросами, которые посетители кафе (или студенты факультета философии) могли бы рассматривать. На ней также изображены три философа, Зенон, Конфуций и Бентам. Каждое изображение философов имеет гиперссылку на ту же страницу, что и пункт меню с правой стороны (рисунок 1).



Рисунок 1. Скриншот экрана с заданием

На указанных страницах представлена энциклопедическая справка на каждого философа, содержащая краткую историческую информацию о философе и описание одной из его основных идей.

Вопрос 1

Вы на главной странице сайта Философское кафе. Кликните на ссылку Конфуция. Что Конфуций имел в виду под словом «Рен»?

- A. Мир и процветание
- B. Жизнь в хаосе и войне
- C. Поведение правителей
- D. Доброта к людям
- E. Жизнь в гармонии

Правильный ответ: D.

Вопрос 2

Перейдите на страницу заданий. Взгляните на Сценарий 2 (рисунок 2). Какое из учений Зенона иллюстрирует этот комикс?

- A. Мы должны считаться с другими чтобы жить счастливо
- B. Мы должны заботиться о своей внешности
- C. Мы не должны позволять нашим желаниям контролировать нас
- D. Мы не должны пытаться изменить прошлое

Правильный ответ: C.

Вопрос 2: Философское кафе

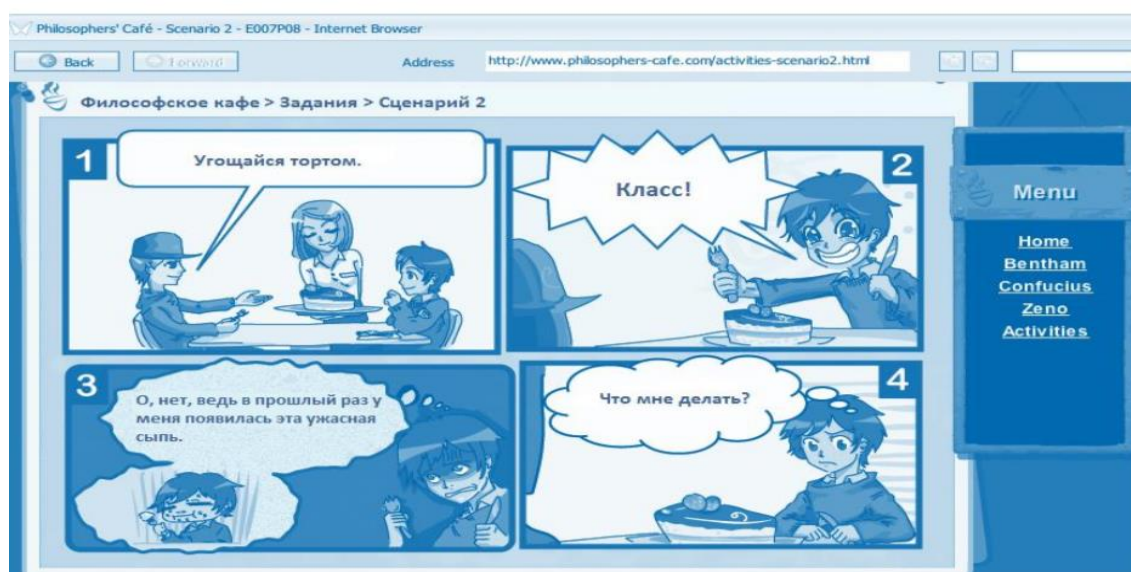


Рисунок 2. Скриншот экрана со сценарием 2

Вопрос 3

Используйте информацию на веб-сайте, чтобы узнать, когда родился каждый из трех философов (Бентам, Конфуций и Зенон). Затем используйте раскрывающееся меню во временной шкале, чтобы показать, когда родился каждый из философов.

Правильный ответ:

Выбирает правильные даты для всех трех философов.

1. Конфуций: 600 – 400 до н.э.

2. Зенон: 400 – 200 до н.э.

3. Бентам: 1600 – 1800 н.э.

Представим аналогичное задание, разработанное нами.

Раздел: Природные ресурсы планеты Земля

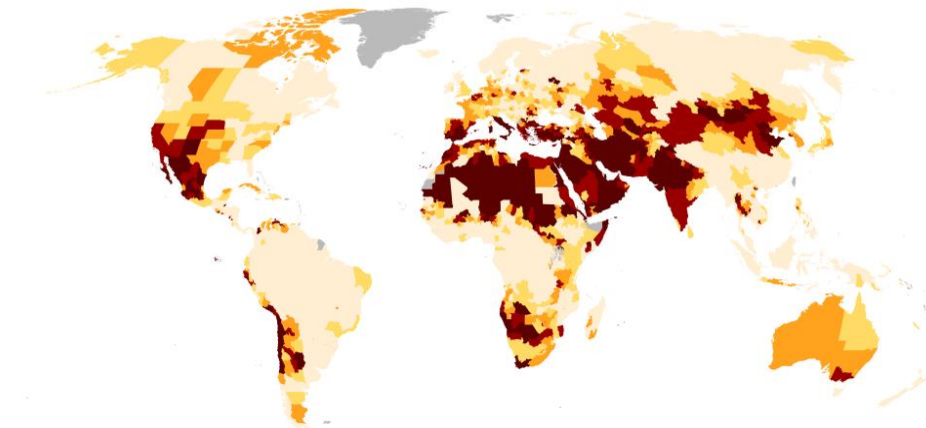
Цель обучения: 9.4.3.1 представлять информацию в виде отчета, статьи, справки на основе таблиц, схем, диаграмм, графиков и наоборот.

Дефицит воды

Данные были опубликованы на платформе «Акведук 3.0» Института мировых ресурсов, который на основе гидрологических моделей вычисляет объем воды, извлекаемой с поверхности с Земли и из подземных источников в каждом регионе и сравнивает эти данные с общими запасами.

Области, где соотношение превышает 80%, считаются испытывающими «крайне высокий уровень дефицита воды», на втором месте высокий уровень нехватки воды (соотношение от 40 до 80%).

Глобальный уровень дефицита воды по областям/регионам/странам



Источник: WRI Aqueduct, Hofste et al. 2019

BBC

Вопрос

1. В какую группу по уровню дефицита водных ресурсов входит Казахстан?

2. Через ссылку <https://www.bbc.com/russian/features-49322390> войдите на сайт.

Используя материал статьи, напишите развернутый ответ, чем вызван значительный рост дефицита воды в Индии?

Так как мы говорим о языковой одарённости, мы не можем не затронуть тему трехязычия. Предлагаем следующее задание.

Формативное задание к уроку № 71 Творческий практикум

Чтение 9.3.7.1 извлекать и синтезировать информацию, делать выводы на основе полученных сведений, выражая собственное мнение.

Письмо 9.4.1.1 создавать тексты публицистического стиля (пресс-релиз); 9.4.7.1 применять знаки препинания в сложных предложениях.

Для работы учащимся предлагается текст.

Унгуртас «Пуп Земли» [3]

Задание 1. Переведи слова с английского на русский язык. Вместо точек вставь подходящие по смыслу слова

Необыкновенное энергетическое место, куда приезжают получить заряд энергии ... и космоса люди из разных уголков ...! В ... селе Унгуртас в 100 км от Алматы был обнаружен выход из земли потока ... диаметром около 8 метров. Устремляющийся в небо, он положительно влияет на энергетическое поле человека, ... и усиливает его. В 85 км от ... столицы, если двигаться в сторону Бишкека, находится удивительное место – небольшой поселок Унгуртас, который расположился у подножия одноименной По преданиям, именно здесь ... неба соединяется с системой Земли.

Слова для справок: Earth, world, small, energy, cleans up, southern, mountain, system.

Задание 2

Используя информацию текста, составь лид пресс-релиза на 3 языках. Необходимо по возможности ответить на все 5 вопросов: Кто? Что? Когда? Зачем? Где? в первом предложении.

Лид (образец на русском языке)

Медео – ледовый комплекс с уникальной системой искусственного ледового покрытия площадью 10,5 тысяч квадратных метров, которая не имеет аналогов в мире, открыт в 1951 году и расположен на высоте 1691 метр над уровнем моря.

Условное разделение заданий на развитие устной и письменной речи, вовсе не означает того, что у учащихся нужно развивать только один навык. Работа с одарёнными – это планомерная, систематическая и разносторонняя работа.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Агалакова М.Ю., Лучинина А.О. Языковая одаренность как разновидность специальной одаренности учащихся// Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2017. – Т. 29. – С. 290–296.

2. Как социальные сети влияют на поведение молодежи? [ЭР] https://el.kz/ru/news/samopoznanie/kak_sotsialnye_seti_vliyayut_na_povedenie_molodezhi/

3. 25 удивительных мест Казахстана, в которых нужно побывать каждому [ЭР] <https://24.kz/ru/news/polezno-znat/item/116360-25-udivitelnykh-mest-kazakhstana>

4. Потренируемся. Задания для читательской грамотности [ЭР] <https://clck.ru/Yxewb>

УДК 373.31

ДЕМЧЕНКО Н.А.
КГУ «ОШ №25» г.Караганда
ПОЛЕТАЕВА М. В.
КГУ «ОШ №32» г.Караганда

РАЗВИТИЕ ЧИТАТЕЛЬСКИХ УМЕНИЙ У МЛАДШИХ ШКОЛЬНИКОВ

Аннотация. В статье представлен опыт работы по развитию читательских умений на уроках «Обучение в грамоте» в 1 классе. Описана практика применения стратегий технологии развития критического мышления.

Ключевые слова: чтение, читательские умения, 1 класс, технология развития критического мышления, стратегия.

Приоритетной целью казахстанского образования становится формирование личности, владеющей:

1) ценностями: казахстанский патриотизм и гражданская ответственность, уважения; сотрудничества; открытости; образования в течение всей жизни;

2) навыками широкого спектра: функционального и творческого применения знаний, проведения исследовательских работ; использования ИКТ, применения различных способов коммуникации, умения работать в группе и индивидуально, решения проблем и принятия решений, критическое мышление;

3) фундаментальными знаниями, социально-значимыми способностями, формами деятельности, способами общения, нормами поведения.

В итоге личность должна быть готова к здоровому жизненному выбору, принятию самостоятельных решений, ответственному участию в жизни общества. Для этого обучающийся должен научиться работать с информацией и иметь возможность и уметь выбирать способы и источники информации. В связи с этим, одним из условий формирования такой личности становится продуктивное чтение.

Под чтением понимается процесс коммуникации на материале письменных или печатных текстов на родном или неродном языке, состоящий в общении с автором, основанный на зрительно-слухо-моторной декодировке, содержащейся в них информации, активизирующий личность читающего, обеспечивающий научение родному, неродному, а также иностранному языкам, получение эстетического наслаждения или научного удовлетворения и обеспечивающий ее формирование [5, с.19].

Поэтому умение читать не сводится только к овладению техникой чтения и не рассматривается только как результат школьного образования. Чтение определяется как «качество человека, которое совершенствуется на протяжении всей его жизни в разных ситуациях деятельности и общения» [5, с.19].

Навык чтения приобретает учащимися на уроке «Букварь» и развивается и совершенствуется на уроках обучения грамоте, русского языка и литературного чтения. Так, основная цель учебного предмета «Обучение грамоте» – создание условий для формирования функционально грамотной личности в процессе освоения навыков аудирования (слушания), говорения, чтения и письма во взаимосвязи с формированием элементарных грамматических представлений [1]. Цель обучения предмету «Русский язык» – заложить основу формирования функциональной грамотности, обеспечить развитие всех видов речевой деятельности: аудирования (слушания), говорения, чтения, письма как показателей общей культуры человека [1]. Цель обучения литературному чтению – способствовать развитию личности ребенка средствами искусства слова, воспитывать потребность в общении с искусством, ввести школьника в мир художественной литературы, приобщая его к духовному опыту человечества, формировать в процессе читательской деятельности навыки функциональной грамотности младших школьников [1].

Таким образом, читательской деятельности отводится роль средства развития функциональной грамотности, составным компонентом которой является читательская грамотность.

Читательская грамотность рассматривается как способность понимать и использовать письменную речь во всём разнообразии её форм для целей, требуемых обществом и (или) ценных для индивида. Она определяется по уровню сформированности трёх групп умений [3;7]:

1) ориентация в содержании текста, понимание его целостного смысла и нахождение в нём необходимой информации, что предполагает процесс выбора искомого сообщения и определения места, где эта информация содержится;

2) интерпретация текста предполагает извлечение из текста такой информации, которая не сообщается напрямую;

3) рефлексия на содержание или форму текста, а также оценка текста предполагают опору на знания, идеи и чувства, известные читателю до знакомства с текстом.

Для развития данных умений мы организовали работу на уроке с помощью стратегий технологии развития критического мышления.

Стратегии в общем смысле – это закономерности в принятии решений в ходе познавательной деятельности. О стратегиях можно говорить, если в наличии есть одинаковый способ работы с материалом при изменении самого материала.

«Учебные стратегии – это набор действий, которые предпринимает обучающийся для того, чтобы облегчить обучение, сделать его эффективнее, результативнее, нацелить и приблизить деятельность учения к собственным целям». Таким образом, стратегии – «это в первую очередь систематизированный план, программа действий и операций, осознанно применяемая для управления обучения с целью его улучшения» [5, с.3].

Стратегический подход учит анализировать, фокусировать, выбирать, отбирать, организовывать, интегрировать, применять то, что читается, и помогает формировать и воспитывать мыслящего читателя и читателя.

Первым средством развития читательских умений были вопросы – открытые и закрытые. По мнению Г.А.Цукерман [6], вопросы, содержащие вопросительные слова что, кто, где, когда побуждают читателя еще раз воссоздать в своем воображении реальность, описанную в тексте. Вопросы о том, зачем, почему и как они это делали, относятся ко второму, рефлексивному уровню понимания: учащиеся через них получают побуждение к интерпретации этой реальности.

Например, для работы над текстом «Хитрая рыба» мы разработали систему вопросов, которые позволили первоклассникам понять смысл текста и найти в нём необходимую информацию

- | | |
|--|---|
| Хитрая рыба | 1. О чём этот рассказ? Кто его главный герой? |
| | 2. Почему вы решили, что речь идёт о рыбалке? |
| Долго сидел я с удочкой на берегу. Не клюют у меня пескари. А дед под кустиком сидит и уже ведерко наловил. Сел и я в тени. Сразу пескари клевать стали. | 3. Какие слова вам это подсказали? |
| Оказывается, на чистом месте тень от удочки видна. Вот и не шла к крючку хитрая рыба. | 4. Какие слова вам не понятны и вы хотели бы их разъяснить для себя? |
| | 5. Кто был хорошим рыбаком, по вашему мнению? |
| | 6. Почему вы решили, что дедушка хороший рыбак? |
| | 7. Что понял (к какому выводу пришёл) наш герой? |
| | 8. Почему надо так сделать? |
| | 9. Кто в этом рассказе был мудрым, а кто хитрым? |
| (По Э. Шиму) | 10. Почему вы сделали такой вывод? |
| | 11. Кто научился рыбацкой мудрости? |
| | 12. Правильно ли назван рассказ «Хитрая рыба»? Почему вы так думаете? |
| | 13. А чему вас научил этот рассказ? |
| | 14. Что вы будете знать и делать, если придёте рыбачить? |

Последовательность вопросов также имеет значение. «Она воспроизводит последовательность фрагментов текста и побуждает читателя перечитывать текст, вникая в детали той части текста, к которой обращен вопрос. Являясь опорами

понимания, они помогают читателю вычерпывать из текста те единицы информации, которые могли ускользнуть от его внимания при первом ознакомительном чтении всего текста» [6, с.6].

Третье условие требует правильной формулировки вопросов. Г.А.Цукерман советует «избегать таких формулировок вопроса, словесная ткань которых совпадает с ответом, содержащимся в тексте. Однако степень близости словесной ткани вопроса и ответа должна быть соотнесена со степенью трудности вопроса. Если вопрос заведомо труден, т.е. предполагает реконструкцию авторской мысли не выраженной в тексте, а только подразумеваемой, то для понимания самого вопроса лучше его сформулировать на языке текста. Если же мысль автора сформулирована в тексте достаточно развернуто, то в формулировке вопроса необходимы синонимические замены» [6, с.9].

Педагоги часто думают, что вопросы, которые требуют размышления над ответом, поиска информации, совсем не по возрасту первоклассникам, и что применение стратегий технологии развития критического мышления не соответствует их возможностям.

Опыт работы на первых уроках в послебукварный период с применением стратегий технологии критического мышления действительно подтверждает, что работа идет с большим трудом. Это отчасти объясняется тем, что дети практически «не читали», а знание сказок заключается в увиденном из мультфильмов или компьютерной игры. Многие первоклассники не умеют правильно слушать, рассказ для них всего лишь текст из букв и звуков.

Поэтому мы подключили к учебной деятельности родителей. Для них мы разработали памятку (рисунок) и составили список литературы для организации чтения первоклассника.



1. Читать обязательно!!! Ученик должен видеть дома хорошие книги, книги вообще.

2. Читать вслух ежедневно вместе с ребёнком по принципу «читаем – слушаем – читаем». Важна не длительность, а частота чтения. (на первых этапах придерживаемся хотя бы 30 минут полезной работы)

3. Чтение должно быть с увлечением.

Заинтересуйте ребёнка книгой. Ответ не хочу – это более лёгкая отговорка для родителя, чем осознанная для ученика.

4. Задавайте вопросы! Вопросы по содержанию прочитанного и вопросы, побуждающие к чтению, как к способу найти нужную информацию для ответа.

5. Нарращивайте темп чтения.

Рисунок – Памятка для родителей первоклассников

Далее мы включили в работу на уроках стратегию «Пометы на полях» (первый этап стратегии «инсерт» – чтение с пометами).

Учащимся раздавались индивидуальные листы для чтения с текстом и вводилась система знаков. Например, представим индивидуальный лист по работе с текстом «Летучие мыши».

! знал

Летучие мыши

+ новые знания

Летучие мыши очень полезные зверьки. Они поедают

? хочу узнать

вредных насекомых.

Днем летучие мыши заворачиваются в свои широкие крылья, как в плащи, и висят в темных местах вниз головой.

Наступает ночь. Вылетают они на охоту. (!) Многие вредные насекомые летают ночью. Почти все птицы спят в это время. Поэтому «работа» летучих мышей особенно важна.

(По Ю. Дмитриеву)

После чтения текст мог получить следующие пометы.

Летучие мыши очень полезные зверьки. Они поедают вредных насекомых. (!)

Днем летучие мыши заворачиваются в свои широкие крылья, как в плащи, и висят в темных местах вниз головой. (+)

Наступает ночь. Вылетают они на охоту. (!) Многие вредные насекомые летают ночью. (+) Почти все птицы спят в это время. Поэтому «работа» (?) летучих мышей особенно важна.

Далее результаты работы фронтально обсуждаются, чтобы процесс чтения текста был более осмысленным. Уделяется внимание информации, обозначенной знаком ?. На стадии рефлексии осуществляется возврат к тексту, чтобы учащиеся ответили на вопросы вида «Что нового вы узнали из текста?», «С чем бы вы поспорили?», «Как будете использовать полученную информацию в жизни?».

Также дается дифференцированное домашнее задание: узнать подробнее о «работе» летучих мышей.

После того как учащиеся освоили стратегию «Пометы на полях», мы перешли к работе с полным вариантом стратегии «Инсерт», когда учащиеся распределяли помеченную информацию по строкам таблицы и анализировали ее, работая в группе.

Рассмотрим еще одну стратегию «Лови ошибку». Учащиеся получают индивидуальные карточки с напечатанным на них текстом. Данный текст содержит явные или скрытые ошибки, требующие нахождения и объяснения. Необходимо найти их и исправить.

Помимо исправления ошибок было дано задание выставить пометы, так как не все первоклассники владеют информацией в достаточном объеме: им необходим толчок для поиска или подтверждения имеющихся знаний.

Например, текст «Лесной оркестр» (ошибки выделены)

Звонкими, чистыми голосами поют зяблики, соловьи, певчие дрозды. **Барабанят** жуки и кузнечики. **Скрипят** дятлы. Свистят флейтой иволги. Лаут лисицы и белые куропатки. **Гавкает** волк. **Поёт** филин. Шумят шмели и пчелы.

Все лесные жители поют и играют, кто на чем и как умеет.

(По В. Бианки.)

В данном тексте многие дети лай лисиц и куропаток определили как ошибку, поэтому проблему пришлось разрешать ее практически – слушать голоса животных.

Чтобы оценить результаты работы, мы провели диагностику сформированности читательских умений на примере текста «Галка» [4].

1. Прочитай текст.

Хотела галка пить. На дворе стоял кувшин с водой, а в кувшине была вода только на самом дне. Галка не могла достать воду. Она стала кидать в кувшин камушки. Кидала, кидала и столько кидала, что вода стала выше и можно было пить.

(По Л. Толстому)

2. Выбери правильный ответ.

Как галке удалось напиться?

- a) галка напилась из колодца;
- b) галка накидала камушки в кувшин;
- c) галка наклонила кувшин.

3. Какая была галка? Напиши ответ.

3. Подтверди свой ответ.

В соответствии с ответами учащиеся были распределены по группам соответственно уровням сформированности читательских умений [2].

Низкий уровень

Ученик:

– умеет извлекать те единицы информации (детали, факты), которые напрямую названы в тексте;

– на основе явной информации размышляет о прочитанном, делает выводы, устанавливает логические связи.

Средний уровень

Ученик умеет:

– извлекать явную информацию;

– извлекать информацию, не изложенную явно, но напрямую вытекающую из сказанного, делать несложные обобщения;

– различать буквальный и небуквальный смысл сообщения;

– восстанавливать последовательность основных событий и выделять среди них центральные;

– связывать в единое целое сведения, изложенные в разных частях текста.

Высокий уровень

Ученик умеет:

– извлекать из сообщения нужную информацию;

– включать ее в более широкий контекст, видеть то большее, что стоит за сказанным;

– воссоздавать авторский замысел;

– понимать, почему для его выражения выбраны те или иные языковые средства;

– строить на основе прочитанного собственные суждения.

Количество учащихся с низким уровнем сформированности читательских умений по результатам двух срезов снизилось на 7 человек, что составляет 29%, со средним уровнем выросло на 4 человека, что составило 17% и с высоким уровнем – на 3 человека, что составило 12%. Распределение учащихся по уровням сформированности читательских умений в конце 2020-2021 учебного года: низкий уровень – 14 учащихся, средний уровень – 7 учащихся, высокий – 3 учащихся.

Таким образом, применение стратегий технологии развития критического мышления эффективно для формирования читательских умений. В дальнейшей работе мы сконцентрируемся на развитии умений:

– отвечать на вопрос без лишней информации;

– перепроверять свое понимание, обращаясь при этом к тексту;

– собирать ответ на вопрос из фрагментов информации, данных в разных частях текста;

- переформулировать вопросы;
- выражать свои мысли письменно.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. О внесении изменений и дополнения в приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 3 апреля 2013 года № 115 «Об утверждении типовых учебных программ по общеобразовательным предметам, курсам по выбору и факультативам для общеобразовательных организаций». Приказ Министерства образования и науки Республики Казахстан от 10 мая 2018 года № 199 [ЭР] <https://adilet.zan.kz/rus/docs/V1800016989>
2. Оценка уровня сформированности читательской грамотности [ЭР] <https://infourok.ru/statya-ocenka-urovnya-sformirovannosti-chitatelskoj-gramotnosti-4996242.html>
3. Оценка читательской грамотности в исследовании PISA (по материалам Г.А.Цукерман «Оценка читательской грамотности») [ЭР] <http://kniga.lib-i.ru/26raznoe/97612-1-ocenka-chitatelskoy-gramotnosti-issledovani-pisa-po-materialam-cukerman-ocenka-chit.php>
4. Посредникова Е.А. Диагностика читательской грамотности в 1 классе [ЭР] <https://nsportal.ru/nachalnaya-shkola/chtenie/2019/11/07/diagnostika-chitatelskoy-gramotnosti-v-1-klasse>
5. Пранцова Г.В., Романичева Е.С. Современные стратегии чтения. Теория и практика. Смысловое чтение и работа с текстом. – Москва: Форум, 2015. – 368 с.
6. Цукерман Г.А. Как быть с грамотностью чтения информационных текстов в начальной школе? [ЭР] <http://net.knigi-x.ru/24raznoe/580981-1-ga-cukerman-kak-bit-gramotnostyu-chteniya-informacionnih-tekstov-nachalnoy-shkole-zachem-testirovat-chemu-uchili-vos.php>
7. Читательская грамотность: оценка метапредметных результатов в рамках нового стандарта [ЭР] <http://www.myshared.ru/slide/1059641/>

Краевое государственное автономное учреждение дополнительного профессионального образования «Красноярский краевой институт повышения квалификации и профессиональной переподготовки работников образования»
valechka.kholod@bk.ru

ФОРМИРОВАНИЕ ГОТОВНОСТИ ВОСПИТАТЕЛЯ ДОШКОЛЬНОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ К ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВОСПИТАННИКОВ: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМЫ И ВОЗМОЖНЫЕ ПУТИ ЕЕ РЕШЕНИЯ

Аннотация. В статье рассматривается актуальность проблемы формирования готовности воспитателя дошкольной образовательной организации к проектной деятельности. Уточнен феномен «готовность воспитателя дошкольной образовательной организации к организации проектной деятельности воспитанников». Актуализируется значение овладения проектировочными умениями для организации образовательной деятельности в контексте профессиональной деятельности. Предложены педагогические условия формирования готовности воспитателя дошкольной образовательной организации к проектной деятельности воспитанников.

Ключевые слова: готовность, готовность воспитателя к организации к проектной деятельности воспитанников, формирование готовности воспитателя дошкольной образовательной организации к организации проектной деятельности воспитанников.

Дошкольное образование претерпевает серьезные изменения. К нему предъявляются большие требования к выполнению, которых воспитателя необходимо целенаправленно готовить. Одним из таких требований является необходимость организации проектной деятельности воспитанников.

Проблема организации проектной деятельности исследовалась в работах отечественных ученых в области педагогики и психологии (Ю.К.Бабанский, В.П.Беспалов, Н.В.Бордовская, М.С.Каган, А.Л.Леонтьев, Р.С.Немов, Л.И.Лебедева, Л.В.Фридман, А.В.Хуторской и др.).

Проектная деятельность предполагает непосредственное видение идеи, организацию и управление ее реализацией. Причем если одна ее сторона определяется результатом внешнего влияния и воспроизведения, то другая – результатом ответной реакции и конструктивной роли внутреннего. Результат проектной деятельности зависит от актуализации ее освоения во внешнем плане и дальнейшего процесса, ориентированного на перестройку во внутреннем плане (по Выготскому Л.С. – интериоризация). Учитывая то, что знания о способах действия опосредуют процесс проектирования и выступают как мета – знания, мы считаем, что воспитателям должна быть представлена возможность их внутреннего принятия проектирования в виде культурной нормы.

Проектная деятельность включает:

1. Постановку цели: выявление проблемы, противоречия; формулировка задач.
2. Обсуждение возможных вариантов исследования, сравнение предлагаемых стратегий, выбор способов.

3. Самообразование и актуализацию знаний воспитанников при консультативной помощи воспитателя.
4. Продумывание хода деятельности, распределение обязанностей.
5. Исследование: решение отдельных задач, компоновка и так далее.
6. Обобщение результатов и выводы.
7. Анализ успехов и ошибок.

Если всем этим должны овладеть воспитанники, то эти действия должен, прежде всего, научиться выполнять воспитатель. И это является одним из условий его готовности к организации проектной деятельности воспитанников.

Прежде чем говорить о готовности воспитателя к организации проектной деятельности воспитанников проанализируем подходы к определению категории «готовность».

В науке не сложилось единой трактовки понятия «готовность к какой-либо деятельности». Поэтому, прежде всего, определимся с понятием «готовность». И.А. Зимняя определяет готовность как отрефлексированную направленность учителя, его мировоззренческую зрелость, широкую и системную профессионально-предметную компетентность, а также коммуникативную и дидактическую способности, потребность в аффилиации [2].

Категория «готовность» в педагогике, по мнению ряда ученых, представляет собой интегральную характеристику субъекта, проявляющуюся в качественном осуществлении той или иной деятельности [3, 5, 7].

По мнению В.А.Адольфа, готовность к какой-либо деятельности есть проявление компетентности. Компетентность является важнейшей характеристикой любой деятельности. Поскольку компетентность лежит в основе любой осознанной деятельности, то можно рассматривать элементы компетентности как базу определенных последовательных элементов деятельности: осознание потребности; формирование мотива; выбор способа осуществления деятельности; планирование деятельности; анализ перечня требуемых элементарных действий и выполнение действий по достижению цели. [1, с. 98–103].

Исходя из структуры профессиональной педагогической компетентности, разработанной В.А. Сластениным, ученые выделяют следующие ее компоненты:

- систему знаний, определяющих теоретическую готовность учителя к осуществлению педагогической деятельности;
- систему умений и навыков, составляющих практическую основу готовности к осуществлению педагогической деятельности, в том числе в условиях нововведений [5].

К первому компоненту ученые относят владение суммой общекультурных и общенаучных, специальных, психолого-педагогических знаний. Второй компонент складывается из многообразия видов деятельности: прогностической, проектировочной, конструктивной, организаторской, коммуникативной, рефлексивной [8].

Добавим, что еще необходима личностная готовность воспитателя к организации проектной деятельности дошкольников, которая, по нашему мнению, представлена мотивами, направленностью, уровнем притязаний, самооценкой. В соответствии с указанными видами деятельности выстраивается система педагогических умений, представляющих освоенные воспитателем способы проектной деятельности.

На основании выше обозначенного можно констатировать, что готовность воспитателя дошкольной образовательной организации к проектной деятельности определяется сформированностью мотивов, знаний, трудовых действий,

проектировочных и методических умений, позволяющих данный вид деятельности организовать с детьми дошкольного возраста.

Далее определимся с феноменом «формирование готовности воспитателя дошкольной образовательной организации к организации проектной деятельности воспитанников». Вслед за А.С. Ильиным под данным феноменом будем понимать совокупность научно-обоснованных педагогических действий, реализуемых в определенной логической последовательности, направленных на поэтапное формирование компонентов готовности воспитателя ДОО в организации проектной деятельности воспитанников [4].

На основании вышеизложенного нами определены педагогические условия формирования готовности воспитателя дошкольной образовательной организации к проектной деятельности воспитанников:

а) определение профессиональных дефицитов воспитателей в части осуществления проектной деятельности и ее организации с дошкольниками;

б) комплекс мероприятий по включению воспитателя в деятельность по проектированию развивающей среды в группах детей раннего и дошкольного возраста (работа на базовых площадках, модификация собственной группы, ее варианты преобразования);

в) организация профессиональных воспитателя по организации к проектной деятельности воспитанников с последующей их рефлексией с целью закрепления освоенных умений и компетенций.

Первое педагогическое условие – определение профессиональных дефицитов воспитателей в части осуществления проектной деятельности и ее организации с воспитанниками реализуется с использованием кейс-диагностики. Задания кейс-теста направлены на определение уровня владения воспитателем методами организации проектной деятельности.

Определение: метода case-study, или метод конкретных ситуаций (от английского case – случай, ситуация) – метод активного проблемно-ситуационного анализа, основанный на обучении путем решения конкретных задач – ситуаций (решение кейсов) [7].

Для разработки диагностических кейсов нами в основу инструмента заложена таксономия Б.Блума. Процедура самодиагностики – 3 кейс-теста на разные уровни владения проектной деятельностью.

При самодиагностике воспитатель может определить собственный уровень готовности к организации проектной деятельности дошкольников (таблица).

Таблица – Уровни готовности воспитателя к организации проектной деятельности дошкольников

Проявление	Сам владею проектной деятельностью	Организую проектную деятельность воспитанников	Могу оформить методический продукт по организации проектной деятельности воспитанников (разработку заданий, занятия и т.п.)
Уровень владения (таксономия Блума)	Применение в известной ситуации	Анализ Синтез	Обобщение

При помощи кейс-метода можно определить владеет ли воспитатель знаниями по проектной деятельности – теоретический уровень, может ли ее организовать в

группе детей – методический уровень, может ли оформить методический продукт для использования коллегами – рефлексивный уровень.

Кейс-диагностика автоматизирована и позволяет воспитателю увидеть свой результат, определиться с выбором уровня освоения проектной деятельности и сформировать свой индивидуальный образовательный маршрут обучения, выбрав необходимые мероприятия (семинары, практикумы, тренинги).

Второе педагогическое условие – реализация комплекса мероприятий по включению воспитателя в деятельность по проектированию развивающей среды в группах детей раннего и дошкольного возраста проводилась дифференцированно в зависимости от уровня проявления готовности воспитателя к организации проектной деятельности воспитанников.

В зависимости от уровня проявления готовности каждый мог выбрать из комплекса мероприятий те, которые позволят ему осваивать материал для «перехода» на следующий уровень готовности.

При этом мы снова используем метод кейс-стади, но теперь уже для освоения нового.

Метод кейс-стади нами выбран в связи насыщенностью осваиваемой деятельности ситуациями с неопределенными исходными условиями, высокой ответственностью. Данные обстоятельства предъявляют повышенные требования к поиску и нахождению оптимального варианта действий. В основу кейс-стади положен метод активного проблемно-ситуационного анализа, основанный на обучении путем решения конкретных задач-ситуаций. Предназначение данного метода заключается в том, чтобы группа может совместными усилиями проанализировать конкретную ситуацию (кейс) и выработать практическое решение.

Основанием для выбора метода обучения также явилось представление о том, что подготовка качественно осуществляется в случае, когда субъект включен в деятельность. Поэтому нами была выбрана технология кейс-стади, как форма активного проблемно-ситуативного учебного занятия, в основе которого лежит поиск решения конкретной ситуации.

Использование метода кейс-стади происходит, и в самостоятельной работе, и в совместной аудиторной. Это требует выработки особых подходов к организации и проведению занятий. Основные изменения связаны именно с сочетанием самостоятельной и аудиторной работы. Воспитателям предлагается реальная ситуация с организацией проектной деятельности воспитанников, и они должны выявить проблему, сформулировать её условия, установить были ли адекватны средства решения проблемы самостоятельно. Затем проводится анализ выполненных действий.

Далее в условиях аудиторной работы моделируется нерешенная ситуация. Воспитатели, разделившись на группы, должны сформулировать проблему и предложить варианты решения. После этого проводится коллективное обсуждение принятых решений. Важное условие – подведение итогов решения ситуационных заданий, при котором необходимо не только найти её решение, а необходимо выяснить – почему она решена у одних обучающихся, и почему не решена у других? Возможны ли другие способы решения задачи? Какие из них рациональны, по каким причинам?

Метод кейс-стади применяется при решении значительных по объему задач. В ходе данной деятельности воспитатели проводят анализ самостоятельно собранной информации, проверяют сведения, полученные из данной информации, принимают обоснованное решение, готовят выступление по установленной форме. Одной из технологий обучения также является технология проектной деятельности,

позволяющая умения самостоятельно конструировать свои знания, выдвигать идеи, формировать обоснованные предложения.

В целях практической отработки знаний, умений и навыков планируются и осуществляются профессиональные пробы воспитателя по организации к проектной деятельности воспитанников – третье педагогическое условие.

«Пробование» означает «открытое действие» в практике, например, в проектировании можно пробовать себя в качестве участника проектирования или его организатора. Затем с помощью коллег осуществляется рефлексия: каким образом действовал, действовал как кто, как можно было бы действовать в меняющейся ситуации.

Нам представляется этот этап в образовании профессионала важным, так как он указывает зону ближайшего развития, задает открытость человека предстоящему общечеловеческому опыту, который он может исследовать относительно его актуальности и возможности использования для достижения своих целей.

«Практикование» воспитателя (или любого профессионально действующего человека) является артикуляцией собственного сознания относительно собственного становящегося опыта (т.е. работа с собственным, а не чужим опытом). Стратегия удержания своего «становящегося» опыта требует от человека собственных действий, их рефлексии с тем, чтобы операции и процедуры действия остались, «осели» в опыте. Итак, практикование предполагает активность воспитателя относительно предпринимаемого действия, которая носит специально демонстративный характер. Основной вектор действия направлен вовне, следовательно, предполагается наличие адресата, способного если не принять адресованное ему содержание, то хотя бы отреагировать адекватно.

Прибавим значение, обогащающее смысловую палитру слова «практикование», обратившись к глаголу «exhibere» – с латыни – демонстрировать, предъявлять, обнаруживать, показывать. Тогда практикование можно толковать как снятие способа, приема, процедуры действовани «обнажение» самого акта, его сознательная и целенаправленная демонстрация, (презентация) действия, ситуации для привлечения максимального внимания извне.

В реальной практике профессионально действующий человек чаще всего закрыт и для других, и для себя. Выдвинем гипотезу, что критичность относительно собственных действий и деятельности в целом, как характеристика компетентности человека, может становиться лишь в акте предъявления этих действий себе (именно себе) через других. Публичное осуществление пробы дает возможность «поставить» тот или иной прием, технику и др., в чем нуждается воспитатель.

То есть смысл практикования состоит в том, чтобы приостановить действие в публичном (в демонстративном) действии для того, чтобы было возможным его отрефлексировать для выделения простейших элементов и конструирование из них возможных вариантов действий, событий, ситуаций.

Нами ведется опытно-экспериментальная работа по апробации предложенных педагогических условий на базе Муниципального автономного образовательного учреждения «Детский сад № 62» г. Красноярска.

СПИСОК ЛИТЕРАТУРЫ

1. Адольф В.А. Становление профессиональной компетентности педагога // Сибирский педагогический журнал. – 2013 – № 5. – С. 38–41.
2. Зимняя И.А. Педагогическая психология: учебник для вузов. – М.: Логос, 2009. – 384 с.
3. Зотова Н.К. Сущность педагогического проектирования // Вестник Оренбургского государственного университета. – 2005. – № 2S-1(40). – С. 128-133.

4. Ильин А.С., Ильина Н.Ф. Обеспечение готовности учителя к реализации федерального государственного образовательного стандарта: монография. – Красноярск, 2019. – 204 с.
5. Колесникова И.А. Педагогическое проектирование. – М., 2005. – 288 с.
6. Плотников М.В., Чернявская О.С., Кузнецова Ю.В. Технология case-study: учебно-методическое пособие. – Нижний Новгород, 2014. – 208 с.
7. Сериков В.В. Проектная деятельность как средство формирования профессиональной компетентности специалиста// Организация проектной деятельности в образовательном пространстве колледжа. – Волгоград: Колледж, 2008. – С. 12 – 17.
8. Сластенин В.А. Педагогика: учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений / В.А.Сластенин, И.Ф.Исаев, Е.Н.Шиянов; под ред. В.А.Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2012. – 608 с.

АҚПАРАТТЫҚ ШОЛУ. ИНФОРМАЦИОННЫЙ ОБЗОР

**«Өрлеу» Біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» АҚ филиалы
Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің
біліктілігін арттыру институты**

Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған облыстық «Жетістік бағыттаушысы» қысқа мерзімді сабақ жоспарлар сайысының ЕРЕЖЕСІ

1. Жалпы ережелер

1.1. Осы Ереже бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған облыстық «Жетістік бағыттаушысы» қысқа мерзімді сабақ жоспарларының сайысын (бұдан әрі – Сайыс) өткізу тәртібі мен талаптарын реттейді.

1.2. Сайыс жаңартылған білім беру мазмұнының оқу бағдарламаларын жүзеге асыруда педагогтердің инновациялық қызметін қолдауға бағытталған.

1.3. Сайыстың өнімі бастауыш мектеп пәндері бойынша қысқа мерзімді сабақ жоспарлары болып табылады (бұдан әрі – ҚМЖ).

1.4. Сайыстық материалдар авторлық болу керек, яғни Сайысқа қатысушының тікелей әзірлемесі.

1.5. Жұмыс тілі: қазақша, орысша.

1.6. Сайысты ұйымдастырушы – «Өрлеу» Біліктілікті арттыру ұлттық орталығы» Акционерлік қоғамы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институты.

2. Сайыстың мақсаты мен міндеттері

2.1. Сайыстың мақсаты – ҚР бастауыш білім берудің мемлекеттік жалпыға міндетті стандартын жүзеге асыру аясында Қарағанды облыс мұғалімдерінің педагогикалық тәжірибесін тарату.

2.2. Сайыстың міндеттері:

- жаңа педагогикалық тәсілдерді ескере отырып сабақтарды жобалауда педагогтердің белсенділігін ынталандыру;
- заманауи сабақы әдістемелік жетілдіру жолдарын іздестіру;
- жаңартылған білім мазмұнының идеяларын дәріптеу.

3. Сайысқа қатысушылар

3.1. Сайысқа білім беру ұйымдарының барлық түрлері мен типтері бойынша бастауыш сынып мұғалімдері қатыса алады.

3.2. Сайысқа қатысушы тек жеке қатыса алады.

4. Ұйымдастыру комитеті

4.1. Конкурстың ұйымдастырылуы Ұйымдастыру комитеті және әділқазылар құқығымен жүзеге асырылады.

4.2. Ұйымдастыру комитетінің функцияларына:

- сайысты ақпараттық және ұйымдастырушылық қамтамасыз ету;
- қатысушылардан өтінім мен сайыстық материалдарды (ҚМЖ) қабылдау;
- Сайысқа қатысушыларға ұйымдастырушы сұрақтар бойынша кеңес беру;
- ұсынылған материалдарға эксперттік бағалау жүргізу;
- сайыстың жеңімпаздарын анықтау;

- сайыстың ақпараттық материалдарын шығару және жариялау.
- 4.3. Ұйымдастыру комитеті Сайысты дайындау және өткізу рәсімдерін сақтауға, жұмыстарды бағалау әділдігін қамтамасыз етуге жауапты.
- 4.4. Ұйымдастыру комитеті үшінші тұлғалардың авторлық (сабақтас) құқықтарын бұзғандығы үшін жауапты болмайды.
- 4.5. Ұйымдастыру комитеті төмендегі негіздемелерге байланысты Сайысқа қатысуға өтінімді қабылдамауға құқылы:
 - сайыстың талаптарына өтінім мен ұсынылған материалдардың сәйкессіздігі;
 - материалдардың көрсетілген мерзімнен кеш ұсынылғаны;
 - плагиат табылған жағдайда.

5. Сайыстық материалдарды ұсыну тәртібі

- 5.1. Сайысқа қатысу үшін осы Ережеде белгіленген талаптарға сәйкес ҚМЖ әзірлемелері қабылданады.
- 5.2. Қатысушы өтінімі (Қосыша 2) және сайыстық материал бір электронды архив-папкаға орналастырылып, **14.11.24 ж.** дейін konkursksp2021@mail.ru электрондық адресіне жіберілу керек.
- Файл атаулары:
1. *Өтінім_ қатысушы аты-жөні (Мысалы: Өтінім_Абенова К.А.)*
 2. *ҚМЖ_ автордың аты-жөні (Мысалы: ҚМЖ_Абенова К.А.)*
- Архивтелген папка атауы:
Қатысушы аты-жөні (Мысалы: Абенова К.А.)
- 5.3. Орта білім мазмұнын жаңарту аясындағы біліктілікті артыру курстарының соңындағы ҚМЖ қорғауға ұсынылған жұмыстар сайысқа қабылданбайды.
- 5.4. Сайысқа қатысушы ұсынылған жұмыста авторлық құқықтардың сақталуына жауапты.
- 5.5. Ереже талаптары сақталмай ұсынылған жұмысты Ұйымдастыру комитеті қабылдамауға құқылы.

6. Сайыстық материалдарды рәсімдеу және мазмұны бойынша талаптар

- 6.1. ҚМЖ әзірлемесі – жаңартылған орта білім мазмұнын жүзеге асыру бойынша мұғалімнің тәжірибесін көрсететін сабақтың егжей-тегжейлі жоспары. Сабақтың тақырыбы мен оқу мақсаттары пән бойынша оқу бағдарламасына сәйкес келу керек. Сабақ жоспарында пәндік мазмұнның өзгешелігі, оқу пәнінің әдістемесіндегі ерекшелігі (әдістер мен тәсілдердің, аталған сыныпта пәндік мазмұн бойынша жұмыс құралдарының қисындылығы және негізділігі) көрсетілуі керек.
- 6.2. Рәсімдеу талаптары:
- ҚМЖ Қазақстан Республикасы Білім және ғылым министрінің 2020 жылғы 6 сәуірдегі №130 бұйрығымен бекітілген «Орта, техникалық және кәсіптік, орта білімнен кейінгі білім беру ұйымдарының педагогтері жүргізу үшін міндетті құжаттардың тізбесін және олардың нысандарын бекіту туралы» үлгіге сәйкес әзірленеді (Қосымша 3). Басқа үлгіде ұсынылған ҚМЖ конкурсқа қатысудан автоматты түрде шығарылады.
 - Мәтін Microsoft Word мәтіндік редакторында терілуі тиіс. Беттерінің параметрлері – барлық шеттері 2 см. Times New Roman шрифті, 12 кегль, жоларалық интервал бірлік, шеті бойынша тегістеу. Материал көлемі – 5 бетке дейін.

— Мәтінде қалың немесе курсив шрифтпен көріптеу қабылданады. Иллюстрацияланған және графикалық материалдардың минималды көлемі болу керек. Қолданылған материалдардың сілтемесі міндетті түрде қосылу керек (әдебиет, ғаламтор ресурстары). Ғаламтор ресурстарындағы барлық сілтемелер жұмыс жасап тұру керек.

— Сабаққа презентациялар, видео, аудио материалдардың болуы қажет емес. Әзірлемеге қосымша ретінде (сол файлда) сабақты әдістемелік қамтамасыз етуге қажетті материалдардың барлығы салынады (таблицалар, схемалар, жадынамалар, карточкалар және т.б.).

6.3. Барлық сайыстық материалдар «Антиплагиат» бағдарламасымен тексеріледі. Материалдың мазмұнында 50% жоғары сәйкестілік байқалса, автоматты түрде сайысқа қабылданбайды.

7. Сайысты ұйымдастыру және өткізу тәртібі

7.1. Сайыс сырттай формада Ұйымдастыру комитетіне ұсынылған материалдардың электронды нұсқасын талқылау негізінде өтеді.

7.2. Сайыстың кезеңдері мен өткізу мерзімдері:

1 кезең: 11.10.21 ж. – 14.11.21 ж. – өтінімдер мен сайыстық материалдарды қабылдау;

2 кезең: 15.11.21 ж. – 21.11.21 ж. – ұсынылған жұмыстарды талқылау және сараптамалық бағалау;

3 кезең: 22.11.21 ж. – 28.11.21 ж. – «Өрлеу» БАҰО» АҚФ Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ сайтында on-line дауыс беруді өткізу;

4 кезең: 29.11.21 ж. – 03.12.21 ж. – сайыс жеңімпаздарын анықтау, сайыс қорытындылары туралы ақпаратты орналастыру;

5 кезең: 06.12.21 ж. – 24.12.21 ж. – жеңімпаздар дипломдары және қатысушылар сертификаттарын «Өрлеу» БАҰО» АҚФ Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ сайтына орналастыру, үздік ҚМЖ-лар электронды жинағын әзірлеу.

7.3. Сайыстық материалдардың эксперттік бағалауын «Өрлеу» БАҰО АҚФ Қарағанды облысы бойынша ПҚБАИ оқытушыларынан құрылған Ұйымдастыру комитеті (жюрилік құқығымен) белгіленген критерийлер бойынша өткізеді.

7.4. ҚМЖ-ның әр критерийге сәйкестік дәрежесін анықау үшін эксперттік парақ қолданылады (Қосымша 1). Эксперттік парақ сайыстың ішкі құжаты болып табылады, қатысушыларға ұсынылмайды. Әр критерий регламенттелген балдар санымен есептеледі. Жалпы баға әр критерий бойынша балдар санының қосындысынан құрылады.

7.5. Бағалау қорытындысы бойынша Ұйымдастыру комитетінің мүшелері жұмысы ең жоғары балл жинаған сайыстың жеңімпаздарын анықтайды.

7.6. Сайысқа қабылданған барлық ҚМЖ-лар «Өрлеу» БАҰО АҚФ Қарағанды облысы бойынша ПҚБАИ сайтына (<http://orleu-krg.kz/>) on-line дауыс беру үшін орналастырылады. Дауыс беру қорытындысында «Мұғалім таңдауы» номинациясы бойынша жеңімпаз анықталады.

8. Сайыстың қорытындысын шығару

8.1. Сайыс жеңімпаздары 1, 2, 3 дәрежелі Дипломдармен марапатталады. Бірінші орын алған 1 жеңімпаз (33-34 балл), екінші орын алған 2 жеңімпаз (31-32 балл), үшінші орын алған 3 жеңімпаз (28-30 балл) анықталады.

8.2. On-line дауыс беру қорытындысы бойынша жеңімпаз «Мұғалім таңдауы» сайыстың дипломына ие болады.

8.3. Педагог-жас маман (жалпы педагогикалық өтілі 3 жылдан кем), оның жұмысы басқа жас мамандардың жұмысы арасында ең жоғары балл (28 балдан кем емес), «Жас педагогтың үздік ҚМЖ» конкурсының дипломын алады.

8.4. Байқау қорытындысы бойынша сараптамадан өткен және 23-тен 27 баллға дейін жинаған (бар болса) жұмыстар арасында номинациялар бойынша жеңімпаздар анықталады:

- «Дүниетанудың» үздік сабағы»;
- «Үздік жаратылыстану сабағы»;
- «Үздік математика сабағы»;
- «Сауат ашудан» үздік сабақ»;
- «Орыс тілінің үздік сабағы»;
- «Үздік әдебиеттік оқу сабағы»;
- «Көркем еңбектің үздік сабағы».

8.5. Ұйымдастыру комитеті конкурсқа нақты ұсынылған жұмыстарды ескере отырып, 8.4- тармақта көрсетілген номинациялардың саны мен атауын өзгерту құқығын өзіне қалдырады.

8.6. Сараптамадан өткен қалған жұмыстардың авторлары конкурсқа қатысушының сертификаттарына ие болады.

8.7. Педагогикалық қауымдастықты ақапараттандыру және авторлық әзірлемелерді тарату мақсатында Ұйымдастыру комитетінің шешімі бойынша үздік сайыстық материалдар «Жетістік бағыттаушысы» электрондық жинағында жарияланады.

8.8. Сайыстың қорытындысы туралы ақпарат, электронды нұсқадағы жеңімпаздар дипломы мен қатысушы сертификаттары, ҚМЖ-лар электрондық жинағы «Өрлеу» БАҰО» АҚФ Қарағанды облысы бойынша ПҚ БАИ сайтына орналастырылады (<http://orleu-krg.kz/>).

8.9. Сайыстық материалдар дәріптеу мақсатында авторлық құқықты сақтау кепілдікпен (авторға міндетті сілтеме) сайыс ұйымдастырушылармен қолданыла алады.

9. Байланыс ақпараты

Кеңес беру үшін және сайысты өткізудің ұйымдастырушылық пен техникалық сұрақтары бойынша жауаптылар:

Кушнир Марина Петровна, ӘЖПИ кафедрасының меңгерушісі

Ұ. тел. 87477448524

Жұм.тел. 8 (7212) 416857

Шадетова Алтынгул Кенесовна, ӘЖПИ кафедрасының аға оқытушысы

ұ. тел. 87759891785

Майбасова Үміт Амандыковна, ӘЖПИ кафедрасының аға оқытушысы

Ұ. тел. 877703534946

Уразалина Алтын Абзаловна, педагогикалық инновация және курстан кейінгі қолдау лабораториясының маманы

Осы ережеге сәйкес рәсімделген сайыстық материалдар **14.11.21 ж. дейін** konkursksp2021@mail.ru электрондық адресіне қабылданады.

ҚОСЫМША 1.

Эксперттік парақ

№ п/п	Критерийлері	Баллдар 1 – ұсынылған талаптарға толық сәйкес 0 – талаптарға сәйкес емес, немесе көрсеткіші жоқ
1.	Әзірлеменің сәйкестілігі (плагиат) 50% жоғары.	
2.	Пән бойынша «Оқу бағдарламасындағы» ұзақ мерзімді жоспардың оқу мақсаттарының сәйкестілігі.	
3.	Сыныптағы барлық оқушылардың мүмкіндіктері мен қажеттіліктерін ескере отырып оқу мақсаттарының сабақ мақсаттарына жіктелуі (барлығы, көптегені, кейбірі).	
4.	Тілдік мақсаттарды құру (тілдік пәндерден басқа).	
5.	Бағалау критерийлерінің сабақ мақсаттарына сәйкестілігі.	
6.	Сабақ барысында дарытуға бағытталған құндылықтарды анықтау.	
7.	Сабақтағы пәнаралық байланысты анықтау.	
8.	Осы сабақта меңгеруді қамтамасыз ететін оқушылардың бастапқы білімдерін айқындау.	
9.	Сабақтың кезеңдерін сақтау: кіріспе, негізгі, қорытынды.	
10.	Әр кезеңдердің уақыт бөліктерін нақтылау (хронометраж).	
11.	Оқу мақсатына сәйкес ширату жаттығуының болуы.	
12.	Мақсатты тұжырымдау және табыс критерийлерінің болуы.	
13.	Оқушылардың білімдерін өзектендіру.	
14.	Оқушылардың ойлау және практикалық іс-әрекетінде белсенділікті қамтамасыз етуге жағдай жасау (белсенді оқу әдістері).	
15.	Оқушылардың жеке өмірлік тәжірибесімен байланысын және практикалық бағыттылығын қамтамасыз ету	
16.	ОӘК сабақта тиімді қолдану (оқулық, жұмыс дәптері)	
17.	Тілдік дағдыларды дамыту бойынша жұмыстар.	
18.	Сабақ мазмұнының мұғалім таңдаған құндылықтарды қалыптастыруға бағытылығы.	
19.	Пәнаралық байланысты жүзеге асыру.	
20.	Мұғалім және оқушының АҚТ қолдануы.	
21.	Оқушылардың зерттеу құзіреттіліктерін қалыптастыруға бағытталған тапсырмаларды қолдану.	
22.	Оқушылардың ақпаратпен жұмыс істеуін ұйымдастыру.	
23.	Барлық оқушылардың оқу мақсатына жетуін қамтамасыз етуге саралаудың әртүрлі тәсілдерін қолдану.	
24.	Мұғалімнің критерийлерге сәйкес оқушылардың өзін-өзі бағалауын, өзара бағалауын, қалыптастырушы бағалауды ұйымдастыруы.	
25.	Қалыптастырушы бағалау үшін дескрипторлармен бірге тапсырмаларды қосу.	
26.	Кері байланыс берудің әртүрлі тәсілдерін қолдану.	

27.	Сергіту сәттері мен белсенді оқу әрекетін қолдану.	
28.	Сабақты қорытындылау.	
29.	Оқушылардың оқу процесіндегі өзіндік рефлексиясын ұйымдастыру.	
30.	Саралау бойынша қосымша ақпараттың болуы.	
31.	Бағалау бойынша қосымша ақпаратың болуы.	
32.	Сабақ мазмұнының оқу мақсатына, оқыту мен бағалау әдістер мен тәсілдеріне сәйкестілігі.	
33.	Мәтіннің орфографиялық, стилистикалық сауаттылығы.	
34.	Ұсынылған ресурстардағы сілтемелердің дұрыстығы.	
Баллдардың максималды саны		34

ҚОСЫМША 2.

Бастауыш сынып мұғалімдеріне арналған облыстық «Жетістік бағыттаушысы» қысқа мерзімді сабақ жоспарларар сайысына қатысушы өтінімі

1. Автордың тегі, аты, әкесінің аты (толық)	
2. Жұмыс орны (білім беру ұйымының толық атауы, аудан/қала)	
3. Педагогикалық қызметінің жалпы өтілі	
4. Электрондық адрес	
5. Байланыс телефон	
6. Пән	
7. Сабақ тақырыбы	
8. Сынып	

Өтінімді куәландырамын. Директор (директордың орынбасары)_____ аты-жөні

(қолы) (қолды таратып жазу)

ҚОСЫМША 3.

ҚМЖ шаблону

(білім беру ұйымының атауы)
Қысқа мерзімді сабақ жоспары

Бөлім:		
Педагогтың аты-жөні		
Күні:		
Сынып:	Қатысушылар саны:	Қатыспағандар саны:
Сабақтың тақырыбы		
Оқу бағдарламасына сәйкес оқыту мақсаттары		
Сабақтың мақсаты	Барлық оқушылар: Көптеген оқушылар: Кейбір оқушылар:	
Тілдік мақсаттар	Барлық оқушылар:	

	Пәнге тән лексика мен терминология: Диалог пен жазу үшін пайдалы сөздер мен тіркестер:
Құндылықтарды дарыту	
Пәнаралық байланыстар	
Бастапқы білім	

Сабақтың барысы

Сабақтың кезеңі/ уақыт	Педагогтің әрекеті	Оқушының әрекеті	Бағалау	Ресурстар
Сабақтың басы				
Сабақтың ортасы				
Сабақтың соңы				

Филиал АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области

ПОЛОЖЕНИЕ

о проведении областного конкурса краткосрочных планов уроков для учителей начальных классов «Навигатор успеха»

1. Общие положения

1.1. Настоящее Положение определяет порядок и регламент проведения конкурса для учителей начальных классов «Навигатор успеха» (далее – Конкурс).

1.2. Конкурс направлен на поддержку инновационной деятельности педагогов в реализации учебных программ обновленного содержания среднего образования.

1.3. Предметом Конкурса является разработка краткосрочных планов уроков (далее – КСП) по предметам начальной школы.

1.4. Конкурсные материалы должны быть авторскими, т.е. разработанными непосредственно участником Конкурса.

1.5. Рабочие языки – казахский, русский.

1.6. Организатор Конкурса – Филиал акционерного общества «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Институт повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области.

2. Цель и задачи Конкурса

1. Цель Конкурса – распространение эффективного педагогического опыта учителей Карагандинской области в рамках реализации Государственного общеобязательного стандарта начального образования РК.

2. Задачи Конкурса:

- стимулирование активности педагогов по проектированию уроков с учетом новых педагогических подходов;
- поиск путей методического совершенствования современного урока;
- популяризация идей обновленного содержания образования.

3. Участники Конкурса

1. В Конкурсе могут принять участие учителя начальных классов образовательных организаций всех типов и видов.
2. Участие в Конкурсе только индивидуальное.

4. Организационный комитет

1. Руководство Конкурсом осуществляет Организационный комитет (далее – Оргкомитет) с правами жюри.
2. В функции Оргкомитета входит:
 - информационное и организационное обеспечение Конкурса;
 - прием заявок и конкурсных материалов (КСП) от участников;
 - консультирование участников Конкурса по организационным вопросам;
 - проведение экспертной оценки представленных материалов;
 - определение победителей Конкурса;
 - выпуск и распространение информационных материалов Конкурса.
3. Оргкомитет несёт ответственность за соблюдение процедур подготовки и проведения Конкурса, обеспечение объективности оценки работ.
4. Оргкомитет не несет ответственности за нарушение авторами разработок авторских прав третьих лиц.
5. Оргкомитет имеет право отказать заявителю от участия в Конкурсе на основании:
 - несоответствия заявки или представленных материалов требованиям Конкурса;
 - предоставления материалов позже указанного срока;
 - в случае обнаружения плагиата.

5. Порядок представления конкурсных материалов

1. Для участия в Конкурсе принимаются разработки КСП в соответствии с требованиями, определенными в данном Положении.
2. Заявка участника (Приложение 2) и конкурсный материал должны быть помещены в одну электронную папку-архив, которую необходимо до **14.11.21 г.** отправить на электронный адрес konkursksp2021@mail.ru
Имена файлов:
 1. Заявка_ ФИО участника (Н-р: Абенова К.А._заявка)
 2. КСП_ФИО автора (Н-р: Абенова К.А._КСП)Имя архива:
ФИО участника (Н-р: Абенова К.А.)
3. На Конкурс не принимаются работы, ранее представленные на защите КСП по итогам прохождения курсов повышения квалификации в рамках обновления содержания среднего образования.
4. Участник Конкурса несет ответственность за соблюдение авторских прав представленной работы.
5. В случае представления работы с нарушением требований Положения Оргкомитет имеет право ее отклонить.

6. Требования к содержанию и оформлению конкурсных материалов

1. Разработка КСП – детализированный план урока, отражающий опыт работы учителя по реализации обновленного содержания среднего образования. Тема и цели урока должны соответствовать учебной программе по предмету. План урока должен отражать специфику предметного содержания, особенности методики учебного предмета (логичность и обоснованность применяемых форм, методов и приемов, средств работы по конкретному предметному содержанию в данном классе).

2. Требования к оформлению:

- КСП разрабатывается в соответствии с шаблоном (Приложение 3), утвержденным приказом Министра образования и науки РК от 6 апреля 2020 года №130 «Об утверждении Перечня документов, обязательных для ведения педагогами организаций среднего, технического и профессионального, послесреднего образования, и их формы». КСП, представленный в ином шаблоне, автоматически выбывают из участия в конкурсе.

- Текст печатается в формате редактора Microsoft Word. Параметры страницы – все поля по 2 см. Шрифт Times New Roman, кегль 12, межстрочный интервал одинарный, выравнивание по ширине. Объем материала – до 5 страниц.

- В тексте допускаются выделения полужирным или курсивным шрифтом. Текст может содержать минимальное количество иллюстрированного и графического материала. Обязательно включение ссылок на источники заимствованного материала (литература, Интернет-ресурсы). Все имеющиеся гиперссылки на Интернет-ресурсы должны быть рабочими.

- Наличие электронной презентации, видео и аудио материалов к уроку не требуется. В приложениях к разработке (в том же документе) помещаются необходимые по методическому обеспечению урока материалы (таблицы, схемы, памятки, карточки и т.д.).

3. Все конкурсныe материалы будут проходить проверку программой «Антиплагиат». Работы, содержащие заимствованный материал более 50%, автоматически выбывают из участия в конкурсе.

7. Организация и порядок проведения Конкурса

1. Конкурс проводится в заочной форме на основании рассмотрения материалов, представленных Оргкомитету в электронном виде.

2. Этапы и сроки проведения Конкурса:

1 этап: 11.10.21 г. – 14.11.21 г. – прием заявок и конкурсных материалов;

2 этап: 15.11.21 г. – 21.11.21 г. – рассмотрение и экспертная оценка представленных работ;

3 этап: 22.11.21 г. – 28.11.21 г. – проведение on-line голосования на сайте ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области;

4 этап: 29.11.21 г. – 03.12.21 г. – определение победителей Конкурса, размещение информации об итогах Конкурса;

5 этап: 06.12.21 г. – 24.12.21 г. – размещение дипломов победителей и сертификатов участников на сайте ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области; подготовка электронного сборника лучших КСП.

3. Экспертную оценку конкурсных материалов проводит оргкомитет (с правами жюри) из числа старших преподавателей ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области согласно заявленным критериям.

4. При определении степени соответствия КСП каждому критерию используется экспертный лист (Приложение 1). Экспертный лист является внутренним

документом Конкурса и не предоставляется участникам. Каждый критерий оценки выражается количеством баллов в пределах регламентируемых. Общая оценка складывается из суммы баллов по каждому критерию.

5. По итогам оценивания членами оргкомитета определяются победители Конкурса из числа конкурсантов, чьи работы набрали наибольшее количество баллов.

6. Все КСП, допущенные к Конкурсу, будут размещены на сайте ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области (<http://orleu-krq.kz/>) для проведения on-line голосования в дистанционном режиме. По итогам голосования будет определен победитель в номинации «Учительский выбор».

8. Подведение итогов конкурса

1. Победители конкурса будут награждены Дипломами 1, 2, 3 степени. Будут определены 1 победитель, занявший первое место (33-34 балла), 2 победителя, занявших второе место (31-32 балла), 3 победителя, занявших третье место (28-30 баллов).

2. Победитель по итогам on-line голосования получит Диплом Конкурса «Учительский выбор».

3. Педагог-молодой специалист (общий педагогический стаж менее 3 лет), чья работа наберет максимальное количество баллов среди работ других молодых специалистов (не менее 28 баллов) получит Диплом Конкурса «Лучший КСП молодого педагога».

4. По итогам конкурса среди работ, прошедших экспертизу и набравших от 23 до 27 баллов (при наличии таковых), будут определены победители в номинациях:

- «Лучший урок «Познания мира»;
- «Лучший урок естествознания»;
- «Лучший урок математики»;
- «Лучший урок «Обучения грамоте»;
- «Лучший урок русского языка»;
- «Лучший урок литературного чтения»;
- «Лучший урок художественного труда».

5. Оргкомитет оставляет за собой право изменить количество и наименование номинаций, указанных в п.8.4, с учетом реально представленных на Конкурс работ.

6. Авторы остальных работ, прошедших экспертизу, получают сертификаты участника Конкурса.

7. В целях информирования педагогической общественности и продвижения авторских разработок лучшие конкурсные материалы по решению оргкомитета будут опубликованы в электронном сборнике КСП «Навигатор успеха».

8. Информация об итогах Конкурса, дипломы победителей, сертификаты участников в электронном формате и электронный сборник КСП будут размещены на сайте ФАО «НЦПК «Өрлеу» ИПК ПР по Карагандинской области (<http://orleu-krq.kz/>).

9. Конкурсные материалы могут использоваться организаторами Конкурса с целью их популяризации при гарантии соблюдения авторских прав (с обязательным использованием ссылки на автора).

9. Контактная информация

Контактные лица для оказания консультационной поддержки, в т.ч. по организационным и техническим вопросам проведения Конкурса:

Кушнир Марина Петровна, заведующий кафедры МиПИ

Сот. тел. 87477448524

Раб.тел. 8 (7212) 416857

Шадетова Алтынгул Кенесовна, ст.преподаватель кафедры МиПИ

Сот. тел. 87759891785

Майбасова Үміт Амандыковна, ст.преподаватель кафедры МиПИ

Сот. тел. 877703534946

Уразалина Алтын Абзаловна, специалист Лаборатории педагогической инновации и посткурсовой поддержки

Конкурсные работы в соответствии с порядком представления конкурсных материалов данного Положения необходимо отправить на электронный адрес konkursksp2021@mail.ru до 14.11.21 г.

ПРИЛОЖЕНИЕ 1.

Экспертный лист

№ п/п	Критерии оценивания	Баллы 1 – полностью соответствует предъявленным требованиям 0 – не соответствует требованиям, либо отсутствие показателя
1.	Уникальность разработки более 50%.	
2.	Соответствие целей обучения долгосрочному плану в «Учебной программе» по предмету.	
3.	Конкретизация целей обучения в целях урока с учетом возможностей и потребностей всех учащихся класса (все, большинство, некоторые).	
4.	Постановка языковых целей урока (кроме языковых предметов).	
5.	Определение критериев оценивания в соответствии с целями урока.	
6.	Определение ценностей, на привитие которых направлен урок.	
7.	Определение межпредметной интеграция на уроке.	
8.	Отражение предварительных знаний учащихся, способствующих усвоению учебного материала на данном уроке.	
9.	Соблюдение этапов урока: вводная, основная, заключительная части.	
10.	Определение временных рамок каждого этапа (хронометраж).	
11.	Наличие стартера, соответствующего целям урока.	
12.	Наличие этапа целеполагания и определения критериев успеха.	
13.	Актуализация имеющихся знаний учащихся.	
14.	Создание условий, обеспечивающих активность обучающихся в процессе мыслительной и	

	практической деятельности (активные методы обучения).	
15.	Обеспечение практической направленности и связи с личным жизненным опытом учащихся.	
16.	Эффективное использование УМК на уроке (учебник, рабочая тетрадь)	
17.	Работа по развитию языковых навыков.	
18.	Направленность содержания урока на формирование выбранных учителем ценностей.	
19.	Реализация межпредметных связей.	
20.	Использование ИКТ учителем и учащимися.	
21.	Использование заданий, направленных на формирование исследовательских компетентностей учащихся	
22.	Организация работы учащихся с информацией.	
23.	Использование различных способов дифференциации, способствующих достижению целей каждым обучающимся.	
24.	Организация формативного оценивания учителем, процессов самооценивания и взаимооценивания учащимися в соответствии с критериями.	
25.	Включение заданий для формативного оценивания с разработанными дескрипторами.	
26.	Использование различных способов предоставления обратной связи.	
27.	Использование физминуток и активных видов деятельности.	
28.	Подведение итогов урока.	
29.	Организация рефлексии учащимися собственного процесса обучения.	
30.	Отражение дополнительной информации по дифференциации.	
31.	Отражение дополнительной информации по оцениванию.	
32.	Соответствие содержания урока, выбранных форм и методов обучения и оценивания целям урока.	
33.	Орфографическая, стилистическая грамотность текста.	
34.	Корректность указания ссылок на используемые ресурсы.	
Максимальное количество баллов		34

ПРИЛОЖЕНИЕ 2.

Заявка на участие в областном конкурсе краткосрочных планов уроков для учителей начальных классов «Навигатор успеха»

1. Фамилия, имя, отчество автора (полностью)	
2. Место работы (полное наименование образовательной организации с указанием города/района)	
3. Общий стаж педагогической деятельности	
4. Электронный адрес	
5. Контактный телефон	
6. Предмет	

7. Тема урока	
8. Класс	

Заявку заверяю. Директор (заместитель директора) _____ ФИО
(подпись) (расшифровка подписи)

ПРИЛОЖЕНИЕ 3.

Шаблон КСП

(наименование организации образования)
Краткосрочный план урока

Раздел				
ФИО педагога				
Дата				
Класс		Количество присутствующих	Количество отсутствующих	
Тема урока				
Цели обучения в соответствии с учебной программой				
Цели урока		Все учащиеся смогут: Большинство учащихся будут уметь: Некоторые учащиеся смогут:		
Языковые задачи		Учащиеся смогут: Предметная лексика и терминология: Вопросы для обсуждения:		
Воспитание ценностей				
Межпредметная связь				
Предыдущие знания				
Ход урока				
Этап урока/ Время	Действия педагога	Действия ученика	Оценивание	Ресурсы
Начало урока				
Середина урока				
Конец урока				

ЖАҢА КІТАП ӘЛЕМІНДЕ

Джейн Нельсен: Позитивная дисциплина. Как помочь детям развить сознательность, ответственность, навыки сотрудничества



Книга «Позитивная дисциплина» уже более 25 лет является образцовым пособием для родителей, воспитателей и учителей. Выдающаяся психолог и педагог Джейн Нельсен, мать семерых детей, значительно переработала и дополнила издание, уже ставшее классикой. Ключевым понятием воспитания, по утверждению автора, должно быть не наказание, а взаимоуважение. Нельсен учит родителей и наставников доброму и одновременно строгому отношению к детям, благодаря чему любой ребенок (и трехлетний малыш, и подросток-бунтарь) научится творческому взаимодействию со взрослыми и самодисциплине, при этом его чувство собственного достоинства не пострадает.

Из книги вы узнаете, как:

- устранить последствия коммуникативных неудач;
- прекратить борьбу за авторитет в семье;
- избежать неприятных последствий чрезмерной похвалы;
- убедить ребенка в том, что в основе вашего поведения — любовь к нему;
- развить сильные стороны ребенка;
- научить его ответственности, сохранив самоуважение;
- помочь ребенку понять, как, а не о чем нужно думать;
- добиться сотрудничества с детьми в семье и в школе;
- справиться с трудностями переходного возраста.

Миллионы детей во всем мире на собственном опыте испытали преимущества рекомендаций, которые дает их родителям эта мудрая и необыкновенная книга. Автор делится множеством жизненных ситуаций, демонстрирующих принципы позитивной дисциплины в действии. Благодаря этой сокровищнице полезных советов вы сможете наделить своего ребенка ценными поведенческими инструментами, необходимыми для подготовки к взрослой жизни.

Информация взята с сайта «Лабиринт»
<https://www.labirint.ru/books/801768/>

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ/ СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

АВТОРЛАР ТУРАЛЫ МӘЛІМЕТ

Акимбекова Асия Ромазановна	Қарағанды облысы, Абай ауданы, Топар ауылы «П. Корниенко атындағы ҚББМО» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Базарбаева Жанат Куандыковна	Теміртау қ. «Қыздар гимназиясы» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тарих пәнінің мұғалімі
Гурина Лилия Евгеньевна	Қарағанды қ. «№9 гимназия» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің тарих пәнінің мұғалімі
Демченко Наталья Александровна	Қарағанды қ. «№25 ЖББМ» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің бастауыш сынып мұғалімі
Доспанова Гульжан Дюсенбаевна	Жезқазған қ. «№1 ЖББМ» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Жетенова Айгуль Тулеубековна	Теміртау қ. білім бөлімінің «№ 17 ЖББМ» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Жеткенбаева Рымкуль Толубаевна	«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлтық орталығы» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының курстан кейін қолдау және инновацияларды енгізу лабораториясының меңгерушісі
Кушнир Марина Петровна	п.ғ.к., «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлтық орталығы» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының әдіснама және педагогикалық иновация кафедрасының меңгерушісі
Майманчиева Салтанат Бекетовна	Қарағанды қ. «№97 гимназия» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Муканова Саулеш Димкешевна	п.ғ.д., «Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлтық орталығы» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының директоры
Ниязова Асель Мейыржановна	Қарағанды облысы, Шет ауданы, Ақсу-Аюлы ауылы «Ж.Ақылбаев ат. мектеп-гимназия» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің орыс тілі мен әдебиеті пәнінің мұғалімі
Полетаева Маргарита Витальевна	Қарағанды қ. «№32 ЖББМ» коммуналдық мемлекеттік мекемесінің бастауыш сынып мұғалімі
Тлеубай Сауле Тумарбекқызы	«Өрлеу» біліктілікті арттыру ұлтық орталығы» АҚ филиалы Қарағанды облысы бойынша педагогикалық қызметкерлердің біліктілігін арттыру институтының әдіскері
Холод Валентина Викторовна	«Білім беру қызметкерлерінің біліктілігін арттыру және кәсіби қайта даярлау Краснояр өлкетану институты» облыстық мемлекеттік автономды қосымша кәсіптік білім беру мекемесінің бюджеттен тыс қызмет көрсету, маркетинг және даму бөлімінің оқу-әдістемелік жұмыстар жөніндегі маманы

СВЕДЕНИЯ ОБ АВТОРАХ

Акимбекова Асия Ромазановна	учитель русского языка и литературы коммунального государственного учреждения «ШЦДО им.П. Корниенко п.Топар Абайского района Карагандинской области
Базарбаева Жанат Куандыковна	учитель истории коммунального государственного учреждения «Женская гимназия г.Темиртау»
Гурина Лилия Евгеньевна	учитель истории коммунального государственного учреждения «Гимназия №9» г.Караганды
Демченко Наталья Александровна	учитель начальных классов коммунального государственного учреждения «ОШ №25» г.Караганды
Доспанова Гульжан Дюсенбаевна	учитель русского языка и литературы коммунального государственного учреждения «СОШ №1 г.Жезказган»
Жетенова Айгуль Тулеубековна	учитель русского языка и литературы коммунального государственного учреждения «ОШ №17 отдела образования г.Темиртау»
Жеткенбаева Рымкуль Толеубаевна	заведующая лабораторией посткурсовой поддержки и внедрения инноваций филиала АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Института повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области
Кушнир Марина Петровна	к.п.н., заведующая кафедрой методологии и педагогической инновации филиала АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Института повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области
Майманчиева Салтанат Бекетовна	учитель русского языка и литературы коммунального государственного учреждения «Гимназия №97» г.Караганды
Муканова Саулеш Димкешевна	д.п.н., директор филиала АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Института повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области
Ниязова Асель Мейыржановна	учитель русского языка и литературы коммунального государственного учреждения «Школа-гимназия им.Ж.Акылбаева» с. Аксу-Аюлы Шетского района Карагандинской области
Полетаева Маргарита Витальевна	учитель начальных классов коммунального государственного учреждения «ОШ №32» г.Караганды
Тлеубай Сауле Тумарбеккызы	методист филиала АО «Национальный центр повышения квалификации «Өрлеу» Института повышения квалификации педагогических работников по Карагандинской области
Холод Валентина Викторовна	специалист по учебно-методической работе отдела внебюджетных услуг, маркетинга и развития краевого государственного автономного учреждения дополнительного профессионального образования «Красноярский краевой институт повышения квалификации и профессиональной переподготовки работников образования»